יונה
עם פירוש רש"י
פרקי דרבי אליעזר
מדרש יונה
וילקוט שמעוני

JONA met Rasjie en Midrasj

K. Jongeling
Amsterdam
2020

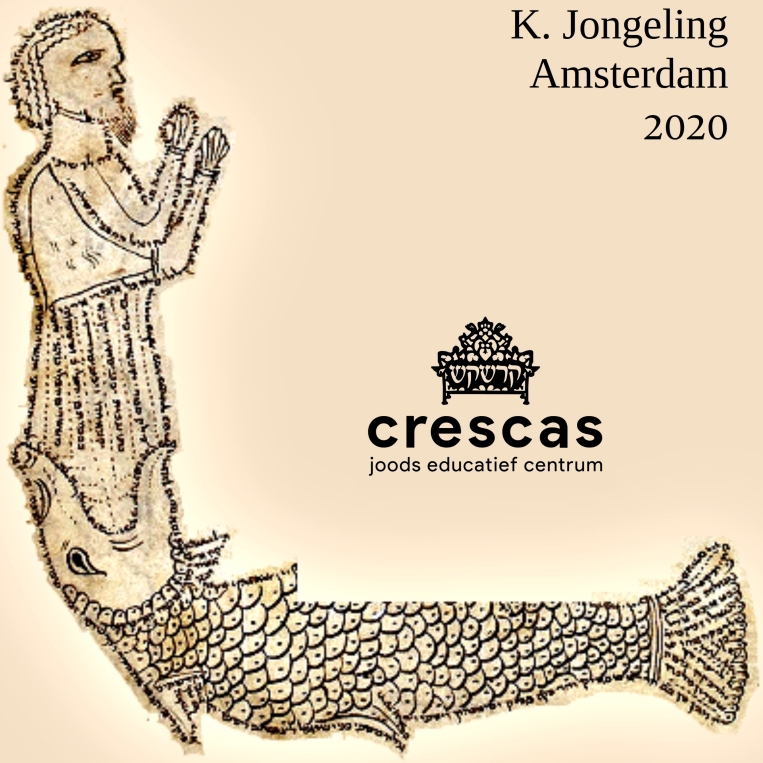

crescas
joods educatief centrum

יונה

עם פירוש רש"י
פרקי דרבי אליעזר
מדרש יונה
וילקוט שמעוני

Jona met de verklaring van Rasji

Pirke de Rabbi Eliëzer

Midrasj Jona

en Jalkoet Sjimoni

bijeengebracht door

K. Jongeling

crescas
joods educatief centrum

Amsterdam

2020

Afbeelding voorzijde:

Naar de micrografie van Jona die wordt uitgespuwd door de vis, in de marge van de tekst van Jona, de haftara voor de minchadienst van Jom Kippoer, Duitsland, 1250-1300, in de Pentateuch met Haftarot, wel geheten de 'Jona Pentateuch'. Dit manuscript wordt bewaard in de British Library.

Jona met het commentaar van Rasji en enkele Midrasjim

Het boek Jona heeft, zoals de meeste Hebreeuwse bijbelteksten, aanleiding gegeven tot verschillende beschouwingen.
Als eerste geven we hierna de bijbeltekst met daarbij het commentaar van de middeleeuwse commentator Rasji (12e eeuw, gebruikelijke telling).[1] Een belangrijke bron voor alle latere opmerkingen over het boek Jona vormen twee hoofdstukken van Pirke de Rabbi Eliëzer,[2] te dateren waarschijnlijk in de achtste eeuw g.t.[3] Dezelfde tekst is ook een belangrijke bron voor het eerste gedeelte van de Midrasj op Jona, waarvan weer verschillende versies bestaan,[4] en te dateren op zijn vroegst aan het einde van de achtste eeuw g.t. Het tweede deel van de tekst, een Hebreeuwse vertaling van de behandeling van het boek Jona in de Zohar, is hier achterwege gelaten.[5] Dit tweede gedeelte is ook niet in alle handschriften en edities te vinden, het is duidelijk een latere toevoeging. Veel van het materiaal uit Pirke de Rabbi Eliëzer en Midrasj Jona vindt men terug in de verzamel-Midrasj Jalkoet Sjimoni.[6] Deze drie teksten geven we na de bijbeltekst ter vergelijking.

---

1 Rasji is de afkorting van r(abbi) Sj(elomo) J(itschaki), רבי שלמה יצחקי, die leefde van 1040 tot 1105 (g.t.) in Troyes, in Noord-Frankrijk. Waar in de tekst van Rasji sprake is van de volkstaal wordt bedoeld zijn eigen dagelijkse spreektaal, d.w.z. het Frans van zijn omgeving.

2 Met name het tiende en het drie-en-veertigste (in sommige edities het negende en twee-en-veertigste) hoofdstuk; voor de tekst gebruikten we: *ספר פרקי רבי אליעזר הגדול מהתנא הקדוש רבי אליעזר בן הורקנוס עם ביאור הרד"ל*, וואַרשא תרי"ב, vergeleken met *פרקי רבי מיכאל היגער*, *פרקי ר׳ אליעזר*, חורב ח, תש"ד, 82-119; ט, תש"ו en met *אליעזר*, וואַרשא תרל"ד; en ten slotte *פרקי רבי אליעזר*, ירושלים ת"ו, תש"ז, י, 94-166; wij zijn verantwoordelijk voor de vocalisatie van de tekst.

3 De traditie schrijft het werk toe aan Eliëzer ben Hyrcanus, 80-118 g.t.

4 Toegankelijke edities zijn te vinden in A. Jellinek, *Beth Ha-Midrasch*, vol. i, Leipzig 1853, pp. 96-105; J.D. Eisenstein, *אוצר מדרשדים*, vol. i, New York 1915, pp. 217-222; Ch. M. Horowitz, *Sammlung Kleiner Midraschim, Erster Theil*, Berlin 1881, pp. 11-32.

5 A. Jellinek, *Beth Ha-Midrasch*, vol. i, p. xx; H. L. Strack & G. Stemberger, *Introduction to the Talmud and Midraš,* Minneapolis 1996^2, p. 322.

6 Jalkoet Sjimoni is een compilatie, waarschijnlijk stammend uit de 13 eeuw; deze tekst is onder meer van belang wegens de vele citaten uit teksten die helaas sindsdien verloren zijn gegaan; er bestaan vele edities, we gebruiken vooral de editie Warschau 1877. Verschillende versies te vinden op internet-sites zijn niet steeds betrouwbaar.

Het boek Jona wordt gerekend tot de twaalf kleine profeten, al is er een enkele aanwijzing dat de afwijkende inhoud ervan al vroeg opgemerkt is. In de Midrasj Rabba BeMidbar lezen we, in een berekening om tot het getal vijftig te geraken: elf uit de twaalf [kleine profeten], zonder het boek Jona, want dat staat op zichzelf.[7] Dat het om een literaire constructie gaat was ook al vroeg duidelijk, al werd natuurlijk niet een dergelijke term gebruikt. Zo schrijft Eliëzer van Beaugency[8] in zijn commentaar op Jona 1 vers 10 de, mogelijk onlogische, volgorde van het vertelde toe aan de *sofeer*, de schrijver, van het boek, en hij zegt daarbij dat zoiets niet ongebruikelijk is.[9] Wij zouden zoiets eerder aan een redactor van de tekst toeschrijven, maar dat doet niet af aan de inhoud van de opmerking van Eliëzer.
Verder speelt het boek Jona een rol in de liturgie; het functioneert als de haftara in de minchadienst op Jom Kippoer (zie TB Taanit 16a).

De profeet Jona is ons bekend uit het boek Koningen, waar we lezen: *Hij* [Jerov'am ii] *was degene die het grondgebied van Jisrael heroverde, vanaf de weg naar Hamat tot aan de zee van de Araba. Dit geschiedde volgens het woord dat de Eeuwige, de God van Jisrael, gesproken had bij monde van zijn dienaar Jona, de zoon van Amittaj, de profeet uit Gat-hachefer.*[10] Jerov'am ii regeerde in het tweede kwart van de achtste eeuw v.g.t. Deze tijdsaanduiding staat lijnrecht tegenover de moderne dateringen van het boek Jona. De meeste moderne onderzoekers dateren het

---

7 אַחַד עָשָׂר מִן תְּרֵי עֲשַׂר, חוּץ מִן יוֹנָה שֶׁהוּא בִּפְנֵי עַצְמוֹ.

8 *Rabbi Eliëzer of Beaugency, Commentaries on Amos and Jonah (With Selections from Isaiah and Ezekiel), Introduction, translation, and commentary* by Robert A. Harris, Kalamazoo 2018; Eliëzer van Beaugency (אליעזר מבלגנצי) leefde in de 12e eeuw.

9 שמואל אברהם פאזנאנסקי, *פירוש על יחזקאל ותרי עשר*, חלק ב', וואַרשא התרע"א, pp. 157-158: יראו האנשים יראה גדולה. כשהכירו בו כי איש האלהים הוא ומארץ קדושה ועם קדוש ולא ידעו מה לעשות בו: מה זאת עשית, לברוח מפניו. כי הגיד להם,כבר על מאין תבא אבל הסופר שייר דבר זה על מה שאמרו לו מה זאת עשית. והרבה שטות כזו במקרא, *De mannen werden vreselijk bang*. Zodra ze wat hem betrof opmerkten dat hij een man Gods was, uit het Heilige Land en het Heilige Volk, wisten ze niet wat met hem te doen. *Wat is dit dat je gedaan hebt*, met te vluchten van voor Hem? *Want dat had hij hun verteld,* namelijk bij *waar kom je vandaan* (vers 8), maar de schrijver heeft deze zaak overgelaten aan wat ze tot hem zeiden, nl. *Wat is dit dat je gedaan hebt.* Er zijn veel gevallen als deze in de Schrift.

10 ii Kon. 14:25, הוּא הֵשִׁיב אֶת־גְּבוּל יִשְׂרָאֵל מִלְּבוֹא חֲמָת עַד־יָם הָעֲרָבָה כִּדְבַר יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּיַד־עַבְדּוֹ יוֹנָה בֶן־אֲמִתַּי הַנָּבִיא אֲשֶׁר מִגַּת הַחֵפֶר.

boek Jona in de Perzische tijd (het Perzische rijk bestond van rond 550 tot 330 v.g.t.).

Men heeft Jona 2 (vers 6-7),[11] wel uitgelegd als een aanwijzing voor de gedachte dat er in Tenach sprake is van opwekking van de doden (omschreven als het terugbrengen van mensen uit de Sjeol).[12] Maar er is slechts sprake is van de keuze die God kan maken: op het punt van overlijden kan God besluiten dat iemand sterft, of dat hij nog blijft leven. Ps. 30:4 lijkt hier de doorslag te geven, daar staat het opkomen uit de Sjeol parallel met het in leven houden, in tegenstelling tot het afdalen daarin.[13]

Opmerkingen betreffende de presentatie.

In de vertaling van het commentaar van Rasji wordt een enkele keer naar een bron verwezen. Het gaat om de volgende teksten:

1 Targum Jonathan, de Aramese, soms min of meer verklarende, vertaling van de Profeten en de Geschriften,
2 Pirke de Rabbi Eliëzer,[14]
3 de Mechilta van Rabbi Jisjmael, een halachische midrasj op Exodus, mogelijk in basis uit de derde eeuw,[15]
4 TB Gittin en TB Taanit, twee tractaten uit de Talmoed Bavli.
5 Midrasj Tanchoema, de naam van enkele enigszins van elkaar afwijkende verzamelingen,[16]

---

11 *Het water omgeeft mij tot mijn levensadem toe, de Oceaan omringt mij; het zeewier is aan mijn hoofd gebonden. Tot de grondvesten van de bergen ben ik afgedaald; het land, de afsluitbomen ervan waren om mij heen voor altijd; maar U hebt mijn leven uit de vernietiging opgetild, Eeuwige, mijn God*.

12 Voor deze gedachte haalt men ook Ps. 30:2-4 en i Sam. 2:6-7 aan.

13 De tekst luidt: יְיָ הֶעֱלִיתָ מִן־שְׁאוֹל נַפְשִׁי חִיִּיתַנִי מִיָּרְדִי־בוֹר, te vertalen: *Eeuwige, U hebt mijn persoon doen opstijgen uit de Sjeol, U hebt mij in leven gehouden, zodat ik niet afdaalde in de onderwereld*; de Willibrordvertaling: *Gij deed herrijzen mijn leven uit de doden; of Gij mij had herschapen ben ik het graf ontgaan*, om maar één vertaling te noemen, is op dit punt verwarrend, omdat uit de context duidelijk blijkt dat de sprekende persoon niet is overleden, vgl. vers 2: דִּלִּיתָנִי וְלֹא־שִׂמַּחְתָּ אֹיְבַי לִי, *U hebt mij opgericht en U hebt mijn vijanden over mij geen plezier doen maken*.

14 Zie boven p. 1.

15 Waar we deze tekst citeren gebruikten we de editie יוסף שכטר, *מכילתא* דרבי ישמעאל, תל־אביב תש"ד.

16 De aangehaalde tekst wordt wel de derde versie geheten, bestaande uit een bewerking van de twee andere versies met verdere toevoegingen, en de nu vroegst-bekende auteur die deze tekst aanhaalt is Rasji.

6 Jalkoet Sjimoni, een haggadische compilatie, waarschijnlijk stammend uit de 13 eeuw, van belang wegens de vele citaten uit allerlei teksten die helaas sinds die tijd verloren zijn gegaan,
7 Machberet Menachem, feitelijk het eerste woordenboek op het Bijbels Hebreeuws door Menachem ibn Saruq, 10e eeuw.[17]

In de andere teksten komen er nog enkele verwijzingen voor:
1 Misjna, Taanit; de Misjna is de oudste overgeleverde geschreven versie van de Mondelinge Leer; te dateren in het begin van de derde eeuw g.t.; Taanit, het vasten, is een tractaat uit de tweede van de zes afdelingen waaruit de Misjna bestaat,
2 TB Nedarim, een tractaat uit de Talmoed Bavli,
3 TJ Taanit, een tractaat uit de Talmoed Jeroesjalmi,
4 Midrasj Rabba, Genesis; de Midrasj Rabba is een verzameling van tien midrasjim op de Tora en de Megillot; ze stammen uit verschillende perioden, de Midrasj Rabba op Genesis wordt wel gedateerd in de zesde eeuw.

Tot slot, de Godsnaam in geciteerde bijbelteksten hebben we vervangen door יְיָ, in de andere teksten is steeds de daar gebruikte afkorting in de door ons geciteerde bron blijven staan: ה'.
In enkele gevallen geven we variante lezingen, echter, het gaat hier om een zeer beperkte keuze, een volledige verzameling zou vele malen uitgebreider zijn.

17 Uitgegeven door צבי בן יחזקאל פיליפאווסקי (H. E. Filipowski): *מחברת* ,מנחם בן סרוק *מנחם*, לונדון תרי"ד 1854.

יונה

פרק א

1 וַיְהִי דְבַר־יְיָ אֶל־יוֹנָה בֶן־אֲמִתַּי לֵאמֹר:

1 Het woord van de Eeuwige kwam tot Jona, de zoon van Amittaj,[18] met de volgende inhoud:

2 קוּם לֵךְ אֶל־נִינְוֵה הָעִיר הַגְּדוֹלָה וּקְרָא עָלֶיהָ כִּי־עָלְתָה רָעָתָם לְפָנָי:

2 "Sta op, ga naar Nineveh, de grote stad, en proclameer tegen haar; want haar slechtheid is voor mij opgekomen."

רש"י

וקרא עליה. אֶת קְרִיאָתִי

proclameer tegen haar: mijn proclamatie.

3 וַיָּקָם יוֹנָה לִבְרֹחַ תַּרְשִׁישָׁה מִלִּפְנֵי יְיָ וַיֵּרֶד יָפוֹ וַיִּמְצָא אֳנִיָּה | בָּאָה תַרְשִׁישׁ וַיִּתֵּן שְׂכָרָהּ וַיֵּרֶד בָּהּ לָבוֹא עִמָּהֶם תַּרְשִׁישָׁה מִלִּפְנֵי יְיָ:

3 En Jona maakte zich op om naar Tarsjiesj te vluchten, weg van de Eeuwige, en hij daalde af naar Jaffo; en trof een schip op weg naar Tarsjiesj; hij betaalde voor de overtocht en daalde erin af om met hen mee te gaan naar Tarsjiesj, weg van de Eeuwige.

רש"י

לברוח תרשישה. יָם שְׁשְׁמוֹ תַּרְשִׁישׁ וְהוּא בְּחוּצָה לָאָרֶץ אָמַר אֶבְרַח לִי הַיָּם שֶׁאֵין הַשְּׁכִינָה שׁוֹרָה בְּחוּצָה לָאָרֶץ אָמַר לוֹ הקב"ה חַייֶךָ יֵשׁ לִי שְׁלוּחִים כַּיּוֹצֵא בְּךָ לִשְׁלוֹחַ אַחֲרֶיךָ וּלְהָבִיאֶךָ מִשָּׁם מָשָׁל לְעֶבֶד כֹּהֵן שֶׁבָּרַח מִן רַבּוֹ וְנִכְנַס לְבֵית הַקְּבָרוֹת אָמַר לוֹ רַבּוֹ יֵשׁ לִי עֲבָדִים כַּיּוֹצֵא בְּךָ לִשְׁלוֹחַ אַחֲרֶיךָ וּלְהָבִיאֶךָ מִשָּׁם וּמָה רָאָה יוֹנָה שֶׁלֹּא רָצָה לֵילֵךְ אֶל נִינְוֵה אָמַר הָעוֹבְדֵי כוֹכָבִים קְרוֹבֵי תְשׁוּבָה הֵם אִם אוֹמַר לָהֶם וְיַעֲשׂוּ תְּשׁוּבָה נִמְצֵאתִי מְחַייֵב אֶת יִשְׂרָאֵל שֶׁאֵין שׁוֹמְעִים לִדְבָרֵי הַנְּבִיאִים **ויתן שכרה.** הִקְדִּים לָתֵת שְׂכָרָהּ וְאֵין דֶּרֶךְ יוֹרְדֵי הַיָּם לָתֵת שָׂכָר הַסְּפִינָה עַד שֶׁעַת הֲיצִיאָה וְהוּא הִקְדִּים וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁנָּתַן שָׂכָר כּוּלָּהּ

Om naar Tarsjiesj te vluchten – Er is een zee met de naam Tarsjiesj, buiten het Heilige land. Hij zei, "Ik zal vluchten naar de zee, want de Sjechina rust niet buiten het Heilige Land." Toen sprak de Heilige, gezegend zij Hij, tot hem, "Bij je leven, Ik heb boodschappers zoals jij om achter je aan te sturen en je vandaar te brengen." Te vergelijken met de slaaf van een priester, die wegvluchtte van zijn meester en een begraafplaats op ging.[19] Zijn meester zei tgegen hem: "Ik heb slaven als jij om achter je aan te sturen en je vandaar te brengen." Wat was het dat Jona zag dat hij niet naar Nineveh wilde gaan? Hij zei: "De afgodendienaars zijn vlot in het zich bekeren. Als ik tot hen spreek en zij bekeren zich, dan wordt er van mij vastgesteld dat ik Jisrael, dat niet luistert naar de woorden van de profeten, schuldig verklaar." [*Mechilta, Ex.* 12:1; *Tanchoema*, *Vayikra* 8]. *Hij betaalde de prijs* – hij betaalde de kostprijs vooraf, ook al is het niet de gewoonte van hen die over zee gaan reizen om de onkosten voor het schip te betalen voordat ze het verlaten, maar hij betaalde vooruit, niet een deel, maar

18 In ii Kon. 14:25 wordt Jona de zoon van Amittaj eveneens genoemd: הוּא הֵשִׁיב אֶת־גְּבוּל יִשְׂרָאֵל מִלְּבוֹא חֲמָת עַד־יָם הָעֲרָבָה כִּדְבַר יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּיַד־עַבְדּוֹ יוֹנָה בֶּן־אֲמִתַּי הַנָּבִיא אֲשֶׁר מִגַּת הַחֵפֶר; er is geen reden aan te nemen dat daar iemand anders bedoeld is.

19 Een Kohen mag geen begraafplaats betreden.

de volledige prijs [*Pirke de Rabbi Eliëzer*].

4 Maar de Eeuwige wierp een hevige storm op de zee, en de zee werd zo wild dat het schip dreigde te breken.

4 וַיְיָ֗ הֵטִ֤יל רוּחַ־גְּדוֹלָה֙ אֶל־הַיָּ֔ם וַיְהִ֥י סַ֖עַר־גָּד֑וֹל בַּיָּ֑ם וְהָ֣אֳנִיָּ֔ה חִשְּׁבָ֖ה לְהִשָּׁבֵֽר׃

dreigde te breken – Het leek alsof het zou breken.

רס"י

חשבה להשבר. נִדְמִית כְּאִלּוּ הִיא נִשְׁבֶּרֶת

5 De zeelieden werden bang, en zij riepen elk hun eigen god aan, en ze gooiden de spullen die in het schip waren in zee, om het daardoor lichter te maken. Maar Jona was afgedaald tot in het diepst van het ruim; hij was gaan liggen en in een diepe slaap gevallen.

5 וַיִּֽירְא֣וּ הַמַּלָּחִ֗ים וַֽיִּזְעֲקוּ֮ אִ֣ישׁ אֶל־אֱלֹהָיו֒ וַיָּטֹ֨לוּ אֶת־הַכֵּלִ֜ים אֲשֶׁ֤ר בָּאֳנִיָּה֙ אֶל־הַיָּ֔ם לְהָקֵ֖ל מֵֽעֲלֵיהֶ֑ם וְיוֹנָ֗ה יָרַד֙ אֶל־יַרְכְּתֵ֣י הַסְּפִינָ֔ה וַיִּשְׁכַּ֖ב וַיֵּרָדַֽם׃

de zeelieden – de mannen die het schip bestuurden. *elk tot zijn god* – er waren daar mensen uit de zeventig volken van de afgodendienaars.

רס"י

המלחים. בְּנֵי אָדָם הַמַּנְהִיגִים אֶת הַסְּפִינָה **איש אל אלהיו.** מִן שִׁבְעִים אוּמּוֹת שֶׁל עכו"ם הָיוּ שָׁם

6 De kapitein kwam bij hem en zei tegen hem: ‘Hoe kunt je zo diep slapen? Sta op, roep jouw god aan; misschien denkt die god aan ons, zodat wij niet te gronde gaan!’

6 וַיִּקְרַ֤ב אֵלָיו֙ רַ֣ב הַחֹבֵ֔ל וַיֹּ֥אמֶר ל֖וֹ מַה־לְּךָ֣ נִרְדָּ֑ם ק֤וּם קְרָ֣א אֶל־אֱלֹהֶ֔יךָ אוּלַ֞י יִתְעַשֵּׁ֧ת הָאֱלֹהִ֛ים לָ֖נוּ וְלֹ֥א נֹאבֵֽד׃

De kapitein (de opperschipper) – de vorst van de zeelieden want zij worden ook wel genoemd de schippers van de zee; in de volkstaal *gobernail*. *Wat is er met jou, slaper?* –Wat is er met jou aan de hand, zo diep te slapen, het is nu niet het mo-ment om te slapen. *Hij zal denken* – een uitdrukking die op nadenken wijst, vgl. (Ps. 146:4) “zijn gedachten” (Dan. 6:4) “En de koning dacht” [*Machberet Menachem* p. 139].

רס"י

רב החובל. שַׂר הַמַּלָּחִים שֶׁאַף הִם נִקְרָאִים חוֹבְלֵי הַיָּם וּבְלַעַ"ז גובירניי"ל **מה לך נרדם.** מַה לְּךָ לִהְיוֹת נִרְדָּם אֵין עַתָּה עֵת רֶדֶם **יתעשת.** לְשׁוֹן מַחְשֵׁבָה וְכֵן (תהלים, קמ"ז ד') **עֶשְׁתֹּנֹתָיו** (דניאל, ו' ד') **וּמַלְכָּא עֲשִׁית**

7 Ze zeiden tegen elkaar: ‘Kom, laten we loten werpen zodat we weten aan wie het ligt, dat deze ramp over ons komt.’ Zij wierpen loten en het lot viel op Jona.

7 אמְר֞וּ אִ֣ישׁ אֶל־רֵעֵ֗הוּ לְכוּ֙ וְנַפִּ֣ילָה גֹוֹרָל֔וֹת וְנֵ֣דְעָ֔ה בְּשֶׁלְּמִ֛י הָרָעָ֥ה הַזֹּ֖את לָ֑נוּ וַיַּפִּ֙לוּ֙ גֹּוֹרָל֔וֹת וַיִּפֹּ֥ל הַגּוֹרָ֖ל עַל־יוֹנָֽה׃

Kom, laten we loten werpen – Ze zagen dat de rest van de schepen rustig over zee gingen terwijl het hunne bezig was te breken. Ze zeiden: Vanwege één van ons is dit. Zo vinden we in *Pirke de Rabbi Eliëzer* (hfdst. 10): *vanwege wie,* vanwege de daden van wie van ons.

רס"י

לכו ונפילה גורלות. רוֹאִים הָיוּ שְׁאַר סְפִינוֹת הוֹלְכוֹת בַּיָּם בְּשָׁלוֹם וְשֶׁלָּהֶם מִשְׁתַּבֶּרֶת אָמְרוּ בִּשְׁבִיל אֶחָד מִמֶּנּוּ הוּא כֵּן מָצִינוּ בְּפִרְקֵי דר' אֱלִיעֶזֶר **בשלמי.**

8 Zij zeiden tot hem: ‘Vertel ons toch, omwille van wie komt dit kwaad over ons, wat is uw werk, en waar komt u vandaan? Wat is uw land en tot welk volk behoort u?’

8 וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו הַגִּידָה־נָּא לָנוּ בַּאֲשֶׁר לְמִי־הָרָעָה הַזֹּאת לָנוּ מַה־מְּלַאכְתְּךָ וּמֵאַיִן תָּבוֹא מָה אַרְצֶךָ וְאֵי־מִזֶּה עַם אָתָּה:

Vertel ons toch om wille van wie – Tegen wie heb je gezondigd dat daarom dit kwaad zo over ons komt. *Wat is je werk* – Misschien heb je een overtreding begaan in je werk. *En waar kom je vandaan?* Misschien is er een besluit genomen over de mensen van die plaats, ook al was je er zelf niet. *En tot welk volk behoort u?* – Misschien heeft jouw volk gezondigd.

רמ"י

הגידה נא לנו באשר למי. לְמִי חָטָאתָ אֲשֶׁר בִּשְׁבִיל כֵּן הָרָעָה הַזֹּאת לָנוּ **מה מלאכתך.** שֶׁמָּא פָּשַׁעְתָּ בְּאוּמָּנוּתֶךָ **ומאין תבא.** שֶׁמָּא עַל אַנְשֵׁי אוֹתוֹ מָקוֹם נִגְזְרָה גְּזֵרָה אפי' אֵין אַתָּה בָּהּ **ואי מזה עם אתה.** שֶׁמָּא עַמְּךָ חָטְאוּ

9 En hij zei tot hen: Ik ben een Hebreeër; en ik vrees de Eeuwige, de God van de hemel, die de zee en het droge gemaakt heeft.

9 וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם עִבְרִי אָנֹכִי וְאֶת־יְיָ אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם אֲנִי יָרֵא אֲשֶׁר־עָשָׂה אֶת־הַיָּם וְאֶת־הַיַּבָּשָׁה:

10 De mannen werden vreselijk bang en ze zeiden tegen hem: Wat is dit dat je gedaan hebt? Want de mannen wisten dat hij op de vlucht was weg van de Eeuwige want dat had hij hun verteld.

10 וַיִּירְאוּ הָאֲנָשִׁים יִרְאָה גְדוֹלָה וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו מַה־זֹּאת עָשִׂיתָ כִּי־יָדְעוּ הָאֲנָשִׁים כִּי־מִלִּפְנֵי יְיָ הוּא בֹרֵחַ כִּי הִגִּיד לָהֶם:

Wat is dit dat je gedaan hebt? – Waarom heb je dit gedaan, nl. vluchten voor een Heerser als deze?

רמ"י

מה זאת עשית. לָמָּה עָשִׂיתָ כֵּן לִבְרוֹחַ מִן מוֹשֵׁל כָּזֶה

11 En ze zeiden tegen hem: Wat moeten we met je doen, dat de zee ons met rust laat? Want de zee werd hoe langer hoe onstuimiger.

11 וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו מַה־נַּעֲשֶׂה לָּךְ וְיִשְׁתֹּק הַיָּם מֵעָלֵינוּ כִּי הַיָּם הוֹלֵךְ וְסוֹעֵר:

12 Hij zei tegen hen: Til me op en werp me in de zee, dan zal de zee jullie met rust laten, want ik weet zeker dat deze grote storm over jullie komt om mijnentwil.

12 וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם שָׂאוּנִי וַהֲטִילֻנִי אֶל־הַיָּם וְיִשְׁתֹּק הַיָּם מֵעֲלֵיכֶם כִּי יוֹדֵעַ אָנִי כִּי בְשֶׁלִּי הַסַּעַר הַגָּדוֹל הַזֶּה עֲלֵיכֶם:

13 De mannen spanden zich tot het uiterste in om naar het droge terug te keren, maar ze konden het niet, want de zee werd hoe langer hoe onstuimiger tegen hen.

13 וַיַּחְתְּרוּ הָאֲנָשִׁים לְהָשִׁיב אֶל־הַיַּבָּשָׁה וְלֹא יָכֹלוּ כִּי הַיָּם הוֹלֵךְ וְסוֹעֵר עֲלֵיהֶם:

De mannen spanden zich tot het uiterste in – zij

רמ"י

ploeterden en maakten zich druk als iemand die ondergronds aan het graven is.

ויחתרו האנשים. יָגְעוּ וְעָסְקוּ כְּחוֹתֵר בְּמַחְתֶּרֶת

14 En zij riepen tot de Eeuwige en ze zeiden: Ach Eeuwige, laat ons toch niet te gronde gaan, vanwege het leven van deze man, en reken het ons niet aan als onschuldig bloed; want U bent Eeuwige, U handelt zoals U het wilt.

14 וַיִּקְרְאוּ אֶל־יְיָ וַיֹּאמְרוּ אָנָּה יְיָ אַל־נָא נֹאבְדָה בְּנֶפֶשׁ הָאִישׁ הַזֶּה וְאַל־תִּתֵּן עָלֵינוּ דָּם נָקִיא כִּי־אַתָּה יְיָ כַּאֲשֶׁר חָפַצְתָּ עָשִׂיתָ:

Vanwege het leven van deze man – Vanwege de zonde dat wij de hand hebben geslagen aan zijn leven.

רש"י
בנפש האיש הזה. בְּעָוֹן שֶׁנִּשְׁלַח יָד בְּנַפְשׁוֹ

15 Ze tilden Jona op en wierpen hem in de zee, en de zee hield op met zijn boosheid.

15 וַיִּשְׂאוּ אֶת־יוֹנָה וַיְטִלֻהוּ אֶל־הַיָּם וַיַּעֲמֹד הַיָּם מִזַּעְפּוֹ:

16 De mannen werden vreselijk bang voor de Eeuwige en ze offerden een offer aan de Eeuwige en ze deden geloften.

16 וַיִּירְאוּ הָאֲנָשִׁים יִרְאָה גְדוֹלָה אֶת־יְיָ וַיִּזְבְּחוּ־זֶבַח לַייָ וַיִּדְּרוּ נְדָרִים:

Ze deden geloften – dat ze zich zouden bekeren.

רש"י
וידרו נדרים. שֶׁיֵּתָגַּיֵּרוּ

פרק ב

1 En de Eeuwige beschikte een grote vis om Jona op te slokken. En Jona verbleef drie dagen en drie nachten in de ingewanden van de vis.

1 וַיְמַן יְיָ דָּג גָּדוֹל לִבְלַע אֶת־יוֹנָה וַיְהִי יוֹנָה בִּמְעֵי הַדָּג שְׁלֹשָׁה יָמִים וּשְׁלֹשָׁה לֵילוֹת:

Een grote vis – Het was een mannelijke, en hij kon er met gemak staan, maar hij dacht er niet aan om te bidden. De Eeuwige, gezegend zij Hij, gaf de vis een aanwijzing, en die spuwde hem uit in de mond van een vrouwelijke, die vol zat met embryo's, en hij bevond zich daar in de drukte, en daar bad hij, zoals er gezegd is: *uit de ingewanden van de vrouwelijke vis* [*Pirke de Rabbi Eliëzer* ch. 10, zo ook *Jalkoet Sjimoni*].

רש"י
דג גדול. זָכָר הָיָה וְהָיָה עוֹמֵד בָּרְיוַח וְלֹא נָתַן לֵב לְהִתְפַּלֵּל רָמַז הקב"ה לַדָּג וְהֵקִיאוֹ לְתוֹךְ פִּיהָ שֶׁל נְקֵבָה שֶׁהָיְתָה מְלֵאָה עוּבָּרִים וְהָיָה שָׁם בְּדוֹחַק וַיִּתְפַּלֵּל שָׁם שֶׁנֶּאֱמַר **ממעי הדגה**

2 En Jona bad tot de Eeuwige, zijn God, vanuit het binnenste van de vis.

2 וַיִּתְפַּלֵּל יוֹנָה אֶל־יְיָ אֱלֹהָיו מִמְּעֵי הַדָּגָה:

3 En hij zei: Ik heb vanuit mijn benauwdheid geroepen tot de Eeuwige en Hij heeft mij antwoord gegeven, uit de buik van de Sjeol roep ik om hulp, en U luistert naar mijn stem.

3 וַיֹּאמֶר קָרָאתִי מִצָּרָה לִי אֶל־יְיָ וַיַּעֲנֵנִי מִבֶּטֶן שְׁאוֹל שִׁוַּעְתִּי שָׁמַעְתָּ קוֹלִי:

רמ"י
מבטן שאול שועתי. מִבֶּטֶן הַדָּג שֶׁהוּא כִּשְׁאוֹל לִי

Uit de buik van de Sjeol roep ik om hulp – Uit de buik van de vis, die voor mij is als de Sjeol.

4 וַתַּשְׁלִיכֵנִי מְצוּלָה בִּלְבַב יַמִּים
וְנָהָר יְסֹבְבֵנִי כָּל־מִשְׁבָּרֶיךָ וְגַלֶּיךָ עָלַי
עָבָרוּ׃

4 U gooide mij in de afgrond, in het hart van de zee; een stroom water omgeeft mij; al Uw brekers, en Uw golven slaan over mij heen.

רמ"י
כל משבריך וגליך. כֹּל נַחְשׁוֹלוֹתֶיהָ דְּיַמָּא עַל שֵׁם שֶׁהַנַּחְשׁוֹל מְשַׁבֵּר וּמַפְרֵק אֶת הַיָּם

Al Uw brekers, en Uw golven – al de golven van de zee, omdat de storm de zee breekt en splijt [naar *Targoem Jonathan*].

5 וַאֲנִי אָמַרְתִּי נִגְרַשְׁתִּי מִנֶּגֶד עֵינֶיךָ
אַךְ אוֹסִיף לְהַבִּיט אֶל־הֵיכַל קָדְשֶׁךָ׃

5 Ik voor mij, ik zei: ik ben verworpen, weg van bij Uw ogen; dat ik nog slechts Uw heilige Tempel weer zal aanschouwen.

רש"י
ואני אמרתי. כְּשֶׁהִשְׁלִיכוּנִי אֶל הַיָּם הִנַּנִי מֵת **ונגרשתי מנגד עיניך, אך** רָאִיתִי שֶׁקִּיַּמְתָּנִי כֹּל אֵלּוּ הַיָּמִים יָדַעְתִּי כִּי אוֹסִיף לְהַבִּיט אֶל הֵיכַל קָדְשֶׁךָ

En ik zei – toen ze mij in de zee wierpen, “Nu ben ik dood, *en ik ben verworpen weg van bij Uw ogen*. *Maar* ik heb gezien dat U mij al deze dagen in stand hebt gehouden, ik weet dat ik opnieuw Uw heilige Tempel zal aanschouwen.”

6 אֲפָפוּנִי מַיִם עַד־נָפֶשׁ תְּהוֹם
יְסֹבְבֵנִי סוּף חָבוּשׁ לְרֹאשִׁי׃

6 Het water omgeeft mij tot mijn levensadem toe, de Oceaan omringt mij; het zeewier is aan mijn hoofd gebonden.

רמ"י
סוף חבוש לראשי. זֶה דְּסוּף תְּלֵי לְעֵיל מִן יְרִישִׁי, שֶׁהֵרְאָהוּ הקב"ה יַם סוּף וְאֵיךְ עָבְרוּ יִשְׂרָאֵל בְּתוֹכוֹ שֶׁהָיוּ שְׁתֵּי עֵינַי הַדָּגָה כְּמִין שְׁתֵּי חַלּוֹנוֹת וּמִסְתַּכֵּל וְרוֹאֶה כָּל מָה שֶׁבַּיָּם

Het zeewier is aan mijn hoofd gebonden – [*Targoem Jonathan* vertaalt:] de Schelfzee hangt boven mijn hoofd, want de Heilige, gezegend zij Hij, toonde hem de Schelfzee en hoe Jisrael daar midden in overstak, want de beide ogen van de vrouwtjesvis waren als twee vensters, en hij keek en zag alles wat er in zee is [vgl. *Pirke de Rabbi Eliëzer* ch. 10].

7 לְקִצְבֵי הָרִים יָרַדְתִּי הָאָרֶץ
בְּרִחֶיהָ בַעֲדִי לְעוֹלָם וַתַּעַל מִשַּׁחַת
חַיַּי יְיָ אֱלֹהָי׃

7 Tot de grondvesten van de bergen ben ik afgedaald; het land, de afsluitbomen ervan waren om mij heen voor altijd; maar U hebt mijn leven uit de vernietiging opgetild, Eeuwige, mijn God!

רמ"י
לקצבי הרים ירדתי. לְסוֹף מִדַּת הֶהָרִים הַקְּבוּעִים עַל הַתְּהוֹם יָרַדְתִּי. אֲנִי אָמַרְתִּי **הארץ בריחיה בעדי.** כְּנָגְדִּי לְמַעְלָה מִמֶּנִּי סָגוּר וְלֹא אֵצֵא לְעוֹלָם, **בעדי** כְּמוֹ (מלכים ב ד) **וסגרת הדלת בעדך** וְכֵן כֹּל בְּעַד שֶׁבַּמִּקְרָא

Tot de grondvesten van de bergen ben ik afgedaald – Tot het einde van de maat van de bergen die zijn vastgezet op de Oceaan ben ik afgedaald, en ik zei *het land, de afsluitbomen ervan waren om mij heen*, tegenover mij en boven mij is het afgesloten en nooit kan ik eruit gaan. *Om mij heen* – als (ii Kon. 4:4) *en sluit de deur achter je*, en dit geldt voor alle gevallen van *be'ad*

(איוב א) **עור בעד עור** אֵבֶר כְּנֶגֶד אֵבֶר **לעולם.** מוּסָב עַל מָה שֶׁאָמַר לְמַעְלָה **ואני אמרתי נגרשתי** וְאֲנִי אָמַרְתִּי **הארץ בריחיה** סְגוּרִים **בעדי לעולם, ותעל משחת חיי.** אֲבָל כְּבָר רָאִיתִי כָּאן גֵּיהִנֹּם וּמִשָּׁם הַעֲלִיתַנִי וְהִנֵּנִי עַתָּה כְּנֶגֶד תַּחַת הַהֵיכָל שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר **אך אוסיף להביט אל היכל קדשך ותבא אליך תפילתי אל היכל קדשך**

in de Schrift, (Job 2:4) *huid tegen huid*, een lidmaat tegenover een lidmaat. *Voor altijd*, dit verwijst naar wat eerder is gezegd, *Ik voor mij, ik zei: ik ben verworpen*; en ik zei, *het land, de afsluitbomen ervan waren* afgesloten *om mij heen voor altijd. Maar U hebt mijn leven uit de vernietiging opgetild* – Maar ik zag hier al Gehinnom, en daarvandaan hebt U mij omhoog gebracht, en kijk, nu ben ik onder de Tempel in Jeruzalem, net zoals er gezegd is: *ik zal opnieuw Uw heilige Tempel aanschouwen, en mijn gebed kwam tot U, tot Uw heilige Tempel* [naar *Pirke de Rabbi Eliëzer* ch. 10].

8 בְּהִתְעַטֵּף עָלַי נַפְשִׁי אֶת־יְיָ זָכָרְתִּי וַתָּבוֹא אֵלֶיךָ תְּפִלָּתִי אֶל־הֵיכַל קָדְשֶׁךָ׃

8 Toen mijn levensadem het mij begaf, dacht ik aan de Eeuwige, en mijn gebed kwam tot U, tot Uw heilige Tempel.

רס"י

בהתעטף. בְּאַשְׁתַּלְהָיוּת וְכֵן (איכה, ב' י"א-י"ב) **בהתעטף נפשם** וְכֵן **בעטף עולל**

Toen … begaf – [*Targoem Jonathan* vertaalt:] toen … zwak werd; en zo (Klaagl. 2:11 & 12) *wanneer hun levensgeest zwak wordt* en eveneens *wanneer de kinderen zwak worden*.

9 מְשַׁמְּרִים הַבְלֵי־שָׁוְא חַסְדָּם יַעֲזֹבוּ׃

9 Zij die nietswaardige nuttelоosheden bewaren, hebben daarmee afstand genomen van de hun toekomende genade.

רס"י

משמרים הבלי שוא. אוֹתָן שֶׁעוֹבְדִים לעכו"ם **חסדם יעזובו.** יִרְאַת הקב"ה שֶׁכֹּל **חסדם** וְטוּבָתָם מֵאִתּוֹ **יעזובו** אֲבָל אֲנִי אֵינִי כֵּן אֶלָּא **בקול תודה אזבחה לך** כְּדִּ תִּרְגֵּם יוֹנָתָן וְפִרְקֵי דר' אֱלִיעֶזֶר דְּרָשׁוֹ כְּלַפֵּי הַמַּלָּחִים שֶׁעָזְבוּ חַסְדָּם שֶׁהָיוּ מֵטִיבִים לעכו"ם וְנִתְגַּיְּרוּ

Zij die nietswaardige nuttelоosheden bewaren – Zij die afgoden aanbidden. *Zij hebben afstand genomen van hun genade* – de vrees voor de Heilige, gezegend zij Hij, van wie alles aan genade en goedheid die zij ondervinden, afkomstig is, geven zij op; maar wat mij aangaat, ik ben niet zo, maar met een dankbare stem zal ik aan U offeren; zo vertaalt *Jonathan*; echter, in *Pirke de Rabbi Eliëzer* (hfdst. 10), legt men het uit als een verwijzing naar de zeelieden die hun vriendelijkheid ten opzichte van hun afgoden opgaven en zich bekeerden.

10 וַאֲנִי בְקוֹל תּוֹדָה אֶזְבְּחָה־לָּךְ אֲשֶׁר נָדַרְתִּי אֲשַׁלֵּמָה יְשׁוּעָתָה לַייָ׃ ס

10 Maar ik, ik wil met dankbare stem aan U offeren; wat ik beloofd heb, zal ik waar maken; bij de Eeuwige is redding.’

רס"י

ישועתה לה'. נִדְרֵי שְׁלָמִים וְתוֹדָה אֲשַׁלֵּם לְשֵׁם יְשׁוּעוֹת אֲשֶׁר לה', **ישועתה** כְּמוֹ לִישׁוּעָתָהּ וְכֵן (תהלים, מ"ד כ"ז) **קומה עזרתה לנו** לְעֶזְרָה שֶׁלָּנוּ

Bij de Eeuwige is redding – Geloften van vredeoffers en dankoffers zal ik vervullen vanwege de uitreddingen die aan de Eeuwige zijn; *redding* [met locatiefuitgang] in de zin van 'voor de redding.' Vergelijk (Ps. 44:27) “Sta op ons te hulp,” waar 'te hulp' ook een locatiefvorm is, vergelijkbaar met een vorm ingeleid door de

prepositie *l.*

11 Toen sprak de Eeuwige tot de vis en die spuwde Jona op het droge.

11 וַיֹּאמֶר יְיָ לַדָּג וַיַּקָּא אֶת־יוֹנָה אֶל־הַיַּבָּשָׁה: פ

פרק ג

1 Nu kwam het woord van de Eeuwige voor de tweede maal tot Jona:

1 וַיְהִי דְבַר־יְיָ אֶל־יוֹנָה שֵׁנִית לֵאמֹר:

2 ‘Sta op, ga naar Nineve, de grote stad, en proclameer over haar de proclamatie die Ik aan je zeg.’

2 קוּם לֵךְ אֶל־נִינְוֵה הָעִיר הַגְּדוֹלָה וּקְרָא אֵלֶיהָ אֶת־הַקְּרִיאָה אֲשֶׁר אָנֹכִי דֹּבֵר אֵלֶיךָ:

3 En Jona stond op en ging naar Nineve, naar het woord van de Eeuwige. Nineve was een geweldig grote stad van wel drie dagreizen.

3 וַיָּקָם יוֹנָה וַיֵּלֶךְ אֶל־נִינְוֵה כִּדְבַר יְיָ וְנִינְוֵה הָיְתָה עִיר־גְּדוֹלָה לֵאלֹהִים מַהֲלַךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים:

4 Jona begon de stad in te gaan, één dagreis ver, en toen proclameerde hij en zei: ‘Nog veertig dagen, en dan is Nineve omgekeerd!’

4 וַיָּחֶל יוֹנָה לָבוֹא בָּעִיר מַהֲלַךְ יוֹם אֶחָד וַיִּקְרָא וַיֹּאמַר עוֹד אַרְבָּעִים יוֹם וְנִינְוֵה נֶהְפָּכֶת:

Omgekeerd – vernietigd [hij gebruikte niet het woord ‘vernietigd,’ want ‘omgekeerd’ heeft twee betekenissen, één slecht en één goed; als ze geen berouw hebben ‘vernietigd;’ maar als ze berouw hebben dan slaat ‘omgekeerd’ op de mensen van Nineve, nl. dat ze zich hebben afgekeerd van het kwaad naar het goede, en dat ze zich bekeren. Een notitie van rabbi Akieva].

רס"י
נהפכת. נֶחֱרֶבֶת (וְלֹא אָמַר נֶחֱרֶבֶת כִּי נֶהְפֶּכֶת מְשַׁמֵּשׁ שְׁתֵּי לְשׁוֹנוֹת רַע וְטוֹב אִם לֹא יַעֲשׂוּ תְּשׁוּבָה נֶחֱרֶבֶת, וְאִם יַעֲשׂוּ תְּשׁוּבָה אָז נֶהְפֶּכֶת עַל אַנְשֵׁי נִינְוֵה קָאֵי שֶׁיִּתַּהְפְּכוּ מֵרָעָה לְטוֹבָה וְיַעֲשׂוּ תְּשׁוּבָה הג"ה דר"ע)

5 Maar de mensen van Nineve geloofden in God; zij riepen een vasten uit en, van groot tot klein, trokken ze boetekleren aan.

5 וַיַּאֲמִינוּ אַנְשֵׁי נִינְוֵה בֵּאלֹהִים וַיִּקְרְאוּ־צוֹם וַיִּלְבְּשׁוּ שַׂקִּים מִגְּדוֹלָם וְעַד־קְטַנָּם:

6 Het woord kwam bij de koning van Nineve; hij stond op van zijn zetel, legde zijn staatsiegewaad af, trok een boetekleed aan en ging in het stof zitten.

6 וַיִּגַּע הַדָּבָר אֶל־מֶלֶךְ נִינְוֵה וַיָּקָם מִכִּסְאוֹ וַיַּעֲבֵר אַדַּרְתּוֹ מֵעָלָיו וַיְכַס שַׂק וַיֵּשֶׁב עַל־הָאֵפֶר:

zijn staatsiegewaad – zijn erekleed.

רס"י
אדרתו. לְבוּשׁ יְקָרֵיהּ[20]

20 Citaat uit Targum Jonathan.

7 וַיַּזְעֵק וַיֹּאמֶר בְּנִינְוֵה מִטַּעַם הַמֶּלֶךְ וּגְדֹלָיו לֵאמֹר הָאָדָם וְהַבְּהֵמָה הַבָּקָר וְהַצֹּאן אַל־יִטְעֲמוּ מְאוּמָה אַל־יִרְעוּ וּמַיִם אַל־יִשְׁתּוּ׃

7 Hij liet in Nineve omroepen: ‘Op last van de koning en van zijn edelen! Mensen en dieren, grootvee en kleinvee mogen niets eten, zij mogen niet grazen en geen water drinken.

En hij liet omroepen – hij beval om te roepen. *Op last van de koning en zijn edelen* – Vanwege de raad van de koning en zijn edelen beval men bekend te maken.

רש"י
ויזעק. צִוָּה וְהִכְרִיז **מטעם המלך וגדוליו.** מֵעֲצַת הַמֶּלֶךְ וּגְדוֹלָיו צִיווּ לְהַכְרִיז

8 וְיִתְכַּסּוּ שַׂקִּים הָאָדָם וְהַבְּהֵמָה וְיִקְרְאוּ אֶל־אֱלֹהִים בְּחָזְקָה וְיָשֻׁבוּ אִישׁ מִדַּרְכּוֹ הָרָעָה וּמִן־הֶחָמָס אֲשֶׁר בְּכַפֵּיהֶם׃

8 Mensen en dieren moeten zich in boetekleding hullen en uit alle macht tot God roepen; iedereen moet terugkomen van zijn slechte wegen en van het geweld dat aan zijn handen kleeft.

Zij moeten uit alle macht tot God roepen – Ze bonden de moederdieren apart en de jongen apart, en ze zeiden tot Hem: Onze Heer van de wereld! Als U geen medelijden met ons hebt, dan hebben wij geen medelijden met dezen” [vgl. *TB Taanit* 16a].

רש"י
ויקראו אל אלהים בחזקה. אָסְרוּ אִמָּהוֹת לְבַד וְהַוְלָדוֹת לְבַד אָמְרוּ לְפָנָיו רבש"ע אִם אֵין אַתָּה מְרַחֵם עָלֵינוּ אֵין אָנוּ מְרַחֲמִים עַל אֵלּוּ

9 מִי־יוֹדֵעַ יָשׁוּב וְנִחַם הָאֱלֹהִים וְשָׁב מֵחֲרוֹן אַפּוֹ וְלֹא נֹאבֵד׃

9 Wie weet of God dan niet terugkomt op zijn besluit en er spijt van krijgt; wie weet of Hij niet terugkomt op zijn vlammende woede, zodat wij niet te gronde gaan.’

Wie kent – de overtredingen die hem zijn aan te rekenen, die moet berouw tonen.

רש"י
מי יודע. עֲבֵירוֹת בְּיָדוֹ יָשׁוּב

10 וַיַּרְא הָאֱלֹהִים אֶת־מַעֲשֵׂיהֶם כִּי־שָׁבוּ מִדַּרְכָּם הָרָעָה וַיִּנָּחֶם הָאֱלֹהִים עַל־הָרָעָה אֲשֶׁר־דִּבֶּר לַעֲשׂוֹת־לָהֶם וְלֹא עָשָׂה׃

10 En God zag wat zij deden; Hij zag dat zij terugkwamen van hun slechte wegen. En God kreeg spijt over het onheil dat Hij gezegd had hen te zullen aandoen, en Hij deed het niet.

En God kreeg spijt – Hij denk na over het kwaad om erop terug te komen.

רש"י
וינחם האלהים. יִתְעַשֵּׁת עַל הָרָעָה לָשׁוּב מִמֶּנָּה

פרק ד

1 וַיֵּרַע אֶל־יוֹנָה רָעָה גְדוֹלָה וַיִּחַר לוֹ׃

1 Voor Jona was dit echter een zeer kwalijke zaak en hij werd boos.

Voor Jona was dit een kwalijke zaak – Hij zei: Nu zullen de afgodendienaars zeggen dat ik een valse profeet ben.” [naar *Pirke de Rabbi Eliëzer* ch. 10]

רש"י
וירע אל יונה. אָמַר עַכְשָׁיו יֹאמְרוּ העכו"ם

2 וַיִּתְפַּלֵּל אֶל־יְיָ וַיֹּאמַר אָנָּה יְיָ
הֲלוֹא־זֶה דְבָרִי עַד־הֱיוֹתִי
עַל־אַדְמָתִי עַל־כֵּן קִדַּמְתִּי לִבְרֹחַ
תַּרְשִׁישָׁה כִּי יָדַעְתִּי כִּי אַתָּה
אֵל־חַנּוּן וְרַחוּם אֶרֶךְ אַפַּיִם
וְרַב־חֶסֶד וְנִחָם עַל־הָרָעָה׃

2 En hij bad tot de Eeuwige en zei: ‘Ach Eeuwige, was dat niet mijn uitspraak, toen ik nog op eigen bodem was! Dat wilde ik voor wezen door naar Tarsjiesj te vluchten! Ik wist immers, dat U een genadige en barmhartige God bent, toegevend en rijk aan genade, U hebt altijd berouw over onheil.

רש"י
הלא זה דברי. יוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁאִם יַחֲזְרוּ בִּתְשׁוּבָה לֹא תַחְרִיבָם וְאֶהְיֶה שַׁקְרָן בְּעֵינֵיהֶם

Was dat niet mijn uitspraak – Ik weet dat wanneer zij berouw tonen U hen niet zult vernietigen, zodat ik in hun ogen een leugenaar ben.

3 וְעַתָּה יְיָ קַח־נָא אֶת־נַפְשִׁי מִמֶּנִּי
כִּי טוֹב מוֹתִי מֵחַיָּי׃ ס

3 Nu dan, Eeuwige, neem toch mijn levensadem van mij weg, want de dood is mij liever dan het leven.’

4 וַיֹּאמֶר יְיָ הַהֵיטֵב חָרָה לָךְ׃

4 Maar de Eeuwige zei: ‘Heb je wel een reden om boos te zijn?’

5 וַיֵּצֵא יוֹנָה מִן־הָעִיר וַיֵּשֶׁב מִקֶּדֶם
לָעִיר וַיַּעַשׂ לוֹ שָׁם סֻכָּה וַיֵּשֶׁב
תַּחְתֶּיהָ בַּצֵּל עַד אֲשֶׁר יִרְאֶה
מַה־יִּהְיֶה בָּעִיר׃

5 Jona ging de stad uit en hij zette zich aan de oostkant van de stad. Hij maakte zich daar een soekka en ging daaronder in de schaduw zitten, totdat hij zou zien, wat er met de stad zou gebeuren.

6 וַיְמַן יְיָ־אֱלֹהִים קִיקָיוֹן וַיַּעַל | מֵעַל
לְיוֹנָה לִהְיוֹת צֵל עַל־רֹאשׁוֹ לְהַצִּיל
לוֹ מֵרָעָתוֹ וַיִּשְׂמַח יוֹנָה עַל־הַקִּיקָיוֹן
שִׂמְחָה גְדוֹלָה׃

6 Nu beschikte de Eeuwige, God, een ricinusboom, die opschoot boven Jona uit, om zijn hoofd schaduw te geven en hem zo van zijn boosheid te genezen, en Jona was heel erg blij met de ricinusboom.

רש"י
וימן. לְשׁוֹן הַזְמָנָה **להציל לו מרעתו**. מְחוֹם הַשֶּׁמֶשׁ **קיקיון**. עֵשֶׂב הַגָּדֵל לְמַעְלָה בְּעָנְפִים רַבִּים וּמֵיצֵל וְכָךְ שְׁמוֹ

Beschikte – een uitdrukking die een opdracht inhoudt [naar *Targoem Jonathan*], *om hem van zijn boosheid te genezen* – van de hitte van de zon. *Kikajon (ricinusboom)* – Een plant die hoog opgroeit met veel takken en die schaduw geeft en dit (nl. kikajon) is zijn naam.

7 וַיְמַן הָאֱלֹהִים תּוֹלַעַת בַּעֲלוֹת
הַשַּׁחַר לַמָּחֳרָת וַתַּךְ אֶת־הַקִּיקָיוֹן
וַיִּיבָשׁ׃

7 En toen beschikte God een worm, de volgende dag bij het ochtendgloren, en die vatte de ricinusboom aan, zodat hij verdorde.

רש"י
ותך. הַתּוֹלַעַת **את הקיקיון** בְּמָקוֹם שֶׁיֹּאמַר לְזָכָר וַיַּךְ יֹאמַר לְשׁוֹן נְקֵבָה וַתַּךְ

Vatte aan – De worm vatte de ricinusboom aan. In plaats van dat men zegt voor het mannelijk *wajjach* zegt men voor het vrouwelijk *wattach*.

8 וַיְהִי ׀ כִּזְרֹחַ הַשֶּׁמֶשׁ וַיְמַן אֱלֹהִים
רוּחַ קָדִים חֲרִישִׁית וַתַּךְ הַשֶּׁמֶשׁ
עַל־רֹאשׁ יוֹנָה וַיִּתְעַלָּף וַיִּשְׁאַל
אֶת־נַפְשׁוֹ לָמוּת וַיֹּאמֶר טוֹב מוֹתִי
מֵחַיָּי׃

8 Zodra de zon was opgekomen, beschikte God een verzengende oostenwind; en de zon stak op Jona's hoofd, zodat hij uitgeput neerzonk. Hij verzocht zijn levensgeest te sterven en zei: 'Mijn dood is beter dan mijn leven.'

Verzengend – onze rabbijnen zeggen: Op het moment dat zij waait, doet zij alle winden om harentwil verstommen en ze is erg heet. Daarom geeft de *Targoem Jonathan* weer: stilte [vgl. *TB Gittin* 31b]; *Hij zonk uitgeput neer*, *pasmer* in de volkstaal.

רש"י
חרישית. אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ בְּשָׁעָה שֶׁמְּנַשֶּׁבֶת מְשַׁתֶּקֶת כֹּל הָרוּחוֹת מִפָּנֶיהָ וְהִיא חַמָּה מְאֹד וְכֵן ת"י שְׁתִיקָתָא **ויתעלף.** פשמיי"ר בְּלַעַ"ז

9 וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־יוֹנָה הַהֵיטֵב
חָרָה־לְךָ עַל־הַקִּיקָיוֹן וַיֹּאמֶר הֵיטֵב
חָרָה־לִי עַד־מָוֶת׃

9 Toen zei God tot Jona: 'Is het wel goed om boos te zijn over de ricinusboom?' En hij zei: 'Het is goed dat ik boos ben tot de dood aan toe!'

10 וַיֹּאמֶר יְיָ אַתָּה חַסְתָּ עַל־
הַקִּיקָיוֹן אֲשֶׁר לֹא־עָמַלְתָּ בּוֹ וְלֹא
גִדַּלְתּוֹ שֶׁבִּן־לַיְלָה הָיָה וּבִן־לַיְלָה
אָבָד׃

10 Daarop sprak de Eeuwige: 'Je bent begaan met de ricinusboom, waarvoor je je niet hebt ingespannen en die je niet hebt opgekweekt, die boom die in één nacht is ontstaan en in één nacht is vergaan.

רש"י
לא עמלת בו. בַּחֲרִישָׁה וּזְרִיעָה וְהַשְׁקָאַת מַיִם **שבן לילה.** כְּמוֹ בֶן לַיְלָה לֹא גָּדַל אֶלָּא לַיְלָה אֶחָד

11 וַאֲנִי לֹא אָחוּס עַל־נִינְוֵה הָעִיר
הַגְּדוֹלָה אֲשֶׁר יֶשׁ־בָּהּ הַרְבֵּה
מִשְׁתֵּים־עֶשְׂרֵה רִבּוֹ אָדָם אֲשֶׁר
לֹא־יָדַע בֵּין־יְמִינוֹ לִשְׂמֹאלוֹ וּבְהֵמָה
רַבָּה׃

11 En zou Ik dan niet begaan zijn met Nineve, de grote stad, waarin meer dan twaalf tienduizendtallen mensen zijn, die het verschil tussen hun rechterhand en hun linkerhand niet weten, en zoveel dieren?'

Die niet weten. – kinderen. *En veel dieren* – Volwassenen wier kennis is als van het vee, omdat ze niet weten wie hen geschapen heeft.

רש"י
אשר לא ידע (וגו'). קְטַנִּים **ובהמה רבה.** בְּנֵי אָדָם גְּדוֹלִים וְדַעְתָּן כִּבְהֵמָה שֶׁאֵינָם מַכִּירִים מִי בְרָאָם

פרקי דרבי אליעזר[21]

פרק עשירי[22]

בַּחֲמִישִׁי בָּרַח יוֹנָה מִפְּנֵי אֱלֹהִים וְלָמָּה בָּרַח

Op de vijfde dag vluchtte Jona weg van God. En waarom vluchtte hij?

אֶלָּא פַּעַם רִאשׁוֹנָה שְׁלָחוֹ לְהָשִׁיב אֶת גְּבוּל יִשְׂרָאֵל וְעָמְדוּ דְּבָרָיו שֶׁנֶּאֱמַר (מלכים ב', י"ד, כ"ה) **וְהוּא הֵשִׁיב אֶת גְּבוּל יִשְׂרָאֵל מִלְּבוֹא חֲמָת** (וגו').

Omdat de eerste maal dat Hij hem zond, om de grens van Jisrael te herstellen, zijn woorden in vervulling gingen; zoals er gezegd is (2 Kon. 14:25): *En hij herstelde de grens van Jisrael vanaf de toegangsweg uit Hamath etc.*[23]

פַּעַם שְׁנִיָּה שְׁלָחוֹ לִירוּשָׁלַיִם לְהַחֲרִיבָהּ. כֵּיוָן שֶׁעָשׂוּ תְּשׁוּבָה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא עָשָׂה כְּרוֹב חֶסְדָּיו וְנִחַם עַל הָרָעָה וְלֹא חָרְבָה וְהָיוּ יִשְׂרָאֵל קוֹרְאִין אוֹתוֹ נְבִיא שֶׁקֶר.

De tweede maal zond Hij hem naar Jeruzalem, om haar te vernietigen. Maar toen zij zich bekeerden, handelde de Heilige, gezegend zij Hij, naar de overvloed van zijn genade en kwam Hij terug op het kwaad, en zij werd niet vernietigd. En toen noemde Jisrael hem een leugenprofeet.

פַּעַם שְׁלִישִׁית שְׁלָחוֹ לְנִינְוֵה

De derde keer zond Hij hem naar Nineve.

דָּן דִּין יוֹנָה בֵּינוֹ לְבֵין עַצְמוֹ אָמַר אֲנִי יוֹדֵעַ שֶׁזֶּה הַגּוֹי קְרוֹבֵי הַתְּשׁוּבָה הֵם, עַכְשָׁיו עוֹשִׂין תְּשׁוּבָה וְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא שׁוֹלֵחַ רוֹגְזוֹ עַל יִשְׂרָאֵל

Jona voerde een rechtsgeding met zichzelf. Hij zei: Ik ken dit volk, dat ze gemakkelijk tot bekering komen; welnu, wanneer ze tot bekering komen dan zal de Heilige, gezegend zij Hij, zijn boosheid tegen Jisrael zenden.

וְלֹא דַי שֶׁיִּשְׂרָאֵל קוֹרִין אוֹתִי נְבִיא הַשֶּׁקֶר אֶלָּא אַף עוֹבְדֵי גִלּוּלִים.

Is het niet genoeg dat Jisrael mij een leugenprofeet noemt, nu ook nog de afgodendienaars?[24]

הֲרֵינִי בוֹרֵחַ לִי לִמְקוֹם שֶׁלֹּא נֶאֱמַר כְּבוֹדוֹ שָׁם

Zie nu toch, ik zal me daar vluchten naar een plaats, waar Zijn heerlijkheid niet wordt vermeld.

---

21 De citaten uit Jona zijn vet weergegeven, in de vertaling italic; andere citaten, ook vet, resp. italic, weergegeven, zijn voorzien van een verwijzing.

22 Vergelijkbaar met deze tekst, en hierop gebaseerd: Midrasj Tanchoema, Wajjikra 8.

23 Het vers vervolgt: עַד־יָם הָעֲרָבָה כִּדְבַר יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּיַד־עַבְדּוֹ יוֹנָה בֶן־אֲמִתַּי הַנָּבִיא אֲשֶׁר מִגַּת הַחֵפֶר "*tot aan de zee van de Araba (i.e. de Dode Zee). Dit gebeurde volgens het woord dat de Heer, de God van Jisrael, gesproken had bij monde van zijn dienaar Jona, de zoon van Amittaj, de profeet uit Gat-Hachefer*."

24 I.p.v. עוֹבְדֵי גִלּוּלִים, dienaren van afgoden, hebben andere versies: עוֹבְדֵי כוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, dienaren van sterren en planeten, of אֻמּוֹת הָעוֹלָם, de volkeren van de wereld.

אִם עַל הַשָּׁמַיִם נֶאֱמַר שֶׁכְּבוֹדוֹ שָׁם שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קי"ג, ד') **עַל־הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ**, עַל הָאָרֶץ נֶאֱמַר שֶׁכְּבוֹדוֹ שָׁם שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה ו', ג') **מְלֹא כׇל־הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ**

Als men boven de hemel is, wordt Zijn heerlijkheid daar genoemd, zoals er gezegd is (Ps. 113:4): *boven de hemel is Zijn heerlijkheid*, boven de aarde wordt die genoemd, want Zijn heerlijkheid is daar, zoals er gezegd is (Jes. 6:3): *Zijn heerlijkheid vervult de gehele aarde*.

הֲרֵינִי בוֹרֵחַ לִי לִמְקוֹם שֶׁלֹּא נֶאֱמַר כְּבוֹדוֹ שָׁם

Zie nu toch, ik zal me[25] daar vluchten naar een plaats, waar Zijn glorie niet wordt vermeld.

יָרַד יוֹנָה לְיָפוֹ וְלֹא מָצָא שָׁם אֳנִיָּה לֵירֵד בָּהּ וְהָאֳנִיָּה שֶׁיֵּרֵד בָּהּ יוֹנָה הָיְתָה רְחוֹקָה מִיָּפוֹ מַהֲלַךְ שְׁנֵי יָמִים לְנַסּוֹת אֶת יוֹנָה

Jona daalde af naar Jaffo, maar hij vond daar geen schip om zich in te schepen. Want het schip waarin Jona zich zou inschepen was nog op twee dagreizen afstand van Jaffo, om Jona op de proef te stellen.

מֶה עָשָׂה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא הֵבִיא עָלֶיהָ רוּחַ סְעָרָה בַּיָּם וְהֶחֱזִירָהּ לְיָפוֹ

Wat deed de Heilige, gezegend zij Hij? Hij zond ertegen een geweldige storm op zee en bracht het terug naar Jaffo.

וְרָאָה יוֹנָה וְשָׂמַח לִבּוֹ וְאָמַר עַכְשָׁיו אֲנִי יוֹדֵעַ שֶׁדַּרְכִּי מְיוּשָׁרָה לְפָנָי

Jona zag het en zijn hart verheugde zich, en hij zei: Nu weet ik dat mijn weg recht voor me ligt.

אָמַר לָהֶם אֵרֵד עִמָּכֶם אָמְרוּ לוֹ הֲרֵי אָנוּ הוֹלְכִים לְאִיֵּי הַיָּם תַּרְשִׁישָׁה אָמַר לָהֶם אָבֹא עִמָּכֶם

Hij sprak tot hen: Ik wil met jullie inschepen. Zij zeiden tot hem: Zie, wij zijn op weg naar de eilanden van de zee, naar Tarsjiesj; hij zei, ik wil met jullie meegaan.

וְדֶרֶךְ כׇּל הָאֳנִיּוֹת כְּשֶׁאָדָם יוֹצֵא מִמְּנָה הוּא נוֹתֵן שְׂכָרָהּ וְיוֹנָה בְּשִׂמְחַת לִבּוֹ הִקְדִּים וְנָתַן שְׂכָרָהּ

De gewoonte van alle schepen is dat wanneer iemand het verlaat hij de prijs ervan betaalt, maar Jona, in de vreugde van zijn hart, betaalde de prijs vooruit.

שֶׁנֶּאֱמַר (יונה א', ג') **וַיָּקָם יוֹנָה לִבְרוֹחַ תַּרְשִׁישָׁה מִלִּפְנֵי ה' וַיֵּרֶד יָפוֹ** (וגו')

Er is immers gezegd: *En Jona maakte zich op om naar Tarsjiesj te vluchten, weg van de Eeuwige, en hij ging naar de kust naar Jaffo,* etc.

פָּרְשׁוּ מַהֲלַךְ יוֹם אֶחָד וְעָמַד עֲלֵיהֶם רוּחַ סְעָרָה בַּיָּם מִימִינָם וּמִשְּׂמֹאלָם

Ze waren één dagreis onderweg toen een geweldige storm tegen hen opstak, zowel rechts als links van hen.

וְדֶרֶךְ כׇּל הָאֳנִיּוֹת עוֹבְרוֹת וְשָׁבוֹת בְּשָׁלוֹם בִּשְׁתִיקוּת הַיָּם

Terwijl de weg van alle schepen die inhaalden of de andere kant op voorbijgingen vredig was in een stille zee,

וְהָאֳנִיָּה שֶׁיֵּרַד בָּהּ יוֹנָה הָיְתָה בָּצָרָה גְּדוֹלָה שֶׁנֶּאֱמַר (יונה א', ד') **וְהָאֳנִיָּה**

maar het schip waarin Jona zich had ingescheept was in groot gevaar, zoals er is gezegd: *dat het schip dreigde te breken.*

25 In sommige versies leest men hier לים, naar zee, in plaats van לי, voor mij.

חִשְׁבָּה לְהִשָּׁבֵר

רַבִּי חֲנַנְיָה אוֹמֵר מִשִּׁבְעִים לְשׁוֹנוֹת הָיוּ בָאֳנִיָּה וְכֹל אֶחָד וְאֶחָד שִׁקּוּצוֹ בְיָדוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (יונה א', ה') **וַיִּירְאוּ הַמַּלָּחִים וַיִּזְעֲקוּ אִישׁ אֶל אֱלֹהָיו**

Rabbi Chananja zegt: Er waren mensen uit de zeventig talen in het schip, elk, stuk voor stuk, met zijn eigen afgod in zijn hand, zoals er geschreven staat: *de zeelieden werden bang, en zij riepen elk hun eigen god aan*.

וַיִּשְׁתַּחֲווּ וַיֹּאמְרוּ נִקְרָא אִישׁ אֶל[26] אֱלֹהָיו וְהָיָה אֱלֹהִים אֲשֶׁר יַעֲנֶה וְיַצִּיל אוֹתָנוּ מִצָּרָה זֹאת הוּא הָאֱלֹהִים

En ze wierpen zich neer en zeiden: laten we elk onze eigen god aanroepen, en de god die antwoord geeft en ons redt uit dit gevaar die is God.

וְקָרְאוּ אִישׁ אֶל אֱלֹהָיו וְלֹא הוֹעִילוּ

En ze riepen, elk tot zijn god, maar ze bereikten niets.

וְיוֹנָה בְּצַרַת נַפְשׁוֹ נִרְדַּם וַיָּשֶׁן לוֹ, בָּא אֵלָיו רַב הַחוֹבֵל אָמַר לוֹ הֲרֵי אָנוּ עוֹמְדִים בֵּין מָוֶת לְחַיִּים וְאַתָּה נִרְדָּם וַיָּשֶׁן מֵאֵיזֶה עַם אָתָּה אָמַר לוֹ **עִבְרִי אָנֹכִי**

En Jona, zo benauwd als hij was, was in slaap gevallen en hij sliep. De kapitein kwam bij hem, hij sprak tot hem: Kijk wij staan tussen dood en leven en jij bent in slaap gevallen en slaapt. Van wat voor volk ben jij? Hij zei hem: *ik ben een Hebreeër*.

אָמַר לוֹ וְהֲלֹא שָׁמַעְנוּ שֶׁאֱלֹהֵי הָעִבְרִים גָּדוֹל הוּא **קוּם קְרָא אֶל אֱלֹהֶיךָ אוּלַי יִתְעַשֵּׁת הָאֱלֹהִים לָנוּ** וְיַעֲשֶׂה עִמָּנוּ נִסִּים כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה לָכֶם בְּיַם סוּף

Toen zei hij tot hem: Wij hebben toch vernomen dat de God van de Hebreeën groot is, *kom, roep tot jouw God, misschien zal Hij zich wat ons betreft bedenken*, en met ons wonderen doen zoals Hij met jullie deed in de Schelfzee.

אָמַר לָהֶם לֹא אֲכַחֵד מִכֶּם כִּי בִּשְׁבִילִי הַסַּעָרָה הַזֹּאת עֲלֵיכֶם

Hij zei tot hen: ik zal het niet voor jullie verbergen dat deze ramp over jullie komt van mijnentwege.

שְׂאוּנִי וְהַטִּילוּנִי אֶל הַיָּם וְיִשְׁתֹּק הַיָּם מֵעֲלֵיכֶם שֶׁנֶּאֱמַר **וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם שְׂאוּנִי וְהַטִּילוּנִי** (וגו')

Til me op, en werp me in de zee, dan zal de zee jullie met rust laten, zoals er gezegd is: *Hij zei tot hen: til me op en werp me* etc.

רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר לֹא קִבְּלוּ הָאֲנָשִׁים לְהַפִּיל אֶת יוֹנָה אֶל הַיָּם וְהִפִּילוּ גּוֹרָלוֹת עֲלֵיהֶם **וַיִּפֹּל הַגּוֹרָל עַל יוֹנָה** שֶׁנֶּאֱמַר **וַיַּפִּילוּ גּוֹרָלוֹת** (וגו')

Rabbi Sjimon zegt: De mannen waren niet bereid Jona in zee te werpen, en ze wierpen loten om hen, maar het lot viel op Jona, zoals er gezegd is: *En zij wierpen loten* etc.

מֶה עָשׂוּ נָטְלוּ אֶת הַכֵּלִים שֶׁבָּאֳנִיָּה וְהִשְׁלִיכוּ אוֹתָם אֶל הַיָּם לְהָקֵל מֵעֲלֵיהֶם וְלֹא הוֹעִיל מְאוּמָה

Wat deden ze toen? Ze namen alle spullen die in het schip waren en wierpen ze in zee om het voor hen te verlichten, maar het haalde niets uit.

---

26 Andere versie בְּשֵׁם.

בְּקְשׁוּ לַחֲתוֹר[27] בַּיַּבָּשָׁה וְלֹא יָכְלוּ, מֶה עָשׂוּ נָטְלוּ אֶת יוֹנָה וְעָמְדוּ עַל יַרְכְּתֵי הַסְּפִינָה

Ze probeerden naar het droge te roeien, maar konden het niet. Wat deden ze toen? Ze tilden Jona op en stelden zich op op de rand van het schip,

וְאָמְרוּ אֱלֹהֵי עוֹלָם ה' **אַל תִּתֵּן עָלֵינוּ דָּם נָקִי** שֶׁאֵין אָנוּ יוֹדְעִין מַה טִּיבוֹ שֶׁל הָאִישׁ הַזֶּה

En ze zeiden: God van de wereld, Eeuwige, *reken ons geen onschuldig bloed aan*, want wij weten niet wat voor soort man dit is.

אָמַר לָהֶם בִּשְׁבִילִי הַסָּעָרָה הַזֹּאת עֲלֵיכֶם **שְׂאוּנִי וְהַטִילוּנִי אֶל הַיָּם**

Hij zei tot hen: Om mijnentwil overkomt deze ramp jullie. *Til me op, en werp me in de zee*.

מִיָּד נְטָלוּהוּ וְהֵטִילוּהוּ עַד אַרְכּוּבוֹתָיו וְעָמַד הַיָּם מִזַּעֲפּוֹ

Dadelijk namen ze hem op en lieten ze hem tot zijn knieën zakken; en de zee nam afstand van zijn woede.

לָקְחוּ אוֹתוֹ אֶצְלָם וְהַיָּם סוֹעֵר עֲלֵיהֶם וַיַּטִילוּהוּ עַד טַבּוּרוֹ וְהַיָּם עָמַד מִזַּעֲפּוֹ

Ze namen hem weer bij zich, en de zee was weer onstuimig tegen hen. Toen lieten ze hem zakken tot zijn navel; en de zee nam afstand van zijn woede.

וְהֶעֱלוּ אוֹתוֹ אֶצְלָם וְהַיָּם הוֹלֵךְ וְסוֹעֵר עֲלֵיהֶם הֶטִילוּהוּ עַד צַוָּארוֹ וְעָמַד הַיָּם מִזַּעֲפּוֹ

Ze brachten hem omhoog bij zich, en de zee werd steeds onstuimiger tegen hen. Toen lieten ze hem zakken tot zijn nek; en de zee nam afstand van zijn woede.

וְעוֹד הֶעֱלוּ אוֹתוֹ אֶצְלָן וְהַיָּם הוֹלֵךְ וְסוֹעֵר עֲלֵיהֶם הֶטִילוּהוּ כוּלּוֹ וּמִיָּד עָמַד הַיָּם מִזַּעֲפּוֹ.

Ze brachten hem nog eens omhoog bij zich, en de zee werd steeds onstuimiger tegen hen. Toen wierpen ze hem helemaal (in zee) en dadelijk nam de zee afstand van zijn woede.

רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר מְמוּנֶּה הָיָה אוֹתוֹ הַדָּג לִבְלוֹעַ אֶת יוֹנָה מִשֵּׁשֶׁת יְמֵי בְרֵאשִׁית שֶׁנֶּאֱמַר **וַיְמַן ה' דָּג גָּדוֹל לִבְלוֹעַ אֶת יוֹנָה**

Rabbi Tarfon zegt: die vis was voorbestemd om Jona op te slokken sinds de zes dagen van de schepping, want er is gezegd: *De Eeuwige bestemde een grote vis om Jona op te slokken*.

נִכְנַס בְּפִיו כְּאָדָם שֶׁהוּא נִכְנָס בְּבֵית הַכְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה וְעָמַד

Hij ging zijn bek binnen als een mens die binnengaat in de grote synagoge en overeind kan staan.

וְהָיוּ שְׁתֵּי עֵינָיו שֶׁל דָּג כְּחַלּוֹנוֹת אֲפוּמִיּוֹת[28] מְאִירוֹת לְיוֹנָה

En de twee ogen van de vis waren open ramen, die Jona licht verschaften.

---

27 Andere versie: רצו לחזור, zij wilden terugkeren.

28 De eenvoudigste verklaring van אֲפוּמִי lijkt een afleiding van אפום, een variant van פום, mond, monding, opening; voor het gebruik van dit woord voor een opening waar licht door valt vergelijke men TB Kidd. 81A: נפל נהורא באיפומא, er viel licht door de opening (het bovenraam); variante lezing אמפמיות (zo in verschillende edities van Jalkoet Sjimoni ad Jona; soms zelfs verbasterd tot פנסאות, in de editie

רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר מַרְגָּלִית אַחַת הָיְתָה תְּלוּיָה בְּמֵעָיו שֶׁל דָּג מְאִירָה לְיוֹנָה כַּשֶּׁמֶשׁ הַזֶּה שֶׁהוּא מֵאִיר בַּצָּהֳרַיִם

Rabbi Meïr zegt: Er was één parel opgehangen in de ingewanden van de vis, die aan Jona licht verschafte, als de zon die in de middag licht geeft.

וּמַרְאֶה לוֹ כֹּל מָה שֶׁבַּיָּם וּבַתְּהוֹמוֹת וְעָלָיו הַכָּתוּב אוֹמֵר (תהלים צ"ז, י"א) **אוֹר זָרוּעַ לַצַּדִּיק**

En hij toonde hem alles wat er in de zee en in de diepten is, en daarover zegt de Schrift (Ps. 97:11): *Licht is uitgezaaid voor de rechtvaardige.*

אָמַר לוֹ הַדָּג לְיוֹנָה אֵין אַתָּה יוֹדֵעַ שֶׁבָּא יוֹמִי לְהֵאָכֵל בְּפִיו שֶׁל לִוְיָתָן

Toen zei de vis tot Jona: Weet je niet dat mijn dag gekomen is om opgegeten te worden in de mond van Livjatan.

אָמַר לוֹ יוֹנָה הוֹלִיכֵנִי אֶצְלוֹ

Jona zei tot hem: Breng me bij hem.

אָמַר יוֹנָה לְלִוְיָתָן בִּשְׁבִילְךָ יָרַדְתִּי לִרְאוֹת מְקוֹם מְדוֹרְךָ

Jona sprak tot Livjatan: Om jouwentwil ben ik afgedaald om de plaats van jouw verblijf te zien,

שֶׁאֲנִי עָתִיד לִיתֵּן חֶבֶל בִּלְשׁוֹנְךָ וּלְהַעֲלוֹתְךָ וּלְזָבְחַ אוֹתְךָ לַסְּעוּדָה הַגְּדוֹלָה שֶׁל צַדִּיקִים

want in de toekomst zal ik een touw aan je tong vastmaken, en je omhoog voeren om je te slachten voor de grote feestmaaltijd van de rechtvaardigen.

הֶרְאָהוּ חוֹתָמוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָמַר הַבֵּט לַבְּרִית וְרָאָה לִוְיָתָן וּבָרַח מִפְּנֵי יוֹנָה מַהֲלַךְ שְׁנֵי יָמִים

Hij toonde hem het zegel van Avraham, hij zei: Kijk naar het verbond. En Livjatan keek en hij vluchtte weg voor Jona een afstand van twee dagreizen.

אָמַר לוֹ הֲרֵי הִצַּלְתִּיךָ מִפִּיו שֶׁל לִוְיָתָן הַרְאֵנִי כֹּל מָה שֶׁבְּיָם וּבַתְּהוֹמוֹת

Hij zei tot hem: Kijk, ik heb je gered uit de mond van Livjatan, toon mij nu alles wat er in de zee en de diepten is.

וְהֶרְאָהוּ נָהָר גָּדוֹל שֶׁל מֵימֵי אוֹקְיָינוֹס שֶׁנֶּאֱמַר (יונה ב', ו') **תְּהוֹם יְסוֹבְבֵנִי**

Hij toonde hem de grote rivier van de wateren van Okeanos, zoals er gezegd is: *De diepte was rondom mij.*

וְהֶרְאָהוּ יַם סוּף שֶׁעָבְרוּ בְתוֹכוֹ יִשְׂרָאֵל שֶׁנֶּאֱמַר (יונה ב', ו') **סוּף חָבוּשׁ לְרֹאשִׁי**

En hij toonde hem de Schelfzee, waar de Israelieten doorgetrokken waren, zoals er gezegd is: *Het zeewier is aan mijn hoofd gebonden.*

וְהֶרְאָהוּ מְקוֹם מִשְׁבְּרֵי יָם וְגַלָּיו יוֹצְאִים מִמֶּנּוּ שֶׁנֶּאֱמַר (יונה ב', ד') **כֹּל מִשְׁבָּרֶיךָ**

En hij toonde hem de plaats waar de brekers van de zee en zijn golven uitkomen, zoals er gezegd is: *Al Uw brekers en Uw golven*

Warschau 1874 uitgelegd als Grieks voor ‘lichten’); Alexander Kohut, *Plenus Aruch Targum-Talmudico-Midrasch verbale et reale Lexicon Auctore Nathane filio Jechielis* / חנוך יהודה קאהוט, *ספר ערוך השלם מאת רבנו נתן בן רבנו יחיאל* vol. i, א; Viennae 1878/ח"תרל ויעין, p. 124b, stelt voor i.p.v. אֲמַפּוּמִיּוֹת te lezen אמפוטיות, licht, helder < Grieks: ἐμφώτειος, minder waarschijnlijk; Jastrow I, 78a, verbetert אמפומיות tot אוֹפְּסִינְיוֹת afgeleid van אוֹפְּסִין < Grieks: ὀψιανός, obsidiaan, lijkt nog minder aantrekkelijk.

slaan over mij heen.

וְגַלֶּיךָ עָלַי עָבָרוּ

En hij toonde hem de pijlers van de aarde op haar plaats, zoals er gezegd is: *de aarde, de afsluitbomen ervan waren om mij heen voor altijd.*

וְהֶרְאָהוּ עַמּוּדֵי אֶרֶץ בִּמְכוֹנֶיהָ שֶׁנֶּאֱמַר (יונה ב', ז') **הָאָרֶץ בְּרִיחֶיהָ בַּעֲדִי לְעוֹלָם**

En hij toonde hem Gehinnom, zoals er gezegd is: *U hebt mijn leven uit de vernietiging opgetild, Eeuwige, mijn God!*

וְהֶרְאָהוּ גֵּיהִנֹּם שֶׁנֶּאֱמַר (יונה ב', ז') **וַתַּעַל מִשַּׁחַת חַיַּי ה' אֱלֹהָי**

En hij toonde hem de onderste Sjeol, zoals er gezegd is: *uit de buik van de Sjeol roep ik om hulp, en U luistert naar mijn stem.*

וְהֶרְאָהוּ שְׁאוֹל תַּחְתִּית שֶׁנֶּאֱמַר (יונה ב', ג') **מִבֶּטֶן שְׁאוֹל שִׁוַּעְתִּי שָׁמַעְתָּ קוֹלִי**

En hij toonde hem de Tempel van de Eeuwige, zoals er gezegd is: *Tot de grondvesten van de bergen ben ik afgedaald.*

וְהֶרְאָהוּ הֵיכַל ה' שֶׁנֶּאֱמַר (יונה ב', ז') **לְקַצְבֵי הָרִים יָרַדְתִּי**

Hieruit concluderen we dat Jeruzalem op zeven bergen staat.

מִכָּאן אָנוּ לְמֵדִין שֶׁיְּרוּשָׁלַיִם עַל שִׁבְעָה הָרִים הִיא עוֹמֶדֶת

Hij toonde hem de Even Sjetija (de Funderingssteen[29]), vastgezet in de diepten onder de Tempel van de Eeuwige, met de zonen van Korach, die erop staan en bidden.

הֶרְאָהוּ אֶבֶן שְׁתִיָּה קְבוּעָה בַּתְּהוֹמוֹת תַּחַת הֵיכַל ה' וּבְנֵי קֹרַח עוֹמְדִים וּמִתְפַּלְּלִין עָלֶיהָ

Toen zei de vis[30] tot hem: Jona, Kijk, je staat onder de Tempel van de Eeuwige, bid en je zult antwoord krijgen.

אָמַר לוֹ הַדָּג יוֹנָה הֲרֵי אַתָּה עוֹמֵד תַּחַת הֵיכַל ה' הִתְפַּלֵּל וְאַתָּה נַעֲנֶה

Jona zei tot de vis: Blijf staan op de plaats waar je staat, want ik wil bidden.

אָמַר יוֹנָה לַדָּג עֲמוֹד בִּמְקוֹם עָמְדְךָ שֶׁאֲנִי מְבַקֵּשׁ לְהִתְפַּלֵּל

De vis bleef staan en Jona bad voor de Heilige gezegend zij Hij.

עָמַד הַדָּג וְהִתְחִיל יוֹנָה לְהִתְפַּלֵּל לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא

En hij zei tot Hem: Heer van de wereld, U wordt genoemd: Hij die doet afdalen en Hij die omhoog brengt. Ik ben afgedaald, breng mij omhoog,

וְאָמַר לְפָנָיו רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם נִקְרֵאתָ מוֹרִיד וּמַעֲלֶה יָרַדְתִּי הַעֲלֵנִי,

U wordt genoemd Hij die laat sterven en Hij die doet leven, kijk, mijn levensadem raakt aan de dood, laat me leven.

נִקְרֵאתָ מֵמִית וּמְחַיֶּה הֲרֵי נַפְשִׁי הִגִּיעָה לַמָּוֶת הַחֲיֵינִי

29 De Even Sjetija, te vinden in de Rotskoepelmoskee, is feitelijk de meest heilige plaats voor het Jodendom; de traditie zegt dat op deze plaats het Heilige der Heiligen van de Tempel zich bevond.

30 Volgens sommige versies wordt het volgende door de Korachieten gezegd.

וְלֹא נַעֲנָה עַד שֶׁיָּצָא מִפִּיו דָּבָר זֶה

Maar hij kreeg geen antwoord totdat het volgende woord uit zijn mond kwam:

וְאָמַר **אֲשֶׁר נָדַרְתִּי אֲשַׁלֵּמָה** אֲשֶׁר נָדַרְתִּי לְהַעֲלוֹת אֶת לִוְיָתָן וְלִזְבוֹחַ אוֹתוֹ לְפָנֶיךָ אֲשַׁלֵּם בְּיוֹם יְשׁוּעַת יִשְׂרָאֵל

En hij zei: *Wat ik beloofd heb zal ik waar maken*; namelijk wat ik beloofd heb dat ik Livjatan omhoog zal brengen en hem zal slachten, voor U zal ik dat waar maken op de dag van de redding van de Eeuwige.

מִיָּד רָמַז הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְהִשְׁלִיךְ אֶת יוֹנָה שֶׁנֶּאֱמַר **וַיֹּאמֶר ה' לַדָּג וַיָּקֵא אֶת יוֹנָה אֶל הַיַּבָּשָׁה**

Dadelijk gaf de Heilige, gezegend zij Hij, een aanwijzing en hij wierp Jona weg, zoals er gezegd is: *Toen sprak de Eeuwige tot de vis en die spuwde Jona op het droge.*

רָאוּ הַמַּלָּחִים אֶת כָּל הָאוֹתוֹת וְהַנִּפְלָאוֹת הַגְּדוֹלוֹת שֶׁעָשָׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עִם יוֹנָה

De zeelieden zagen alle grote tekenen en wonderen die de Heilige, gezegend zij Hij, deed met Jona.

מִיָּד עָמְדוּ וְהִשְׁלִיכוּ אִישׁ אֶת אֱלֹהָיו בַּיָּם שֶׁנֶּאֱמַר (יונה ב', ט') **מְשַׁמְּרִים הַבְלֵי שָׁוְא חַסְדָּם יַעֲזֹבוּ**

Dadelijk stonden ze op en elk wierp zijn god van zich af in de zee, zoals er gezegd is: *Zij die nietswaardige nuttelоosheden bewaren, hebben daarmee afstand genomen van de hun toekomende genade*.

וְחָזְרוּ לְיָפוֹ וְעָלוּ לִירוּשָׁלַיִם וּמָלוּ אֶת בְּשַׂר עָרְלָתָם שֶׁנֶּאֱמַר (יונה א', ט"ז) **וַיִּירְאוּ הַמַּלָּחִים יִרְאָה גְדוֹלָה אֶת ה' וַיִּזְבְּחוּ זֶבַח לַה'**

En ze keerden terug naar Jaffo en gingen op naar Jeruzalem en besneden het vlees van hun voorhuid, zoals er gezegd is: *de zeelieden vreesden de Eeuwige met grote vrees, en ze offerden een offer voor de Eeuwige*.

וְכִי זֶבַח זָבְחוּ וַהֲלֹא אֵין מְקַבְּלִין זֶבַח מִן הָעוֹבְדֵי כוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת[31] אֶלָּא זֶה הוּא דַּם בְּרִית שֶׁהוּא כְּדַם זֶבַח

Betekent dit dat ze een offer brachten? Offers van sterren- en planetendienaars worden toch niet aanvaard? Nee, maar dit slaat op het bloed van het verbond dat vergelijkbaar is met het bloed van een offer.

וְנָדְרוּ וְשִׁלְּמוּ לְהָבִיא אִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְאֶת כָּל אֲשֶׁר לוֹ לְיִרְאַת אֱלֹהֵי יוֹנָה

En ze deden geloften en beloofden elk hun vrouw en alles wat ze bezaten mee te brengen uit vrees voor de God van Jona.

וְנָדְרוּ וְשִׁלְּמוּ וַעֲלֵיהֶם הוּא אוֹמֵר עַל הַגֵּרִים גֵּרֵי הַצֶּדֶק:

Ze deden geloften en voerden die uit, en betreffende hen zegt men: Over de bekeerlingen, de rechtvaardige bekeerlingen.

פרק שלשה וארבעים

ר' נְחוּנְיָא בֶּן הַקָּנָה אוֹמֵר תֵּדַע לְךָ כֹּחַ

Rabbi Nechunja, de zoon van Hakkana, zei:

31 Andere versie מִן הַגּוֹיִם, van de volkeren.

Zorg dat je de kracht van berouw kent. Kom en zie van Farao, de koning van Egypte, die allervreselijks rebelleerde tegen de Rots, de Allerhoogste, zoals er gezegd is (Ex. 5:2): *Wie is de Eeuwige dat ik naar Zijn stem zou luisteren?*

הַתְּשׁוּבָה בֹּא וּרְאֵה מִפַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם שֶׁמָּרַד בְּצוּר עֶלְיוֹן הַרְבֵּה מְאֹד שנ' (שמות ה', ב') **מִי ה' אֲשֶׁר אֶשְׁמַע בְּקוֹלוֹ**

En met het taalgebruik waarmee hij zondigde, met datzelfde taalgebruik bekeerde hij zich, zoals er gezegd is (Ex. 15:11): *wie is als U onder de machtigen, Eeuwige, wie is als U, geweldig in heiligheid.*

וּבִלְשׁוֹן שֶׁחָטָא בּוֹ בִּלְשׁוֹן עָשָׂה תְּשׁוּבָה שנ' (שמות ט"ו, י"א) **מִי־כָמֹכָה בָּאֵלִם ה' מִי כָּמֹכָה נֶאְדָּר בַּקֹּדֶשׁ**

En de Heilige, gezegend zij Hij, redde hem van tussen de doden. Vanwaar dat hij niet dood was? Zoals er gezegd is (Ex. 9:15, 16): *Want nu heb Ik mijn hand zelfs aan u geslagen, maar daarom heb Ik u overeind gehouden* (etc.).

וְהִצִּילוֹ הב"ה בֵּין הַמֵּתִים מִנַּיִן שֶׁלֹּא מֵת שנ' (שמות ט' ט"ו, ט"ז) **כִּי עַתָּה שָׁלַחְתִּי אֶת יָדִי וָאַךְ אוֹתְךָ**[32] **וְאוּלָם בַּעֲבוּר זֹאת הֶעֱמַדְתִּיךָ** (וכו')

Hij ging en werd heerser over Nineve, en de mensen van Nineve schreven valse documenten uit, en ze beroofden elkaar, en ze bedreven sodomie, en dergelijke slechte daden.

וְהָלַךְ וּמָלַךְ בִּנְוֵה וְהָיוּ אַנְשֵׁי נִינְוֵה כּוֹתְבִים מִכְתְּבֵי עָמָל וְגוֹזְלִים אִישׁ אֶת רֵיעֵהוּ וּבָאִים אִישׁ עַל רֵעֵהוּ בְּמִשְׁכַּב זָכוּר וּכְאֵלּוּ מַעֲשֵׂיהֶם הָרָעִים

En zodra de Heilige, gezegend zij Hij, Jona gezonden had, om tegen haar te profeteren dat zij verwoest zou worden, luisterde de Farao, en hij stond op van zijn troon, en hij scheurde zijn klederen, en hij kleedde zich in zak en as, en hij proclameerde aan heel zijn volk dat het hele volk twee dagen moest vasten, en dat ieder die dat niet zou doen, verbrand zou worden met vuur.

וּכְשֶׁשָּׁלַח הב"ה לְיוֹנָה לְהִנָּבֵא עָלֶיהָ לְהַחְרִיבָהּ שָׁמַע פַּרְעֹה וְעָמַד מִכִּסְאוֹ וְקָרַע בְּגָדָיו וְלָבַשׁ שַׂק וְאֵפֶר וְהִכְרִיז בְּכָל עַמּוֹ שֶׁיָּצוּמוּ כֹּל הָעָם שְׁנֵי[33] יָמִים וְכֹל מִי שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה[34] אֶת הַדְּבָרִים הַלָּלוּ יִשָּׂרֵף בָּאֵשׁ

Wat deed hij? Hij stelde de mannen aan een kant op, en de vrouwen aan een andere kant en alle rein vee aan een kant en alle onrein vee aan een kant, maar hun kinderen aan een andere kant. En de kinderen zagen de

מֶה עָשָׂה[35] הֶעֱמִיד הָאֲנָשִׁים מִצַּד אֶחָד וְהַנָּשִׁים מִצַּד אֶחָד וְכֹל בְּהֵמָה טְהוֹרָה מִצַּד אֶחָד וְכֹל בְּהֵמָה טמֵאָה מִצַּד אֶחָד וּבְנֵיהֶם מִצַּד אֶחָד וְהַיְלָדִים רוֹאִים אֶת

32 Andere versie voegt hier in: וְהֶעֱמִידוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִבֵּין הַמֵּתִים לְסַפֵּר כֹּחוֹ וּגְבוּרָתוֹ וּמִנַּיִן שֶׁהֶעֱמִידוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, en de Heilige, gezegend zij Hij, richtte hem op van tussen de doden om te vertellen van Zijn kracht en Zijn macht, vandaar Hij richtte hem op, zoals er gezegd is ...

33 Andere versie: שלשת, drie.

34 Andere versie: שיעשה, die zou doen.

35 Andere versie: מה עשו, wat deden zij, wat deed men; vanaf dit punt gebruikten we vooral de versie וארשא תרל"ד, *פרקי רבי אליעזר*.

borsten van hun moeders en ze wilden drinken, en de moeders zagen hun kinderen, en ze wilden ze te drinken geven, en ze huilden.

שְׁדֵי אִמּוֹתָם וְרוֹצִים לִינֹק וְהָאִמָּהוֹת רוֹאִין אֶת בְּנֵיהֶן וְרוֹצוֹת לְהָנִיק אוֹתָם וּבוֹכוֹת

En er waren meer *dan twintigduizend mensen*, want er is geschreven: *Zou Ik dan geen medelijden hebben met Nineve, die grote stad, en de Eeuwige had spijt van het kwaad dat Hij gesproken had*.

וְהָיוּ יוֹתֵר **מִשְּׁתֵּים עֶשְׂרֵה רִבּוֹא אָדָם** שֶׁנֶּאֱמַר **וַאֲנִי לֹא אָחוּס עַל נִינְוֵה הָעִיר הַגְּדוֹלָה**[36] **וַיִּנָּחֶם הָאֱלֹהִים עַל הָרָעָה אֲשֶׁר־דִּבֶּר**

Gedurende veertig jaar stelde Hij zijn woede tegen hen uit, in overeenstemming met de veertig dagen dat Hij Jona gezonden had. Maar na veertig jaar keerden zij terug naar hun kwade daden, erger nog dan hun eerdere daden, en ze werden opgeslokt als de doden in de onderste Sjeol, zoals er gezegd is (Job 24:12): *Uit de stad der gestorvenen kreunen zij*.

אַרְבָּעִים שָׁנָה הֶאֱרִיךְ אַפּוֹ עִמָּהֶם כְּנֶגֶד אַרְבָּעִים יוֹם שֶׁשָּׁלַח אֶת יוֹנָה וּלְאַחַר אַרְבָּעִים שָׁנָה שָׁבוּ לְמַעֲשֵׂיהֶם הָרָעִים הַרְבֵּה מִן הָרִאשׁוֹנִים וְנִבְלְעוּ כְּמֵתִים בִּשְׁאוֹל תַּחְתִּיָּה שנ' (איוב כ"ד, י"ב) **מֵעִיר מְתִים | יִנְאָקוּ**

36 Het eerste gedeelte van Jona 4:11 luidt: וַאֲנִי֙ לֹ֣א אָח֔וּס עַל־נִינְוֵ֖ה הָעִ֣יר הַגְּדוֹלָ֑ה אֲשֶׁ֣ר יֶשׁ־בָּ֗הּ הַרְבֵּה֙ מֵשְׁתֵּ֣ים־עֶשְׂרֵ֔ה רִבּ֖וֹ אָדָֽם.

מדרש יונה[37]

(de citaten uit Jona zijn vet weergegeven, in de vertaling italic; andere citaten, ook vet, resp. italic, weergegeven, zijn voorzien van een verwijzing)

[96] **וַיְהִי דְּבַר ה' אֶל יוֹנָה בֶן אֲמִתַּי לֵאמוֹר: קוּם לֵךְ אֶל נִינְוֵה.**

Het woord van de Eeuwige kwam tot Jona, de zoon van Amittaj, met de volgende inhoud: Sta op, ga naar Nineveh.

יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח שְׁמוֹ שֶׁל מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הקב"ה שֶׁרַחֲמָיו מְרוּבִּים עַל כָּל מַעֲשָׂיו שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁשִּׁגֵּר יוֹנָה אֶל נִינְוֵה לְהִתְנַבְּאוֹת עָלֶיהָ, לֹא נִזְדַּמֵּן לוֹ אֶלָּא בְּמִדַּת רַחֲמִים כְּדֵי לְהוֹדִיעַ כֹּחוֹ וּגְבוּרָתוֹ בַּיָּם, שֶׁנֶּאֱמַר: **וַיָּקָם יוֹנָה לִבְרוֹחַ תַּרְשִׁישָׁה.**

Gezegend en geprezen zij de naam van de Koning van de koningen der koningen, de Heilige, gezegend zij Hij, Wiens barmhartigheid ten opzichte van al Zijn werken groot is. Immers, op het moment dat hij Jona naar Nineve zond om tegen haar te profeteren, kwam hij hem alleen tegemoet naar de eigenschap van barmhartigheid, om Zijn macht en Zijn kracht in de zee bekend te maken, zoals er gezegd is: *En Jona maakte zich op om naar Tarsjiesj te vluchten.*

מָשָׁל - לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה. לְמֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם שֶׁמֵּתָה אִשְׁתּוֹ כְּשֶׁהִיא מֵינִיקָה, וּבִיקֵּשׁ אִשָּׁה מֵינֶקֶת לְהֵינִיק אֶת בְּנוֹ כְּדֵי שֶׁלֹּא יֹאבַד. מֶה עָשְׂתָה מֵינִקְתּוֹ שֶׁל מֶלֶךְ, הִנִּיחָה אֶת בְּנוֹ שֶׁל מֶלֶךְ וּבָרְחָה.

Een vergelijking; waar lijkt de zaak op? Op een koning van vlees en bloed, wiens vrouw stierf toe zij zoogde; hij zocht een min om zijn zoon te zogen, zodat hij niet zou omkomen. Wat deed de min van de koning? Zij verliet de zoon van de koning en vluchtte.

כֵּיוָן שֶׁרָאָה הַמֶּלֶךְ שֶׁבָּרְחָה[38] וְהִנִּיחָה אֶת בְּנוֹ, כָּתַב אִגֶּרֶת לְתָפְשָׂהּ וּלְחַבֵּשׁ אוֹתָהּ בְּבֵית הָאֲסוּרִין, לְמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ נְחָשִׁים וְעַקְרַבִּים.

Zodra de koning merkte dat zij gevlucht was en zijn zoon verlaten had schreef hij een brief om haar op te pakken en haar in de gevangenis te werpen, op een plaats waar slangen en schorpioenen waren.

לְיָמִים עָבַר הַמֶּלֶךְ עַל הַבּוֹר שֶׁחֻבְּשָׂה שָׁם וְהִיא צוֹעֶקֶת וּבוֹכָה לַמֶּלֶךְ מִן הַבּוֹר.

Na enige tijd kwam de koning voorbij de put waar ze vastgezet was, en ze jammerde en riep tot de koning uit de put.

נִתְגַּלְגְּלוּ רַחֲמָיו שֶׁל הַמֶּלֶךְ עָלֶיהָ וְהִפְקִיד לִשְׁלוּחוֹ לְהַעֲלוֹתָהּ וּלְהַחֲזִירָהּ

Toen kreeg de barmhartigheid van de koning weer de overhand over haar en hij droeg zijn afgezant op om haar omhoog te brengen en haar terug te brengen.

אַף יוֹנָה כֵּיוָן שֶׁבָּרַח מִפְּנֵי הקב"ה

Zo ook Jona – toen hij wegvluchtte van de

37 A. Jellinek, *Beth Ha-Midrasch*, vol. i, pp. 96-102 (de verwijzingen naar deze paginering tussen rechte haken [ ]); het tweede deel, waarin het verhaal over Jona allegorisch wordt toegepast op de ziel, beslaat in deze editie de pp. 102-105, dit gedeelte, een latere toevoeging, hebben we in onze weergave weggelaten.

38 Andere versie: ששכחת, zij had vergeten.

הִסְגִּיר אוֹתוֹ בַּיָּם בְּמֵעֵי הַדָּגָה עַד שֶׁצָּעַק לִפְנֵי הקב"ה וְהוֹצִיאוֹ.

Heilige, gezegend zij Hij, sloot Deze hem in de zee op in de ingewanden van de vis, totdat hij riep tot de Heilige, gezegend zij Hij, en Deze hem weer naar buiten bracht.

וְלָמָּה בָּרַח יוֹנָה, שֶׁפַּעַם רִאשׁוֹנָה קוֹדֶם לָכֵן שְׁלָחוֹ הקב"ה לְהָשִׁיב אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעָמְדוּ דְּבָרָיו **וְהֵשִׁיב אֶת־גְּבוּל יִשְׂרָאֵל מִלְּבוֹא חֲמָת עַד יַם הָעֲרָבָה כִּדְבַר ה' אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּיַד עַבְדּוֹ יוֹנָה בֶּן־אֲמִתַּי הַנָּבִיא אֲשֶׁר מִגַּת הַחֵפֶר** (מ"ב י"ד כ"ה).

Waarom vluchtte Jona? Omdat de eerste maal de Heilige, gezegend zij Hij, hem eerder gezonden had om de Israelieten terug te voeren, en zijn woorden hielden stand (ii Kon. 14:25): *hij bracht de grens van Jisrael terug van Levo Chemat tot bij de Zoutzee naar het woord van de Eeuwige dat hij gesproken had door middel van Zijn knecht Jona de zoon van Amittaj, die uit Gat HaChefer kwam.*

פַּעַם שְׁנִיָּה שְׁלָחוֹ לִירוּשָׁלַיִם לְהַחְרִיבָהּ וּכְשֶׁעָשׂוּ יִשְׂרָאֵל תְּשׁוּבָה עָשָׂה הקב"ה בְּרוֹב רַחֲמָיו וְנִיחַם עַל הָרָעָה וְלֹא הֶחֱרִיבָהּ וְהָיוּ יִשְׂרָאֵל קוֹרְאִים אוֹתוֹ נְבִיא שֶׁקֶר.

De tweede maal zond Hij hem naar Jeruzalem, om haar te vernietigen. Maar toen de Israelieten zich bekeerden, handelde de Heilige, gezegend zij Hij, naar de overvloed van zijn genade en kwam Hij terug op het kwaad, en zij werd niet vernietigd. En toen noemden de Israelieten hem een leugenprofeet.

פַּעַם שְׁלִישִׁית שְׁלָחוֹ לְנִינְוֵה. דָּן יוֹנָה דִּין בְּעַצְמוֹ וְאָמַר: לֹא דַּיּוֹ שֶׁיִּשְׂרָאֵל קוֹרִין אוֹתִי נְבִיא שֶׁקֶר אֶלָּא אַף אֻמּוֹת הָעוֹלָם קוֹרִין אוֹתִי נְבִיא שֶׁקֶר.

De derde maal zond Hij hem naar Nineve; Jona voerde een rechtsgeding bij zichzelf en zei: Het is niet genoeg dat de Israelieten mij een leugenprofeet noemen, maar de volkeren van de wereld noemen mij eveneens een leugenprofeeet.

אֶלָּא אֶבְרַח לִמְקוֹם שֶׁלֹּא נֶאֱמַר שֶׁכְּבוֹדוֹ שָׁם.

Maar ik ga op de vlucht naar een plaats waarvan niet gezegd wordt dat Zijn heerlijkheid daar is.

בַּשָּׁמַיִם נֶאֱמַר: **עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ** (תהלים קי"ג, ד'). בָּאָרֶץ נֶאֱמַר: **מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ** (ישעיה ו', ג') [97]

In de hemel zo wordt er gezegd (Ps. 113:4): *Boven de hemel is Zijn heerlijkheid*, over de aarde wordt er gezegd (Jesj. 6:3): *De hele wereld is vol van Zijn heerlijkheid*.

וְהֵרֵי אֲנִי בּוֹרֵחַ לַיָּם שֶׁלֹּא נֶאֱמַר כְּבוֹדוֹ שָׁם.

Maar kijk, ik vlucht naar de zee, want daar wordt Zijn heerlijkheid niet vermeld.

מֶה עָשָׂה, רוֹצֶה לֵירֵד לְיָפוֹ וְלֹא מָצָא אֳנִיָּה לְשָׁם. וְאוֹתָהּ אֳנִיָּה שֶׁיֵּרַד בָּהּ יוֹנָה הֵבִיא הקב"ה עָלֶיהָ סַעַר וְהֶחֱזִירָהּ לְיָפוֹ.

Wat deed hij? Hij wilde naar Jaffo afdalen. Hij vond daarheen geen schip, maar dat schip waarin Jona zich zou inschepen, daartegen bracht de Heilige, gezegend zij Hij, een storm, en zo bracht Hij het terug naar Jaffo.

כֵּיוָן שֶׁרָאָה יוֹנָה, שָׂמֵחַ בְּלִבּוֹ. אָמַר: עַכְשָׁיו אֲנִי יוֹדֵעַ שֶׁדַּרְכִּי יְשָׁר לִפְנֵי הקב"ה.

Zodra Jona het merkte was hij verheugd in zijn hart; hij zei: Nu weet ik dat mijn weg recht is voor de Heilige, gezegend zij Hij.

אָמַר לָהֶם: אֵרֵד עִמָּכֶם בָּאֳנִיָּה. אָמְרוּ לוֹ: וַהֲלֹא אָנוּ הוֹלְכִים לְתַרְשִׁישׁ. אָמַר לָהֶם: אָבא[39] עִמָּכֶם תַּרְשִׁישָׁה.

Hij sprak tot hen: Ik wil me bij jullie inschepen. Zij zeiden tot hem: Nee toch, wij zijn op weg naar Tarsjiesj; hij zei, ik wil met jullie meegaan naar Tarsjiesj.

וְדֶרֶךְ כָּל הָאֳנִיּוֹת כְּשֶׁאָדָם יוֹצֵא מֵהֶם נוֹתֵן שְׂכָרוֹ. וְיוֹנָה מֵרוֹב זְרִיזוּת שֶׁרְצוֹנוֹ לִבְרוֹחַ נָתַן כָּל שְׂכָרוֹ וְהִקְדִּים בְּשִׂמְחַת לִבּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר:

De gewoonte van alle schepen is dat wanneer iemand ervan weggaat hij de prijs ervoor betaalt, maar Jona, er erg op gespitst om te vluchten, betaalde de hele prijs ervan, hij betaalde vooruit in de vreugde van zijn hart, zoals er gezegd is:

וַיִּתֵּן שְׂכָרָהּ וַיֵּרֶד בָּהּ לָבוֹא עִמָּהֶם תַּרְשִׁישָׁה.

Hij betaalde voor de overtocht en daalde erin af om met hen mee te gaan naar Tarsjiesj.

אָמַר ר' יוֹחָנָן שְׂנָתַן שְׂכָרָהּ שֶׁל הַסְּפִינָה כֻּלָּהּ. רַבִּי אוֹמֵר: שְׂכָרָהּ שֶׁל סְפִינָה אַרְבָּעִים אֶלֶפִים דִּינָרֵי דַהֲבָא.

Rabbi Jochanan zegt dat hij de prijs voor het hele schip betaalde, Rabbi zegt dat onkosten van het schip veertigduizend gouden denariën bedroegen.[40]

פָּרְשׁוּ מַהֲלַךְ יוֹם אֶחָד בַּיָּם, סִיֵּעַר הקב"ה עֲלֵיהֶם אֶת הַיָּם בְּרוּחַ סְעָרָה וְכָל הָאֳנִיּוֹת שֶׁבַּיָּם עוֹבְרוֹת וְשָׁבוֹת בְּשָׁלוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר:

Ze waren één dagreis onderweg op zee, toen de Heilige, gezegend zij Hij, de zee tegen hen in beroering bracht door een geweldige storm. En alle schepen op zee gingen vredig de ene of de andere kant op voorbij, zoals er gezegd is:

וְהָאֳנִיָּה חִשְּׁבָה לְהִשָּׁבֵר, וְלֹא הָאֲחֵרוֹת שֶׁבַּיָּם.

Het schip dreigde te breken, echter niet de andere die op zee waren.

וְכָל כָּךְ לָמָּה, כְּדֵי לְהוֹדִיעַ כֹּחוֹ וּגְבוּרָתוֹ שֶׁל הקב"ה שֶׁהוּא מוֹשֵׁל בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ וּבַיָּם, וְאֵין כָּל בְּרִיָּה

En dat alles, waarom? Om de kracht en de sterkte van de Heilige, gezegend zij Hij, duidelijk te maken, dat Hij het is die heerst over hemel, aarde en zee; en geen schepsel

39 Variant ארד, ik zal afdalen.

40 Deze redenering heeft aanleiding gegeven tot de gedachte dat Jona een rijk man was. Hij wordt als zodanig genoemd, samen met Mosje, Sjemoeël en Amos, TB Nedarim 38a: יונה דכתיב (יונה א) ויתן שכרה וירד בה וא"ר יוחנן שנתן שכרה של ספינה כולה אמר ר' רומנוס שכרה של ספינה הויא ד' אלפים דינרי דהבא; (zo ook) Jona, want er staat geschreven: *en hij gaf haar prijs en daalde erin af*; rabbi Jochanan zei: de prijs van het hele schip, rabbi Romanus zei: de prijs van het schip bedroeg 4000 gouden denariën. Zo eveneens in Jalkoet Sjimoni ii § 113: יונה דכתיב ויתן שכרה וירד בה א"ר יוחנן שנתן שכר של ספינה כלה, א"ר רומני שכרה של ספינה הויא ארבע אלפים דינר זהב (de naam Romanus verschijnt hier als Romani).

יְכוֹלָה לְהִסָּתֵר מִפָּנָיו.

kan zich voor Hem verbergen.

ר' חֲנִינָא אוֹמֵר: מִשִּׁבְעִים אֻמּוֹת הָיוּ בַּסְּפִינָה וְכָל אֶחָד וְאֶחָד אֱלֹהָיו בְּיָדוֹ.

R. Chanina zegt dat er leden van de zeventig volkeren in het schip waren, allemaal stuk voor stuk met zijn god in zijn hand.

אָמְרוּ: נִקְרָא כָּל אֶחָד וְאֶחָד בְּשֵׁם אֱלֹהָיו. וְלֹא הוֹעִילוּ מְאוּמָה.

Er zijn er die zeggen: Ze werden elk stuk voor stuk bij de naam van hun god geroepen, maar ze bereikten niets.

וְיוֹנָה יָרַד בְּיַרְכְּתֵי הַסְּפִינָה וְנִרְדַּם וַיִּשָּׁן.

Maar Jona daalde af in het diepst van het ruim en hij was in een diepe slaap gevallen en hij sliep.

בָּא אֵלָיו רַב הַחוֹבֵל, אָמַר לוֹ: הֲרֵי אָנוּ עוֹמְדִים בֵּין מִיתָה לְחַיִּים, וְאַתָּה יָשֵׁן.

Toen kwam de kapitein bij hem, die zei: Kijk, wij staan tussen dood en leven en jij slaapt?

מֵאֵיזֶה עַם אָתָּה, אָמַר: **עִבְרִי אָנֹכִי**.

Uit welk volk ben jij afkomstig? Hij zei: Ik ben een Hebreeër.

אָמַר לוֹ: וַהֲלֹא שָׁמַעְנוּ שֶׁאֱלֹהֵי הָעִבְרִים גָּדוֹל הוּא מִכָּל הָאֱלֹהִים.

Hij zei tot hem: Wij hebben echt wel gehoord dat de God van de Hebreeën groter is dan alle andere goden.

קוּם קְרָא אֶל אֱלֹהֶיךָ, אוּלַי יַעֲשֶׂה אֱלֹהִים כְּכָל נִפְלְאוֹתָיו שֶׁעָשָׂה בְּיַם סוּף.

Sta op, roep jouw God aan, misschien zal God handelen in overeenstemming met al Zijn wonderen die Hij deed in de Schelfzee.

אָמַר לָהֶם יוֹנָה: בִּשְׁבִילִי הַסְּעָרָה הַזֹּאת עֲלֵיכֶם,

Hij zei tot hen: Om mijnentwil komt deze benauwdheid over jullie.

שָׂאוּנִי וַהֲטִילוּנִי אֶל הַיָּם, וְיִשְׁתֹּק הַיָּם מֵעֲלֵיכֶם. שֶׁנֶּאֱמַר: **וַיֹּאמֶר לָהֶם: שָׂאוּנִי וַהֲטִילוּנִי אֶל הַיָּם.**

Neem me op en werp me in zee, dan zal de zee tot rust komen voor jullie, want er is gezegd: *Hij zei tot hen: neem me op en werp me in de zee.*

רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: לֹא קִבְּלוּ עֲלֵיהֶם הָאֲנָשִׁים לְהָטִיל אֶת יוֹנָה לַיָּם.

Rabbi Sjimon zegt: De mannen waren niet bereid Jona in zee te werpen.

מֶה עָשׂוּ, נָטְלוּ הַכֵּלִים שֶׁבָּאֳנִיָּה וְהִשְׁלִיכוּ אוֹתָם לַיָּם לְהָקֵל מֵעֲלֵיהֶן, וְלֹא הוֹעִילוּ.

Wat deden ze toen? Ze namen alle spullen die in het schip waren en wierpen die in zee om het voor hen te verlichten, maar ze bereikten niets.

רָצוּ לַחְתּוֹר לְיַבָּשָׁה וְלֹא יָכוֹלוּ שֶׁנֶּאֱמַר: **וַיַּחְתְּרוּ הָאֲנָשִׁים לְהָשִׁיב אֶל הַיַּבָּשָׁה וְלֹא יָכֹלוּ.**

Ze wilden naar het droge roeien, maar konden het niet, zoals er gezegd is: *De mannen spanden zich tot het uiterste in om naar het droge terug te keren, maar ze konden het niet.*

מֶה עָשׂוּ, נָטְלוּ אֶת יוֹנָה וְאָמְרוּ: אֱלֹהֵי עוֹלָם, אַל נָא נֹאבְדָה בְּנֶפֶשׁ הָאִישׁ

Wat deden ze toen? Ze tilden Jona op en ze zeiden: God van de wereld, laat ons toch niet

omkomen vanwege het leven van deze man.

הַזֶּה,

En ze zeiden: God van de wereld, Eeuwige, *reken ons geen onschuldig bloed aan*, want wij weten niet wat voor soort man dit is.

וְאָמְרוּ אֱלֹהֵי עוֹלָם ה' **אַל תִּתֵּן עָלֵינוּ דָּם נָקִי** שֶׁאֵין אָנוּ יוֹדְעִין מָה טִיבוֹ שֶׁל הָאִישׁ הַזֶּה

Maar hij zei hardop: Om mijnentwil overkomt deze ramp jullie.

אֶלָּא הוּא אוֹמֵר בְּפִיו: בִּשְׁבִילִי הַסַּעָרָה הַזֹּאת עֲלֵיכֶם.

Ze lieten hem tot zijn knieën zakken; en de zee nam afstand van zijn woede.

הֵטִילוּ אוֹתוֹ עַד אַרְכֻּבוֹתָיו וְעָמַד הַיָּם מִזַּעְפּוֹ.

Ze brachten hem weer bij zich omhoog, en de zee werd weer steeds onstuimiger. Toen lieten ze hem zakken tot zijn navel; en de zee nam afstand van zijn woede.

הֶעֱלוּהוּ אֶצְלָם וְהַיָּם הוֹלֵךְ וְסוֹעֵר; הֵטִילוּ אוֹתוֹ עַד טַבּוּרוֹ וַהַיָּם עוֹמֵד מִזַּעְפּוֹ;

Ze brachten hem omhoog bij zich, en de zee werd steeds onstuimiger, totdat ze hem er helemaal in wierpen, zoals er gezegd is:

הֶעֱלוּהוּ אֶצְלָם וְהַיָּם הוֹלֵךְ וְסוֹעֵר; עַד שֶׁהִטִּילוּ כֻּלּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר:

Ze namen Jona op en wierpen hem in de zee.

וַיִּשְׂאוּ אֶת יוֹנָה וַיְטִילוּהוּ אֶל הַיָּם.

Op dat moment *bestemde* de Heilige, gezegend zij Hij, *een grote vis om Jona op te slokken*.

בְּאוֹתָהּ שָׁעָה **וַיְמַן** הקב"ה **דָּג גָּדוֹל לִבְלוֹעַ אֶת יוֹנָה.**

Rabbi Tarfon zegt: Die vis was voorbestemd sinds de zes dagen van de schepping, want er is gezegd: *De Eeuwige bestemde een grote vis om Jona op te slokken.*

ר' טַרְפוֹן אוֹמֵר: מְמֻנֶּה הָיָה הַדָּג מִשֵּׁשֶׁת [98] יְמֵי בְרֵאשִׁית, שֶׁנֶּאֱמַר: **וַיְמַן ה' דָּג לִבְלוֹעַ אֶת יוֹנָה.**[41]

---

41 De vis van Jona is bij de schepping tot stand gekomen met een aantal andere zaken en wezens, vgl. bij voorbeeld Midrasj Rabba, Genesis 5:5 : אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן תְּנָאִין הִתְנָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עִם הַיָּם שֶׁיְּהֵא נִקְרָע לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל, הֲדָא הוּא דִּכְתִיב (שמות יד, כז): **וַיָּשָׁב הַיָּם לְאֵיתָנוֹ**, לִתְנָאוֹ שֶׁהִתְנָה עִמּוֹ. אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה בֶּן אֶלְעָזָר לֹא עִם הַיָּם בִּלְבָד הִתְנָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, אֶלָּא עִם כָּל מַה שֶׁנִּבְרָא בְּשִׁשֶּׁת יְמֵי בְרֵאשִׁית, הֲדָא הוּא דִּכְתִיב (ישעיה מה, יב): **אֲנִי יָדַי נָטוּ שָׁמַיִם וְכָל צְבָאָם צִוִּיתִי**, מִידֵי נָטוּ שָׁמַיִם וְכָל צְבָאָם צִוִּיתִי, צִוִּיתִי אֶת הַיָּם שֶׁיְּהֵא נִקְרָע לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל, צִוִּיתִי אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ שֶׁיִּשְׁתְּקוּ לִפְנֵי משֶׁה, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים לב, א): הַאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם וַאֲדַבֵּרָה וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ אִמְרֵי פִי, צִוִּיתִי אֶת הַשֶּׁמֶשׁ וְאֶת הַיָּרֵחַ שֶׁיַּעַמְדוּ לִפְנֵי יְהוֹשֻׁעַ, שֶׁנֶּאֱמַר (יהושע י, יב) : שֶׁמֶשׁ בְּגִבְעוֹן דּוֹם, צִוִּיתִי אֶת הָעוֹרְבִים שֶׁיְּכַלְכְּלוּ אֶת אֵלִיָּהוּ, שֶׁנֶּאֱמַר (מלכים א יז, ו): וְהָעֹרְבִים מְבִיאִים לוֹ לֶחֶם וּבָשָׂר (וגו'), צִוִּיתִי אֶת הָאוּר שֶׁלֹּא תַּזִּיק לַחֲנַנְיָה מִישָׁאֵל וַעֲזַרְיָה, צִוִּיתִי אֶת הָאֲרָיוֹת שֶׁלֹּא יַזִּיקוּ אֶת דָּנִיֵּאל, צִוִּיתִי אֶת הַשָּׁמַיִם שֶׁיִּפָּתְחוּ לְקוֹל יְחֶזְקֵאל, שֶׁנֶּאֱמַר (יחזקאל א, א): נִפְתְּחוּ הַשָּׁמַיִם (וגו'), צִוִּיתִי אֶת הַדָּג שֶׁיָּקִיא אֶת יוֹנָה, שֶׁנֶּאֱמַר (יונה ב, יא): וַיֹּאמֶר ה' לַדָּג וַיָּקֵא אֶת יוֹנָה); Rabbi Jochanan sprak: de Heilige, gezegend zij Hij, maakte een afspraak met de zee dat die zich zou splijten voor Jisrael, zoals er geschreven staat (Ex. 14:27): *De zee keerde terug tot haar kracht* (לאיתנו), d.i. naar haar overeenkomst (לתנאו), die met haar gesloten was; rabbi Jirmeja de zoon van Elazar zei: niet alleen met de zee maakte de Heilige, gezegend zij Hij, een afspraak,

נִכְנַס לְתוֹךְ פִּיו[42] כְּאָדָם הַנִּכְנָס לְבֵית הַכְּנֶסֶת גְּדוֹלָה.

Hij ging zijn bek binnen als een mens die binnengaat in een grote synagoge.

וְהָיוּ שְׁנֵי עֵינָיו שֶׁל דָּג כִּשְׁתֵּי[43] חַלּוֹנוֹת מְאִירוֹת לְיוֹנָה.

En de twee ogen van de vis waren als twee ramen, die Jona licht verschaften.

ר' מֵאִיר אוֹמֵר: מַרְגָּלִית הָיְתָה תְּלוּיָה בְּמֵעָיו שֶׁל דָּג וּמְאִירָה לְיוֹנָה.

Rabbi Meïr zegt: Er was een parel opgehangen in de ingewanden van de vis, die aan Jona licht verschafte.

וְרָאָה כָּל מַה שֶּׁבַּיָּם[44] וּבִתְהוֹמוֹת, וְעָלָיו הַכָּתוּב אוֹמֵר (תהלים צ"ז, י"א): **אוֹר זָרֻעַ לַצַּדִּיק.**

En hij zag alles wat er in de zee en in de diepten is, en daarover zegt de Schrift (Teh. 97:11): *Licht is uitgezaaid voor de rechtvaardige*.

אָמַר לוֹ הַדָּג: אֵין אַתָּה יוֹדֵעַ שֶׁבָּא זְמַנִּי לִכָּנֵס בְּפִיו שֶׁל לִוְיָתָן.

Toen zei hem de vis: Weet je niet dat mijn tijd gekomen is om binnen te gaan in de mond van Livjatan?

אָמַר לוֹ: הוֹלִיכֵנִי אֶצְלוֹ וַאֲנִי מַצִּיל אוֹתְךָ וְאֶת נַפְשִׁי. מִיָּד הוֹלִיכוֹ אֶצְלוֹ.

Hij zei tot hem: Breng me bij hem, en ik zal jou redden evenals mijzelf. En hij bracht hem dadelijk bij hem.

אָמַר יוֹנָה לְלִוְיָתָן: לִוְיָתָן, תֵּדַע שֶׁבִּשְׁבִילְךָ יָרַדְתִּי לִרְאוֹת מְקוֹם מְדוּרְךָ.

Jona sprak tot Livjatan: Livjatan, je moet weten dat ik om jouwentwil ben afgedaald om de plaats van jouw verblijf te zien,

וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁאֲנִי עָתִיד לִיטוֹל חֶבֶל בִּלְשׁוֹנְךָ וּלְהַעֲלוֹת אוֹתְךָ וּלְזָכָה אוֹתְךָ בִּסְעוּדָה גְּדוֹלָה שֶׁל צַדִּיקִים.

en niet slechts dit, want in de toekomst zal ik een touw aan je tong vastmaken, en je omhoog voeren om je klaar te maken voor de grote feestmaaltijd van de rechtvaardigen.

---

maar met alles wat geschapen werd gedurende de zes dagen van de schepping, zoals er geschreven is (Jesj. 45:12): *Ik ben het! Mijn handen hebben de hemelen uitgebreid, en Ik heb al hun heir bevel gegeven*, en uit ‘Mijn handen hebben de hemelen uitgebreid, en Ik heb al hun heir bevel gegeven’ volgt: Ik heb de zee bevel gegeven dat die zich zou splijten voor Jisrael, Ik heb de hemel en de aarde bevel gegeven, dat ze zouden zwijgen voor Mosje, zoals er gezegd is (Deut. 32: 1): *Luistert, hemelen, en Ik zal spreken; en de aarde hore naar de uitspraken van Mijn mond*. Ik heb de zon en de maan bevel gegeven dat ze zouden blijven staan voor Jehosjoea, zoals er gezegd is (Jeh. 10:12): *Zon, sta stil te Gibeon*; Ik heb de raven bevel gegeven dat ze Elijahoe zouden voeden, zoals er gezegd is (i Kon. 17:6): *En de raven brachten hem brood en vlees* etc.; Ik heb het vuur bevolen Chananja, Misjael en Azarja niet te schaden, zoals er gezegd is; Ik heb de leeuwen bevolen dat zij Daniël niet zouden schaden; Ik heb de hemelen bevolen dat ze zich zouden openen voor de stem van Jechezqel, zoals er gezegd is (Ez. 1:1): *de hemelen werden geopend*, etc.; Ik heb de vis bevolen dat hij Jona zou uitspuwen, zoals er gezegd is (Jona 2:12): *de Eeuwige sprak tot de vis, en die spuwde Jona uit*.

42 I.p.v. לְתוֹךְ פִּיו variant **בפיו, in zijn bek.**

43 Dit woord blijft achterwege in een variante tekst.

44 Variant **שבימים**, wat in de zeeën.

וְלֹא עוֹד אֶלָּא רָאָה בְּחוֹתָמוֹ שֶׁל אַבְרָהָם, הִבִּיט לַבְּרִית, מִיָּד בָּרַח לִוְיָתָן לִפְנֵי יוֹנָה מַהֲלַךְ שְׁנֵי יָמִים.

En niet alleen dit, maar hij zag het zegel van Avraham, en toen hij het (teken van het) verbond zag, vluchtte Livjatan dadelijk weg voor Jona, een afstand van twee dagreizen.

אָמַר יוֹנָה: הֲרֵי הִצַּלְתִּיךְ מִפִּיו שֶׁל לִוְיָתָן הַרְאֵינִי כָּל מַה שֶּׁיֵּשׁ בַּיַּמִּים וּבִתְהוֹמוֹת.

Jona zei: Kijk, ik heb je gered uit de mond van Livjatan, toon mij nu alles wat er in de zeeën en de diepten is.

הֶרְאָהוּ נָהָר גָּדוֹל שֶׁמֵּימֵי אוֹקְיָנוֹס יוֹצְאִים[46], שֶׁנֶּאֱמַר: וְנָהָר **יְסוֹבְבֵנִי.**

Hij toonde hem de grote rivier van de wateren van Okeanos, zoals er gezegd is: De stroom[45] *was rondom mij*.

הֶרְאָהוּ שְׁבִילֵי יַם סוּף שֶׁעָבְרוּ יִשְׂרָאֵל בְּתוֹכוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: **סוּף חָבוּשׁ לְרֹאשִׁי.**

En hij toonde hem de stromingen van de Schelfzee, waar de Israelieten doorgetrokken waren, zoals er gezegd is: *Het zeewier is aan mijn hoofd gebonden*.

הֶרְאָהוּ גֵּיהִנָּם, שֶׁנֶּאֱמַר: **וַתַּעַל מִשַּׁחַת חַיַּי.**

En hij toonde hem Gehinnom, zoals er gezegd is: *U hebt mijn leven uit de vernietiging opgetild.*

הֶרְאָהוּ הֵיכַל יְיָ, שֶׁנֶּאֱמַר: **לְקַצְבֵי הָרִים יָרַדְתִּי.**

En hij toonde hem de Tempel van de Eeuwige, zoals er gezegd is: *Tot de grondvesten van de bergen ben ik afgedaald*.

(מִכָּאן אָנוּ לוֹמְדִין[47] שֶׁיְּרוּשָׁלַיִם עַל שִׁבְעָה הָרִים עוֹמֶדֶת.)

Hieruit concluderen we dat Jeruzalem op zeven bergen staat.

הֶרְאָהוּ אֶבֶן שְׁתִיָּה קְבוּעָה בַּתְּהוֹם וְהֶרְאָהוּ שָׁם בְּנֵי קֹרַח שֶׁעוֹמְדִים עָלֶיהָ וּמִתְפַּלְּלִין.

Hij toonde hem de Even Sjetija (de Funderingssteen), vastgezet in de diepte, en hij toonde hem de zonen van Korach, die erop staan en bidden.

אָמַר לוֹ הַדָּג: יוֹנָה, הֲרֵי אַתָּה נֶגֶד הֵיכַל ה', הִתְפַּלֵּל וְאַתָּה תֵּעָנֶה.

Toen zei de vis tot hem: Jona, Kijk, je bent bij de Tempel van de Eeuwige, bid en je zult antwoord krijgen.

וְהָיָה יוֹנָה שְׁלֹשָׁה יָמִים בִּמְעֵי הַדָּג וְלֹא הִתְפַּלֵּל.

Jona was drie dagen in het binnenste van de vis, en hij had nog niet gebeden.

אָמַר הקב"ה: אֲנִי הִרְחַבְתִּי לוֹ מָקוֹם בִּמְעֵי הַדָּג כְּדֵי שֶׁלֹּא יִצְטָעֵר וְהוּא לֹא מִתְפַּלֵּל לְפָנַי.

Toen zei de Heilige, gezegend zij Hij, Ik heb hem een ruime plaats gegeven in het binnenste van de vis, zodat hij niet bevreesd zou worden, maar hij heeft nog niet tot mij gebeden.

אֲנִי מְזַמֵּן לוֹ דָּגָה מְעֻבֶּרֶת בְּשֶׁלֹּשׁ מֵאוֹת

Maar nu bestem ik voor hem een vis zwanger van driehonderdvijfenzestig dui-

45 NB de bijbeltekst geeft hier תהום, oeroceaan, i.p.v. נהר, stroom.

46 Dit woord blijft achterwege in een variante tekst.

47 Variant למידין.

zend kleine visjes, zodat hij bang wordt en tot Mij bidt. Ik verlang immers naar de gebeden van de rechtvaardigen.

וְשִׁשִּׁים וַחֲמִשָּׁה אֲלָפִים דָּגִים קְטַנִּים כְּדֵי שֶׁיִּצְטָעֵר וְיִתְפַּלֵּל לְפָנַי, שֶׁאֲנִי מְתַאֵוֶּה לִתְפִלָּתָן שֶׁל צַדִּיקִים.

En op dat moment bestemde de Heilige, gezegend zij Hij, een drachtige vis voor hem, en zij ging naar de vis toe.

בְּאוֹתָהּ שָׁעָה זִמֵּן לוֹ הקב"ה דָּגָה מְעֻבֶּרֶת וְהָלְכָה אֵצֶל הַדָּג.

De vrouwtjesvis zei tot de vis: De Eeuwige, gezegend zij Hij, heeft mij gezonden om de profeet die jij in je binnenste hebt op te slokken.

אָמְרָה הַדָּגָה לַדָּג: אִישׁ נָבִיא שֶׁבְּמֵיעֶיךָ, שִׁגְּרַנִי הקב"ה לְבָלְעוֹ.

Als jij hem uitspuwt dan is het goed, zo niet dan slok ik jou samen met hem op.

אִם אַתָּה פּוֹלְטוֹ, מוּטָב, וְאִם לָאו, אֲנִי בּוֹלְעֲךָ עִמּוֹ.

Toen zei de vis tot de vrouwtjesvis, wie weet of het waar is wat je zegt. Zij zei: Livjatan weet het.

אָמַר לָהּ הַדָּג לַדָּגָה: מִי יוֹדֵעַ זֶה שֶׁאַתְּ אֶמֶת אוֹמֶרֶת. אָמְרָה: לִוְיָתָן יוֹדֵעַ.

Getweeën gingen ze naar Livjatan. De vrouwtjesvis sprak tot Livjatan: Koning over alle vissen van de zeeën, weet U niet dat de Heilige, gezegend zij Hij, mij naar deze vis gezonden heeft om de profeet die in zijn binnenste is op te slokken?

הָלְכוּ שְׁנֵיהֶם אֵצֶל לִוְיָתָן. אָמְרָה לוֹ דָּגָה לְלִוְיָתָן: מֶלֶךְ עַל כָּל דְּגֵי יַמִּים, אֵין אַתָּה יוֹדֵעַ שֶׁשִּׁגְּרַנִי הקב"ה אֵצֶל דָּג זֶה לְבָלְעוֹ הַנָּבִיא שֶׁבְּמֵעָיו.

Hij zei tot haar: Ja. Toen zei de vis tot Livjatan: Wanneer?

אָמַר לָהּ: הֵן. אָמַר לוֹ הַדָּג לְלִוְיָתָן: אֵימָתַי.

Hij zei hem: In de afgelopen drie uur, toen de Heilige, gezegend zij Hij, afdaalde om met mij te spelen,[48] hoorde ik het volgende:

אָמַר לוֹ: בְּשָׁלֹשׁ שָׁעוֹת אַחֲרוֹנוֹת, כְּשֶׁיָּרַד הקב"ה לְצַחֵק כִּי שָׁמַעְתִּי כֵּן.

Hij zei tot de vrouwtjesvis: Ga en slok de profeet op die in het binnenste van de vis is. De vis spuwde hem uit en de vrouwtjesvis slokte hem op.

אָמַר לָהּ לַדָּגָה: לְכִי וּבִלְעִי אֶת הַנָּבִיא שֶׁבְּמֵעֵי הַדָּג. פּוֹלְטוֹ הַדָּג וּבוֹלְעוֹ אוֹתוֹ הַדָּגָה.

Toen hij binnenkwam in haar binnenste geraakte hij in grote angstige benauwdheid in het vuil en in de viezigheid van de vrouwtjesvis.

כֵּיוָן שֶׁנִּכְנַס לְתוֹךְ מֵעֶיהָ, הָיָה מִצְטָעֵר בְּצַעַר גָּדוֹל מִתּוֹךְ הַטִּנּוּף וּמִתּוֹךְ זֵהֲמָתָהּ שֶׁל דָּגָה.

Dadelijk richtte zijn hart zich op het gebed aan de Heilige, gezegend zij Hij:

מִיָּד כִּוֵּן לִבּוֹ לְהִתְפַּלֵּל לִפְנֵי הקב"ה.

En Jona bad tot de Eeuwige, zijn God, vanuit het binnenste van de vrouwtjesvis.

וַיִּתְפַּלֵּל יוֹנָה אֶל ה' אֱלֹהָיו מִמְּעֵי הַדָּגָה.

48 Vgl. Ps. 104:26.

אָמַר לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם [99] אָנָה אֵלֵךְ מֵרוּחֶךָ, וְאָנָה מִפָּנֶיךָ אֶבְרָח.

Hij zei tot Hem: Heer van de wereld, waar moet ik heen gaan weg van Uw Geest, en waarheen moet ik vluchten weg van Uw aangezicht?

(תהלים קל"ט, ז'-י') **אִם אֶסַּק שָׁמַיִם, שָׁם אָתָּה, וְאַצִּיעָה שְׁאוֹל, הִנָּךְ. אֶשָּׂא כַנְפֵי שָׁחַר, אֶשְׁכְּנָה בְּאַחֲרִית יָם, גַּם שָׁם יָדְךָ תַנְחֵנִי וְתֹאחֲזֵנִי יְמִינֶךָ.**

(Ps. 139:7-10) *Als ik opstijg naar de hemel, daar bent U, en spreid ik mij uit in de Sjeol, daar bent U; sloeg ik de vleugels van het morgenrood uit, woonde ik aan het einde van de zee, ook daar zou Uw hand mij geleiden, zou Uw rechterhand mij vasthouden.*

שׁוּב אָמַר לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אַתָּה הוּא מֶלֶךְ עַל כָּל מַמְלָכוֹת, אַתָּה אָדוֹן מוֹשֵׁל עַל כָּל רוֹזְנֵי תֵבֵל.

Verder zei hij tot Hem: Heer van de wereld, U bent Koning over alle koninkrijken, U bent de Heer die heerst over alle vorsten van het aardrijk.

כִּסְאֲךָ שְׁמֵי הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ הֲדוֹם רַגְלֶיךָ מַלְכוּתְךָ בַּמָּרוֹם וּמֶמְשַׁלְתְּךָ בָּעוֹמֶק מַעֲשֵׂי כָל הָעוֹלָם לְפָנֶיךָ גְּלוּיִם. וְתַעֲלוּמוֹת כָּל גֶּבֶר לְפָנֶיךָ פְּרוּשִׁים,

Uw troon is de hemel van de hemelen, en de aarde is de voetbank van Uw voeten. Uw koninkrijk is in de hoogte, en Uw heerschappij in de diepte. Het werk van de gehele wereld is U openbaar, en de heimelijke daden van iedere man zijn voor U uitgebreid.

דַּרְכֵי כֹל הָאָרֶץ אַתָּה חוֹקֵר וּמִצְעָדֵי כָל חַי אַתָּה בוֹחֵן וְכָל רָזֵי[49] עוֹלָם יְדוּעִין לְךָ, וּלְבָבוֹת אַתָּה מֵבִין. מַחְשָׁבוֹת כָּל אָדָם חֲשׂוּבִין לְךָ. כָּל מִסְתָּרִין גְּלוּיִן לְךָ.

De wegen van heel de aarde onderzoekt U, en de stappen van alle levende wezens beproeft U, alle geheimenissen van de wereld zijn U bekend, en de harten begrijpt U, de gedachten van ieder mens zijn U bekend, alle geheimen zijn U openbaar.

אֵין תַּעֲלוּמוֹת לִפְנֵי כִסֵּא כְבוֹדְךָ. וְאֵין נִסְתָּר מִנֶּגֶד עֵינֶיךָ. כָּל רָז וָרָז אַתָּה סוֹדֵר. כָּל דָּבָר וְדָבָר אַתָּה סָח, כָּל מָקוֹם אַתָּה שָׁם.

Er zijn geen geheimen voor de troon van Uw glorie, en niets is verborgen voor uw ogen. Het ene geheim na het andere ordent U, en het ene woord na het andere zegt U. Overal bent U.

עֵינֶיךָ צוֹפוֹת רָעִים וְטוֹבִים, שֶׁנֶּאֱמַר (משלי ט"ו, ג'): **עֵינֵי ה' צֹפוֹת רָעִים וְטוֹבִים.**

Uw ogen zien slechte en goede zaken, (Spreuken 15:3): *Mijn ogen zien slechte en goede zaken.*

בְּבַקָּשָׁה מִמְּךָ, עֲנֵנִי מִבֶּטֶן שְׁאוֹל, וְהוֹשִׁיעֵנִי מִמְּצוּלָה וְתָבֹא לְפָנֶיךָ שַׁוְעָתִי, וַעֲשֵׂה מְהֵרָה בַּקָּשָׁתִי.

Alstublieft, antwoord mij uit de schoot van de Sjeol, en help mij uit de diepte; laat mijn hulpgeroep tot U komen, en breng snel mijn verlangen ten uitvoer.

שֶׁאַתָּה בְּרָחוֹק וְשׁוֹמֵעַ בְּקָרוֹב, שֶׁנֶּאֱמַר

Want U bent veraf, maar U hoort van nabij, zoals er gezegd is (Ps. 18:7): *In mijn nood*

49 Variant חי, leven.

(תהלים י"ח, ז'): **בַּצַּר לִי אֶקְרָא ה'.**

roep ik tot de Eeuwige.

וַעֲדַיִן לֹא נַעֲנָה. שׁוּב אָמַר לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, נִקְרָאתָ מוֹרִיד וּמַעֲלֶה, הֲרֵי יָרַדְתִּי, הַעֲלֵנִי;

Toen hij nog geen antwoord kreeg, sprak hij opnieuw tot Hem: Heer der wereld, U bent genoemd: Hij die naar beneden voert, en Hij die naar boven voert, zie, ik ben afgedaald, breng me weer naar boven.

מֵמִית וּמְחַיֶּה נִקְרָאתָ, הֲרֵי הִגִּיעָה נַפְשִׁי לָמוּת, הַחֲיֵנִי.

U bent genoemd: Hij die doodt en Hij die levend maakt; wel mijn ziel staat op het punt te sterven, houd mij in leven!

וְלֹא נַעֲנָה. עַד שֶׁיָּצָא דָּבָר זֶה מִפִּיו: אֲשֶׁר נָדַרְתִּי לְהַעֲלוֹת אֶת לִוְיָתָן וְלִזְבּוֹחַ אוֹתָהּ בַּסְּעוּדָה שֶׁל צַדִּיקִים לְפָנֶיךָ אֲשַׁלֵּם בְּיוֹם תְּשׁוּעָתִי, שֶׁנֶּאֱמַר: **וַאֲנִי בְּקוֹל תּוֹדָה אֶזְבְּחָה לָּךְ, אֲשֶׁר נָדַרְתִּי אֲשַׁלֵּמָה.**

Maar hij kreeg geen antwoord totdat dit woord uit zijn mond kwam: Wat ik beloofd heb, namelijk het omhoog brengen van Livjatan en die ten overstaan van U slachten voor het feestmaal van de rechtvaardigen zal ik waar maken op de dag van mijn heil, zoals er gezegd is: *Maar ik, ik wil met dankbare stem aan U offeren; wat ik beloofd heb, zal ik waar maken.*

בְּאוֹתָהּ שָׁעָה נִתְגַּלְגְּלוּ רַחֲמָיו שֶׁל הקב"ה עַל יוֹנָה וְאָמַר לַדָּגָה: פְּלִטִי יוֹנָה לַיַּבָּשָׁה, וּפָלְטוֹ תִּשַּׁע מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים וַחֲמִשָּׁה פַּרְסָאוֹת לַיַּבָּשָׁה שֶׁנֶּאֱמַר: **וַיֹּאמֶר ה' לַדָּג.**

Op dat moment werd de barmhartigheid van de Heilige, gezegend zij Hij, opgewekt over Jona, en Hij sprak tot de vrouwtjesvis: Spuw Jona op het droge, en hij spuwde hem negenhondervijfenzestig parasangen op het droge, zoals er gezegd is: *En de Eeuwige sprak tot de vis.*

(מִלַּמֵּד שֶׁזִּמֵּן הקב"ה דָּג גָּדוֹל מִכֻּלָּן לִבְלוֹעַ לְיוֹנָה וּלְדָגָה).

Dit leert dat de Heilige, gezegend zij Hij, een vis bestemde, groter dan alle andere, om Jona en de vrouwtjesvis op te slokken.

כֵּיוָן שֶׁרָאוּ הַמַּלָּחִים אוֹתָן נִפְלָאוֹת שֶׁעָשָׂה הקב"ה עִם יוֹנָה, הִשְׁלִיכוּ אֶת אֱלֹהֵיהֶם בַּיָּם, שֶׁנֶּאֱמַר: **מְשַׁמְּרִים הַבְלֵי שָׁוְא חַסְדָּם יַעֲזֹבוּ.**

Toen de zeelieden deze wonderen, die de Heilige, gezegend zij Hij, deed met Jona, zagen, wierpen ze hun goden in de zee, zoals er gezegd is: *Zij die nietswaardige nuttelоosheden bewaren, hebben daarmee afstand genomen van de hun toekomende genade.*

וְעָלוּ לִירוּשָׁלַיִם וּמָלוּ בְּשַׂר עָרְלָתָם, שֶׁנֶּאֱמַר: **וַיִּירְאוּ הָאֲנָשִׁים יִרְאָה גְדוֹלָה אֶת ה' וַיִּזְבְּחוּ זֶבַח.** הֵם לֹא זָבְחוּ אֶלָּא דַּם בְּרִית מִילָה שֶׁהוּא בְּדַם זֶבַח.

Ze trokken op naar Jeruzalem en besneden het vlees van hun voorhuid, zoals er gezegd is: *De mannen vreesden de Eeuwige met grote vrees, en ze offerden een offer,* ze offerden niet dan het bloed van het verbond van de besnijdenis, want dat is als het bloed van een offer.

וְנָדְרוּ לְהָבִיא אִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְאֶת בָּנָיו

En ze beloofden elk zijn vrouw en zijn kinderen en alles wat hij bezat te brengen

וְאֶת כָּל אֲשֶׁר לוֹ לֵאלֹהֵי יוֹנָה, וְנָדְרוּ וְשִׁלְּמוּ.

voor de God van Jona; dat beloofden ze en deden ze gestand.

וַעֲלֵיהֶם וְעַל שְׁאַר גֵּרֵי הַצֶּדֶק נֶאֱמַר (תהלים, קי"ח ד'): **יֹאמְרוּ נָא יִרְאֵי יְיָ כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ.**

En over hen en de rest van de rechtvaardige bekeerlingen is er gezegd (Ps. 118:4): *Laten zij, die de Eeuwige vrezen, nu zeggen, dat Zijn goedertierenheid voor altijd is.*

מִיָּד נִגְלָה עָלָיו בֵּית דִּין שֵׁנִית, שֶׁנֶּאֱמַר: **וַיְהִי דְבַר ה' אֶל יוֹנָה שֵׁנִית** לֵאמוֹר[50]: **קוּם לֵךְ אֶל נִינְוֵה הָעִיר הַגְּדוֹלָה.**

Dadelijk werd een tweede raadsbesluit over hem bekend, zoals er gezegd is: *Nu kwam het woord van de Eeuwige voor de tweede maal tot Jona: Sta op, ga naar Nineve, de grote stad.*

שִׁגְּרוֹ לְהִתְנַבְּאוֹת עָלֶיהָ וּלְהַחֲזִיר אַנְשֵׁי נִינְוֵה בִּתְשׁוּבָה. מִיָּד עָמַד יוֹנָה וְהָלַךְ לְנִינְוֵה בְּלֵב שָׁלֵם, שֶׁנֶּאֱמַר: **וַיָּחֶל יוֹנָה לָבוֹא בָּעִיר מַהֲלַךְ יוֹם אֶחָד.**

Hij zond hem om te profeteren over haar, en om de mannen van Nineve terug te voeren in bekering. Dadelijk stond Jona op en hij ging naar Nineve met een gezond hart, zoals er gezegd is: *Jona begon de stad in te gaan, één dagreis ver.*

וְנִינְוֵה הָיְתָה עִיר גְּדוֹלָה. (מְלַמֵּד שֶׁהָיְתָה נִינְוֵה מַהֲלַךְ אַרְבָּעִים פַּרְסָאוֹת עַל אַרְבָּעִים פַּרְסָאוֹת וְהָיוּ בָהּ [100] שְׁנֵים עָשָׂר שְׁוָקִים וְכָל שׁוּק וָשׁוּק הָיָה בָהּ שְׁנֵים עָשָׂר אֶלֶף רִבּוֹא בְּנֵי אָדָם

En Nineve was een grote stad; dit leert dat Nineve een omvang had van veertig parasangen bij veertig parasangen, en er waren daarin twaalf straten en in iedere straat apart waren twaalfduizend (myriaden[51]) mensen,

וְהָיוּ בָהּ שְׁנֵי רְחוֹבוֹת וְכָל רְחוֹב וָרְחוֹב הָיוּ בָהּ שְׁנֵים עָשָׂר מְבוֹאוֹת וְכָל מָבוֹי הָיָה שְׁנֵים עָשָׂר חֲצֵרוֹת וְכָל חָצֵר שְׁנֵים עָשָׂר בָּתִּים וְכָל בַּיִת וּבַיִת הָיוּ בָהּ שְׁנֵים עָשָׂר גִּבּוֹרִים וְכָל גִּבּוֹר וְגִבּוֹר הָיוּ לוֹ שְׁנֵים עָשָׂר בָּנִים).

met daarin twee markten, en iedere markt apart had twaalf ingangen en iedere ingang had twaalf hoven en iedere hof had twaalf huizen, en in alle huizen stuk voor stuk waren twaalf geweldenaren, en alle geweldenaren stuk voor stuk hadden twaalf zonen.

וְהָיָה יוֹנָה עוֹמֵד בְּשׁוּק אֶחָד וּמַכְרִיז, וְהָיָה קוֹלוֹ מְהַלֵּךְ אַרְבָּעִים פַּרְסָאוֹת וְהָיוּ שׁוֹמְעִין קוֹלוֹ בְּכָל שׁוּק וָשׁוּק וּרְחוֹב וּרְחוֹב וּבְכָל מָבוֹי וּמָבוֹי בְּכָל חָצֵר וְחָצֵר בְּכָל בַּיִת וָבַיִת וּבְכָל שַׁעַר וָשַׁעַר בְּעִיר נִינְוֵה.

En Jona stond in één straat en maakte zijn boodschap bekend, en zijn stem reikte over een afstand van 40 parasangen, en men hoorde zijn stem in de ene straat en de andere, op iedere markt, in iedere ingang, in elke hof, in ieder huis, en in elke poort in de stad Nineve.

וְהָיוּ אַנְשֵׁי נִינְוֵה שׁוֹבְרִים אֶת לִבָּם וְנֶהֱפְכָה דַּעְתָּם עֲלֵיהֶם וְחָזְרוּ כֻּלָּם

En de mensen van Nineve braken hun hart en hun zelfkennis veranderde, en ze keerden allen om in bekering, de mannen zowel als de

50 Dit woord niet in alle versies.

51 ריבוא, myriade - tienduizend, niet in alle versies.

בִּתְשׁוּבָה, אֶחָד אֲנָשִׁים וְאֶחָד נָשִׁים, אֶחָד שָׂרִים וְשָׂרוֹת[52] וְאֶחָד בַּחוּרִים וּבְתוּלוֹת. שֶׁנֶּאֱמַר: **וַיַּאֲמִינוּ אַנְשֵׁי נִינְוֵה בֵּאלֹהִים.**

vrouwen, vorsten zowel als vorstinnen even-als jongemannen en jonge vrouwen, zoals er gezegd is: *En de mensen van Nineve geloofden in God.*

הִגִּיעַ הַדָּבָר לְאָסְנַפָּר מֶלֶךְ נִינְוֵה וְעָמַד מִכִּסֵּא מַלְכוּתוֹ וְנָטַל כֶּתֶר מֵעַל רֹאשׁוֹ וְהִנִּיחַ עַל רֹאשׁוֹ אֵפֶר וּפָשַׁט בִּגְדֵי אַרְגָּמָן, הִנִּיחַ בֶּעָפָר לְבוּשׁוֹ וְנִתְפַּלֵּשׁ[54] בֶּעָפָר.

De zaak bereikte Osnappar,[53] de koning van Nineve, en hij stond op van zijn koninklijke troon, nam de kroon van zijn hoofd, deed as op zijn hoofd, trok de purperen gewaden uit, deed stof op zijn kleding, en bestrooide zich met stof.

וְאָמַר הוּא וְכָל אַנְשֵׁי בֵיתוֹ וְכָל שָׂרָיו וַעֲבָדָיו וְכָל גְּדוֹלֵי הַמַּלְכוּת לְהִתְעַנּוֹת הֵם וְכָל אַנְשֵׁי בָתֵּיהֶם שְׁלֹשָׁה יָמִים וּשְׁלֹשָׁה לֵילוֹת וְכָל יוֹשְׁבֵי עִיר נִינְוֵה.

En hij beval dat hijzelf en alle mannen van zijn huis en al zijn vorsten en dienaren en al zijn rijksgroten een vasten zouden houden, zijzelf en alle leden van hun huishoudens gedurende drie dagen en drie nachten, even-als alle inwoners van Nineve.

וְהַכָּרוֹז הָיָה יוֹצֵא לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ: שְׁלֹשָׁה יָמִים וּשְׁלֹשָׁה לֵילוֹת אַל תֹּאכְלוּ וְאַל תִּשְׁתּוּ כָּל מִשְׁתֶּה וְיִתְכַּסּוּ בְּשַׂקִּים וְיִתְפַּלְּשׁוּ בָּאֵפֶר וְיִתְפַּלְּלוּ בִּבְכִי לִפְנֵי הקב"ה בְּכָל שׁוּק וָשׁוּק, בְּכָל רְחוֹב וּרְחוֹב ,בְּכָל בַּיִת וּבַיִת, בְּכָל שַׁעַר וָשַׁעַר שֶׁבְּעִיר נִינְוֵה.

En de heraut ging voor de koning uit: Drie dagen en drie nachten mogen jullie niet eten en mogen jullie geen enkele drank drinken, jullie moeten je met zakken bedekken, as over je heen strooien, en jullie moeten huilend bidden tot de Heilige, gezegend zij Hij, in iedere straat, de een en de ander, op iedere markt, in ieder huis, en in iedere poort, die er is in Nineve.

הִגְבִּיהוּ יוֹנְקֵי שָׁדַיִם שֶׁלָּהֶם כְּלַפֵּי מַעְלָה וְאָמְרוּ לִפְנֵי הקב"ה בִּבְכִי גָּדוֹל: עֲשֵׂה בִּשְׁבִיל אֵלּוּ שֶׁלֹּא חָטְאוּ וְאוּלַי יְרַחֵם הקב"ה עָלֵינוּ וְלֹא יְאַבֵּד אוֹתָנוּ מִכַּעֲסוֹ.

Zij tilden de zuigelingen van de vorsten naar omhoog, en ze zeiden tot de Heilige, gezegend zij Hij, onder groot geween: Doe het omwille van dezen die niet gezondigd hebben, misschien zal de Heilige, gezegend zij Hij, medelijden met ons hebben en ons niet vernietigen in zijn boosheid.

אָמַר ר' שִׁמְעוֹן בֶּן חֲלַפְתָּא: תְּשׁוּבָה שֶׁל רַמָּאוֹת עָשׂוּ אַנְשֵׁי נִינְוֵה. מֶה עָשׂוּ. הֶעֱמִידוּ עֲגָלִים מִבִּפְנִים וְאִמּוֹתָם מִבָּחוּץ, סַיָּחִים מִבִּפְנִים וְאִמּוֹתָם מִבָּחוּץ וְהָיוּ אֵלּוּ גוֹעִין מִבִּפְנִים וְאֵלּוּ מִבָּחוּץ.

Volgens r. Sjimon de zoon van Chalafta deden de mannen van Nineve een bedrieglijke bekering. Wat deden ze? Ze stelden kalveren binnen op en hun moeders buiten, veulens binnen en hun moeders buiten, en dezen loeiden binnen en de anderen buiten.

52 Variant ואחד שרות.

53 Osnappar is waarschijnlijk een vervorming van de naam Assurbanipal.

54 Variant ומתפלש.

אָמְרוּ לִפְנֵי הקב"ה: אִם אֵין אַתָּה מְרַחֵם עָלֵינוּ, אֵין אָנוּ מְרַחֲמִים עַל אֵלּוּ.

Ze zeiden tot de Heilige, gezegend zij Hij, Als U geen medelijden met ons heeft zullen wij geen medelijden met hen hebben.

אָמַר ר' אָחָא: בְּעַרְבִיָא עַבְדִין כֵּן שֶׁנֶּאֱמַר (יואל, א' י"ח): **מַה נָּאֲנְחָה בְהֵמָה נָבְכוּ עֲדָרֵי בָקָר**.

R. Acha zegt: In Arabië handelen ze zo, want er is gezegd (Joël 1:18): *Wat gaat het vee te keer; kudden runderen dolen rond*.

כְּתִיב: **וְיִקְרְאוּ אֶל אֱלֹהִים בְּחָזְקָה**. אָמַר ר' שִׁמְעוֹן בֶּן חֲלַפְתָּא: חֲצִיפָא נְצַח לְבֵישָׁא וְכָל שֶׁכֵּן לְטוֹבָתוֹ שֶׁל עוֹלָם.

En er staat geschreven: *En zij zullen met kracht tot God roepen*. R. Sjimon de zoon van Chalafta zegt: de schaamteloze wint het van de slechte, hoeveel te meer van het goede van de wereld.

מִיָּד כָּל בְּנֵי הָעִיר עָשׂוּ כִּדְבַר הַמֶּלֶךְ וַיִּתְפַּלְּלוּ בִּבְכִי וּבְמַר נֶפֶשׁ וּבִדְמָעוֹת לִפְנֵי הקב"ה. בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי שָׁבוּ מִדַּרְכָּם הָרָעָה, שֶׁנֶּאֱמַר: **וַיָּשׁוּבוּ אִישׁ מִדַּרְכּוֹ הָרָעָה**.

Dadelijk handelden alle inwoners van de stad naar het woord van de koning, en ze baden onder geween, zielesmart, en tranen voor de Eeuwige, gezegend zij Hij. Op de derde dag bekeerden ze zich van hun kwalijke weg, zoals er gezegd is: *Ieder moet terugkeren van zijn kwalijke weg*.

כֵּיצַד שָׁבוּ. אֲפִלּוּ מְצִיאָה שֶׁמָּצְאוּ בַּשָּׂדוֹת וּבַכְּרָמִים, בַּשְּׁוָקִים וּבִרְחוֹבוֹת הֶחְזִירוּ לַבְּעָלִים. וּבְכָל בַּיִת וּבַיִת שֶׁהָיוּ עֲשָׂרָה לְבֵנִים מִן הַגֶּזֶל וַאֲפִלּוּ בַּפַּלְטִין שֶׁל מֶלֶךְ שֶׁהָיוּ דָּמָיו יְקָרִים עַד אֵין חֵקֶר, שׁוֹבְרִין כֻּלָּם וְהֶחֱזִירוּם לְבַעֲלֵיהֶן.

Hoe bekeerden zij zich? Als ze iets gevonden hadden in het veld, in een wijngaard, op de markt of op straat dan gaven ze het terug aan de eigenaar; en in elk huis waar tien tichels van een roof te vinden waren, al was het in het paleis van de koning, wiens bloed onbeschrijflijk waardevol is, dan braken ze daar alles af en gaven het aan de eigenaar terug.

וְכָל גֶּזֶל וְגֶזֶל וְכָל כֶּרֶם וָכֶרֶם שֶׁהָיוּ בָהּ שְׁתֵּי גְפָנִים אוֹ שְׁנֵי אִילָנוֹת מִן הַגֶּזֶל, [101] עָקְרוּם וְהֶחֱזִירוּם לְבַעֲלֵיהֶן.

En als in een of andere tuin of wijngaard twee wijnstokken stonden, of twee bomen afkomstig van roof, dan ontwortelden ze die en gaven ze terug aan de eigenaar.

שְׁתֵּי כְרִיכוֹת, אַחַת שֶׁל שְׁתִּי וְאַחַת שֶׁל עֵרֶב שֶׁגְּזָלָה אִשָּׁה, קָרְעוּ כָּל הַבֶּגֶד וְכָרְכוּ שְׁתֵּי כְרִיכוֹת, אַחַת שֶׁל שְׁתִּי וְאַחַת שֶׁל עֵרֶב וְהֶחֱזִירוּם לְבַעֲלֵיהֶן.

Als er twee draden, de ene van de schering en de andere van de inslag, zijn die een vrouw geroofd heeft, dan scheuren ze het hele kledingstuk kapot en ze rollen de twee draden, de ene van de schering en de andere van de inslag, op en ze geven die terug aan de eigenaren ervan.

כֵּיצַד שָׁבוּ מִדַּרְכָּם הָרָעָה. מְלַמֵּד שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד הָיָה עוֹשֶׂה מִשְׁפָּט וּצְדָקָה וְכָל מִי שֶׁהָיָה בְּיָדוֹ עֲבֵרָה הָלַךְ וּמִתְוַדֶּה וְנִזְכַּר בַּתּוֹרָה וּמְקַבֵּל עָלָיו דִּין שָׁמַיִם:

Hoe bekeerden ze zich van hun boze wegen? Men leert dat iedereen recht en gerechtigheid deed, en ieder in wiens hand een overtreding was ging heen en bekende, en als het bekend was in Tora, dan nam hij het oordeel des hemels op zich. Ging het om steniging, dan

steniging, verbranding, dan verbranding, doodstraf, dan doodstraf, wurging, dan wurging, totdat ze het leven in de komende wereld waard waren.

אִם לִסְקִילָה סְקִילָה אִם לִשְׂרֵפָה שְׂרֵפָה אִם לַהֲרִיגָה הֲרִיגָה אִם לַחֲנִיקָה חֲנִיקָה, עַד שֶׁזָּכוּ לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא.

Zelfs, stel dat iemand zijn collega een ruïne verkocht om die te herbouwen, en hij vond daarin een verborgen zilver- en goudschat, wat deed hij dan? Hij riep de man die hem de ruine verkocht had en zei: De schat die ik gevonden heb in de ruine is van jou.

אֲפִלּוּ אִם מָכַר אָדָם לְחֲבֵרוֹ בַּיִת חֲרֵבָה וְעָמַד לִבְנוֹתָהּ וּמָצָא בָהּ מַטְמוֹן שֶׁל כֶּסֶף וְזָהָב, מָה הָיָה עוֹשֶׂה. הָיָה קוֹרֵא לְאוֹתוֹ הָאִישׁ שֶׁמָּכַר לוֹ אֶת הַבַּיִת הֶחֱרֵבָה וְאוֹמֵר: מַטְמוֹן שֶׁמָּצָאתִי בְּתוֹךְ הֶחֳרְבָּה זוֹ, הִיא שֶׁלְּךָ.

Dan antwoordde de verkoper en zei tot de koper: Toen ik de ruïne verkocht verkocht ik alles wat erin was aan jou en nu behoort het verborgene aan jou.

מֵשִׁיב הַמּוֹכֵר וְאוֹמֵר לַלּוֹקֵחַ: אֲנִי כְּשֶׁמָּכַרְתִּי הַבַּיִת הֶחֳרֵבָה כָּל אֲשֶׁר בְּתוֹכָהּ מָכַרְתִּי לְךָ וְעַכְשָׁיו מַטְמוֹנִיּוֹת הַלָּלוּ שֶׁלְּךָ.

Als dan noch de verkoper, noch de koper het wilde aannemen, gingen ze beiden naar de rechter. De koper zei tegen de rechter: Mijn heer, toen ik deze ruïne van deze man kocht, kocht ik alleen maar de ruïne, maar toen ik hem onderzocht vond ik daarin edelstenen en parels.

אִם לֹא הָיוּ רוֹצִים לִטּוֹל, לֹא הַמּוֹכֵר וְלֹא הַלּוֹקֵחַ, הָלְכוּ שְׁנֵיהֶם אֵצֶל הַדַּיָּן. אָמַר הַלּוֹקֵחַ לַדַּיָּן: אֲדוֹנִי, כְּשֶׁלָּקַחְתִּי חֻרְבָּה זוֹ מִן הָאִישׁ הַזֶּה, לֹא לָקַחְתִּי אֶלָּא חֻרְבָּה בִּלְבַד וּכְשֶׁחִפַּשְׂתִּי בָהּ, מָצָאתִי בָהּ אֲבָנִים טוֹבוֹת וּמַרְגָּלִיּוֹת.

Nu moet hij ze van mij aannemen en ze niet bij mij laten, want de Heilige, gezegend zij Hij, verwoest de wereld vanwege roof, zoals er gezegd is (Gen. 6:13): *De aarde is vol geweld door hen.*

וְעַתָּה יִטּוֹל מִמֶּנִּי וְלֹא יַעֲזוֹב אֶצְלִי כִּי בִּשְׁבִיל הַגֶּזֶל הקב"ה מַחֲרִיב אֶת הָעוֹלָם שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית, ו' י"ג): **כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ חָמָס מִפְּנֵיהֶם.**

De verkoper sprak tot de rechter: Toen ik hem deze ruïne verkocht, verkocht ik die met alles wat erin was; zoals jij nu wegvlucht van roof, zo vlucht ik weg van roof, want ieder die van zijn collega rooft, zelfs als het maar om één peruta gaat, is als een die iemands ziel heeft weggenomen, want er is gezegd (Spr. 1:19): *Zo zijn de paden van allen die uit zijn op onrechtmatig gewin: het kost zijn bezitters het leven*.

אָמַר לוֹ מוֹכֵר לַדַּיָּן: אֲנִי כְּשֶׁמָּכַרְתִּי לוֹ חֻרְבָּה זוֹ, מָכַרְתִּי לוֹ הִיא וְכָל אֲשֶׁר מַה שֶּׁבְּתוֹכָהּ; כְּשֵׁם שֶׁאַתָּה בוֹרֵחַ מִן הַגֶּזֶל, כָּךְ אֲנִי בּוֹרֵחַ מִן הַגֶּזֶל, שֶׁכָּל מִי שֶׁגּוֹזֵל מֵחֲבֵרוֹ אֲפִלּוּ שָׁוֶה פְּרוּטָה, כְּאִלּוּ נוֹטֵל נִשְׁמָתוֹ מִמֶּנּוּ, שֶׁנֶּאֱמַר (משלי, א' י"ט): **כֵּן אָרְחוֹת כָּל־בֹּצֵעַ בָּצַע אֶת־נֶפֶשׁ בְּעָלָיו יִקָּח.**

Wat deed de rechter? Hij vroeg naar de verkoopoorkonde van de ruïne, ging vier generaties terug, en hij vond de erfgenaam van de man die het verborgen had, en hij gaf het aan zijn eigenaar terug, over hem is

מֶה עָשָׂה הַדַּיָּן. בִּקֵּשׁ שִׁטָּר שֶׁל אוֹתוֹ חֻרְבָּה, הָלַךְ בְּמִנְיָן עַד אַרְבָּעָה דוֹרוֹת וּמָצָא יוֹרֵשׁ לְאוֹתוֹ אִישׁ שֶׁהִטְמִין אוֹתָהּ וְהֶחְזִירוֹ לִבְעָלָיו; עַל אוֹתוֹ נֶאֱמַר

(תהלים פ"ה י"ב): **אֱמֶת מֵאֶרֶץ תִּצְמָח וְצֶדֶק מִשָּׁמַיִם נִשְׁקָף.**

gezegd (Ps. 85:12): *De waarheid ontspruit aan de aarde, en de rechtvaardigheid ziet neer uit de hemel.*

כְּיוָן שֶׁרָאָה הקב"ה בְּאַנְשֵׁי נִינְוֵה מַעֲשֵׂיהֶם הַטּוֹבִים קָרַע אֶת גְּזַר דִּינָם. **וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת מַעֲשֵׂיהֶם.** אָמַר ר' יִצְחָק: אַרְבָּעָה דְּבָרִים מְקָרְעִין גְּזַר דִּינוֹ שֶׁל אָדָם: צְעָקָה, צְדָקָה, שִׁנּוּי הַשֵּׁם וְשִׁנּוּי מַעֲשֶׂה.

Zodra de Heilige, gezegend zij Hij, de goede werken bij de mannen van Nineve zag, vescheurde hij het vonnis. *Hij zag hun werken*. R. Jitschak zegt: Vier zaken verscheuren het vonnis van een mens: Klagen, rechtvaardigheid, verandering van naam, verandering in daad.

צְעָקָה, דִּכְתִיב (תהלים ק"ז כ"ח): **וַיִּצְעֲקוּ אֶל ה' בַּצַּר לָהֶם מִמְּצוּקוֹתֵיהֶם יַצִּילֵם.** צְדָקָה דִּכְתִיב (משלי י' ב'): **וּצְדָקָה תַּצִּיל מִמָּוֶת.** שִׁנּוּי הַשֵּׁם, דִּכְתִיב (בראשית י"ז ט"ו): **וַיֹּאמֶר אֶל אַבְרָהָם שָׂרַי אִשְׁתְּךָ** וְגוֹמֵר. שִׁנּוּי מַעֲשֶׂה, דִּכְתִיב: **וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת מַעֲשֵׂיהֶם.**

Klagen, want er staat geschreven (Ps. 107:28): *En zij klaagden tot de Eeuwige in hun benauwdheid, en Hij bracht hen uit hun narigheden*. Rechtvaardigheid want er staat geschreven (Spr. 10:2): *En rechtvaardigheid redt van de dood*. Naamsverandering want er staat geschreven (Gen. 17:15): *God sprak tot Avraham: Saraj, je vrouw*, etc. Verandering in daad, want er staat gescheven: *God zag hun daden.*

וְיֵשׁ אוֹמְרִים: אַף שִׁנּוּי מָקוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית, י"ב א'-ב'): **וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָם "לֶךְ־לְךָ"** וַהֲדַר **"וְאֶעֶשְׂךָ לְגוֹי גָּדוֹל"**. וְאֵידֵךְ הַהוּא זְכוּתָא דְּאַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל הוּא דְּקָא גָּרִים.

En er zijn er die zeggen: ook verandering van plaats, want er is gezegd (Gen. 12:1-2): *En de Eeuwige sprak tot Avraham, Ga toch*. En dan volgt: *En Ik zal je tot een groot volk maken*. En een ander: Het is de verdienste van het land Jisrael dat dit veroorzaakt heeft.

שָׁנוּ רַבּוֹתֵינוּ: סֵדֶר תַּעֲנִיּוֹת כֵּיצַד. מוֹצִיאִין אֶת הַתֵּבָה[56] לְרְחוֹבָהּ שֶׁל עִיר וְנוֹתְנִין אֵפֶר מִקְלֶה עַל גַּבֵּי הַתֵּבָה וּבְרֹאשׁ הַנָּשִׂיא וּבְרֹאשׁ אַב בֵּית דִּין, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד נוֹטֵל וְנוֹתֵן בְּרֹאשׁוֹ. הַזָּקֵן שֶׁבָּהֶן[57] אוֹמֵר לִפְנֵיהֶן דִּבְרֵי כִבּוּשִׁין:

Onze rabbijnen hebben de regels voor het vasten overgeleverd: [55]Men brengt de ark naar de markt van de stad, dan brengt men as van het vuur op de ark en op het hoofd van de vorst en op het hoofd van de voorzitter van het beth din, en dan pakt iedereen as en doet die op zijn hoofd, en de oudste onder hen spreekt tot hen neerdrukkende woorden:

אַחֵינוּ, לֹא שַׂק וְלֹא תַעֲנִית גּוֹרְמִים אֶלָּא תְּשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבוֹם גּוֹרְמִים, שֶׁנֶּאֱמַר: **וַיַּרְא הָאֱלֹהִים אֶת מַעֲשֵׂיהֶם כִּי שָׁבוּ מִדַּרְכָּם.** וְאוֹמֵר: **וְיִתְכַּסּוּ שַׂקִּים**

Onze broeders! Niet zak noch vasten bewerken het, maar bekering en goede werken bewerken het, zoals er gezegd is: *En God zag hun werken, dat ze teruggekeerd waren van hun weg*. En verder: *Mensen en dieren moeten zich in boetekleding hullen.*

55 Misjna Taanit 2, 1.

56 Variant מוציא התיבה.

57 Variant וזקן שבהם.

הָאָדָם וְהַבְּהֵמָה.

מַאי עֲבִיד אָסְרוּ הַבְּהֵמוֹת לְחוֹד וְהַוְולָדוֹת לְחוֹד. אָמְרוּ לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אִם אֵין אַתָּה מְרַחֵם עָלֵינוּ וְכוּלֵי, כִּדְאַמְרִינָן לְעֵיל. **וַיִּקְרְאוּ אֶל אֱלֹהִים בְּחָזְקָה.**

Wat werd er gedaan? Ze bonden het vee enerzijds vast en hun jongen anderzijds. Ze zeiden tot Hem: Heer van de wereld, als U geen medelijden met ons hebt, zoals we boven gezegd hebben. *En ze moeten met kracht tot God roepen.*

מַאי אָמְרוּ. אָמַר שְׁמוּאֵל: אָמְרוּ לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, עָלוּב וְשֵׁאֵינוֹ עָלוּב, צַדִּיק וְרָשָׁע, מִי נִדְחֶה מִפָּנֶיךָ מִי. **וָיָשׁוּבוּ מִדַּרְכָּם הָרָעָה וּמִן הֶחָמָס.** אָמַר שְׁמוּאֵל, אֲפִלּוּ גֶּזֶל מֵרֵישׁ וּבְנָאוֹ בְּבִירָה, מְקַעְקֵעַ הַבִּירָה וּמַחְזִיר מֵרֵישׁ לְבָעָלָיו.

Wat zeiden ze? Volgens Sjemoeël zeiden ze tot Hem: Heer der wereld, een ongelukkige en iemand die niet ongelukkig is, een rechtvaardige en een slechte, wie wordt voor de andere weggestoten? *Iedereen moet terugkomen van zijn slechte weg en van het geweld*. Sjemoeël heeft gezegd: zelfs als iemand een balk gestolen had en die in een burcht had ingebouwd, hij brak de burcht af en gaf de balk terug aan zijn eigenaar.[58]

וּפְלִיגָא דְּר' יוֹחָנָן דְּאָמַר ר"י מַה שֶּׁהָיָה בְּכַף יְדֵיהֶם הֶחְזִירוּ, בְּשִׁידָה תֵּבָה וּמִגְדָּל לֹא הֶחְזִירוּ.

Dit is in tegenspraak met r. Jochanan, want r. Jochanan zegt: Ze gaven terug wat ze in de hand hadden, maar wat in kist, kast of toren was, gaven ze niet terug.[59]

כֵּיוָן שֶׁרָאָה הקב"ה בְּאַנְשֵׁי נִינְוֵה שֶׁשָּׁבוּ מִדַּרְכָּם, נָח מִכַּעְסוֹ וְעָמַד מִכִּסֵּא דִּין וְיָשַׁב עַל כִּסֵּא רַחֲמִים וְנִתְרַצָּה וְאָמַר סָלַחְתִּי.

Toen de Heilige, gezegend zij Hij, de mensen van Nineve zag, dat ze terugkeerden van hun weg, werd Hij minder boos, en Hij stond op van zijn rechterstoel en Hij ging zitten op de zetel van barmhartigheid, Hij werd verzoend en Hij zei: Ik heb het vergeven.

מִיָּד נָפַל יוֹנָה עַל פָּנָיו וְאָמַר רבש"ע יוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁחָטָאתִי לְפָנֶיךָ, מְחוֹל לְעֲוֹנִי שֶׁבְּרַחְתִּי לַיָּם, שֶׁלֹּא יָדַעְתִּי כֹּחַ גְּבוּרָתְךָ וְעַכְשָׁיו יָדַעְתִּי, שֶׁנֶּאֱמַר **כִּי אַתָּה אֵל חַנּוּן וְרַחוּם.** אָמַר לוֹ הקב"ה: אַתָּה חַסְתָּ עַל כְּבוֹדִי וּבָרַחְתָּ מִלְּפָנַי לַיָּם; אַף אֲנִי חַסְתִּי עַל כְּבוֹדְךָ וְהִצַּלְתִּיךָ מִבֶּטֶן שְׁאוֹל.

Dadelijk viel Jona op zijn gezicht en hij zei: Heer der wereld, Ik weet dat ik tegen U gezondigd heb, vergeef mijn overtreding, namelijk dat ik vluchtte naar de zee, omdat ik de sterkte van Uw macht niet kende, maar nu ken ik die, zoals er gezegd is: *U bent een genadige en barmhartige God.*[60] De Heilige, gezegend zij Hij, zei: Jij hebt Mijn eer gespaard, maar je vluchtte voor Mij naar de zee,[61] Ik heb ook jouw eer gespaard, en Ik heb je gered uit de schoot van de Sjeol.

וּמֵרוֹב חַמָּה שֶׁהָיָה בְּמֵעֵי הַדָּגָה נִשְׂרַף

Door de grote hitte in het binnenste van de vrouwtjesvis waren zijn kleed, zijn overkleed

58 NB dit was niet verplicht, zie TB Gittin 55a.
59 TJ Taanit ii, 1.
60 Vgl. Ex. 34:6, Ps. 89:15.
61 Zie Jalkoet Sjimoni § 551.

בִּגְדוֹ וּמְעִילוֹ וְשַׂעֲרוֹתָיו וּזְבוּבִים וְיַתּוּשִׁין וּנְמָלִים וּפַרְעוֹשִׁין שָׁרוּיִין עָלָיו וּמְצַעֲרִין אוֹתוֹ עַד שֶׁבִּקֵּשׁ נַפְשׁוֹ לָמוּת. שֶׁנֶּאֱמַר: **וַיִּשְׁאַל אֶת נַפְשׁוֹ לָמוּת.**

en zijn haar verbrand, en vliegen, muggen, mieren en vlooien hadden zich op hem neergelaten en kwelden hem zo dat hij zijn ziel dood wenste, zoals er gezegd is: *Hij verzocht dat zijn ziel zou sterven.*

מִכָּאן אָמְרוּ: כָּל שֶׁאֶפְשָׁר לוֹ לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל חֲבֵרוֹ אוֹ[62] לְהַחֲזִירוֹ בִּתְשׁוּבָה וְאֵינוֹ מַחְזִירוֹ, בָּא לִידֵי צַעַר.

Op grond hiervan heeft men gezegd: ieder aan wie het mogelijk is voor zijn collega om medelijden te vragen of hem terug te voeren naar bekering maar hij voert hem niet terug, die geraakt in narigheid.

מֶה עָשָׂה הקב"ה. הֶעֱלָה קִיקָיוֹן עַל רֹאשׁ יוֹנָה בַּלַּיְלָה, וּבַשַּׁחֲרִית עָלוּ עָלָיו ער"ו[63] עָלִין וְכָל עֳלֶה וְעֳלֶה אַרְבָּעָה זֶרֶת וְטֶפַח. אַרְבָּעָה אֲנָשִׁים יְכוֹלִין לֵישֵׁב בְּצִלּוֹ תַּחַת הַקִּיקָיוֹן לְכַבּוֹשׁ אֶת הַשֶּׁמֶשׁ.

Wat deed de Heilige, gezegend zij Hij? Hij liet een ricinusboom opschieten boven het hoofd van Jona in één nacht. En ‘s morgens waren er boven hem 276 bladen, en alle bladeren, stuk voor stuk, waren vier span en een handbreedte groot. Vier mannen konden in de schaduw zitten van de ricinusboom, om zich tegen de zon te beschutten.

זִמֵּן הקב"ה תּוֹלַעַת וְהִכָּה אֶת הַקִּיקָיוֹן וְיָבֵשׁ וָמֵת. וּזְבוּבִין וְיַתּוּשִׁין שָׁרוּיִין עָלָיו וּמְצַעֲרִין אוֹתוֹ מִכָּל צְדָדִים עַד שֶׁבִּקֵּשׁ נַפְשׁוֹ לָמוּת.

Maar de Heilige, gezegend zij Hij, bestemde een worm, die de ricinusboom sloeg, zodat hij verdroogde en afstierf. Nu lieten vliegen en muggen zich weer op hem neer en ze kwelden hem van alle kanten zo dat hij zijn ziel dood wenste.

בְּאוֹתָהּ שָׁעָה זָלְגוּ עֵינָיו דְּמָעוֹת כְּמָטָר לִפְנֵי הקב"ה וְאָמַר לוֹ: יוֹנָה, מִפְּנֵי מָה אַתָּה בוֹכֶה, יֵשׁ לְךָ צַעַר עַל זֶה שֶׁלֹּא גִדַּלְתּוֹ, לֹא הִכְנַסְתָּ בְּתוֹכוֹ זֶבֶל וְלֹא הִשְׁקֵיתָ בּוֹ מַיִם, לַיְלָה אַחַת הָיָה וְלַיְלָה אַחַת יָבֵשׁ. כָּךְ חַסְתָּ עָלָיו. **וַאֲנִי לֹא אָחוּס עַל נִינְוֵה הָעִיר הַגְּדוֹלָה.**

Op dat moment begonnen zijn ogen te stromen met tranen als regen voor de Heilige, gezegend zij Hij. En Hij sprak tot hem: Jona, waarom huil je? Vind je het onaangenaam dat je deze boom niet groot heb laten worden, jij hebt toch geen mest toegevoegd, en je hebt hem geen water gegeven, de ene nacht was hij er en de volgende nacht was hij verdroogd. Heb je zoveel medelijden met hem? *Zou ik dan niet begaan zijn met Nineve, de grote stad?*

בְּאוֹתָהּ שָׁעָה נָפַל עַל פָּנָיו וְאָמַר: הַנְהֵג עוֹלָמְךָ בְּמִדַּת רַחֲמִים דִּכְתִיב (דניאל, ט' ט'): **לַה' אֱלֹהֵינוּ הָרַחֲמִים וְהַסְּלִיחוֹת.**

Op dat moment viel Jona op zijn gezicht en hij zei: Leid Uw wereld naar de mate van Uw barmhartigheid, want er staat geschreven (Dan. 9:9): *Bij de Eeuwige, onze God, is de barmhartigheid en de vergeving*.

62 Variant ו, en.

63 Variant ער"ה, 275.

ילקוט שמעוני,[64] יונה

Hoofdstuk 1

§ 549

פרק א

תקמט

Jona maakte zich gereed om te vluchten naar Tarsjiesj, weg van de Eeuwige. Hoe zou hij vluchten, weg van de Eeuwige, want was er niet reeds gezegd (Ps. 139:7-8): *Waar kan ik heengaan weg van Uw Geest en waar zou ik heenvluchten weg van Uw aangezicht? Al zou ik naar de hemel opklimmen*, etc., en er staat geschreven (Zach. 4:10): *de ogen van de Eeuwige doortrekken het gehele land*, en er staat geschreven (Prov. 15:3): *de ogen van de Eeuwige zijn overal aan het rondzien*, en er staat geschreven (Amos 9:2): *Al groeven zij tot in de Sjeol, toch zal Mijn hand ze daarvandaan halen*, en er staat geschreven (Job 34:22): *Er is geen duisternis, en er is geen schaduw van de dood, om zich te verbergen*,

[65]**וַיָּקָם יוֹנָה לִבְרֹחַ תַּרְשִׁישָׁה מִלִּפְנֵי ה'. וְכִי מִלִּפְנֵי ה' הוּא בוֹרֵחַ וְהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר** (תהלהם קל"ט ז'-ח') **אָנָה אֵלֵךְ מֵרוּחֶךָ וְאָנָה מִפָּנֶיךָ אֶבְרָח אִם אֶסַּק שָׁמַיִם** (וגו') **וּכְתִיב** (זכריה ד' י') **עֵינֵי ה' הֵמָּה מְשׁוֹטְטִים בְּכָל־הָאָרֶץ וּכְתִיב** (משלי ט"ו ג') **בְּכָל־מָקוֹם עֵינֵי ה' צוֹפוֹת וּכְתִיב** (עמוס ט' ב') **אִם־יַחְתְּרוּ בִשְׁאוֹל מִשָּׁם יָדִי תִקָּחֵם, וּכְתִיב** (איוב ל"ד כ"ב) **אֵין חֹשֶׁךְ וְאֵין צַלְמָוֶת לְהִסָּתֵר**

Maar Jona zei: Ik ga naar het buitenland, want daar verschijnt de Goddelijke Aanwezigheid niet; immers de heidenen komen gemakkelijk tot bekering, maar dat geldt niet zo voor Jisrael.

אֶלָּא אָמַר יוֹנָה אֵלֵךְ לְחו"ל שֶׁאֵין הַשְׁכִינָה נִגְלֵית שָׁם שֶׁהַגּוֹיִם קְרוֹבֵי תְּשׁוּבָה הֵם שֶׁלֹּא לְחַיֵּב אֶת יִשְׂרָאֵל

Men make de volgende vergelijking van de knecht die vluchtte van zijn meester, een

64 Gebaseerd op verschillende teksten zoals te vinden op het internet, (o.a. https://www.sefaria.org/Yalkut_Shimoni_on_Nach, gezien juni 2020) en de editie Warschau 1877; de vocalisatie is door ons toegevoegd; tekst deels ook in Horowitz, zie p. 1, noot 4.

65 Vgl. voor het volgende tekstgedeelte tot רוּחַ־גְּדוֹלָה אֶל־הַיָּם de vrijwel gelijkluidende tekst in Mechilta de Rabbi Jisjmael (weekafdeling בא): תדע שאין השכינה נגלית בחוצה לארץ שנאמר ויקם יונה לברוח תרשישה מלפני ה' (יונה, א ב) וכי מלפני י"י הוא בירח והלא כבר נאמר אנה אלך מרוחך (וגו') אם אסק שמים שם אתה (וגו') אשא כנפי שחר (וגו') גם שם ידך תנחני (וגו') (תהלים קלט, ז-י) עיני י"י המה משוטטים בכל הארץ (זכריה, ד י) וכתיב בכל מקום עיני י"י צופות רעים וטובים (משלי, טו ג) אם יחתרו בשאול (וגו') אם יחבאו בראש הכרמל (וגו') אם ילכו בשבי (וגו') (עמוס ט, ב-ד), אין חשך ואין צלמות (וגו') (איוב לד, כב)? אלא אמר יונה אלך לי לחוצה לארץ מקום שאין השכינה נגלית שהגוים קרובי תשובה הן שלא לחייב את ישראל. משל לעבד כהן שברח מרבו אמר אלך לי לבית הקברות מקום שאין רבי יכול לבא אחרי אמר לו רבו יש לי כיוצא בך. כך אמר יונה אלך לי לחוצה לארץ מקום שאין השכינה נגלית שהגוים קרובי תשובה הן שלא לחייב את ישראל אמר לו הקב"ה יש לי שלוחין כיוצא בך שנאמר וי"י הטיל רוח גדולה אל הים.

לְבֵית הַקְּבָרוֹת אָמַר אֶבְרַח לִי לְבֵית הַקְּבָרוֹת מָקוֹם שֶׁאֵין רַבִּי יָכוֹל לְהַלֵּךְ אַחֲרַי, א"ל רַבּוֹ יֵשׁ לִי עֲבָדִים כְּמוֹתְךָ, כַּךְ אָמַר יוֹנָה אֵלֵךְ לִי לח"ל (וגו'), אָמַר הקב"ה יֵשׁ לִי עֲבָדִים כְּמוֹתְךָ שֶׁנֶּאֱמַר **וְה' הֵטִיל רוּחַ־גְּדוֹלָה אֶל־הַיָּם.**

Kohen, naar de begraafplaats; hij zei ik ga me vluchten naar de begraafplaats, een plaats waar mijn meester niet naar toe kan gaan, achter mij aan; toen sprak zijn meester: ik heb nog (andere) knechten zoals jij. Zo sprak Jona: ik zal me naar het buitenland gaan etc. Toen sprak de Heilige, gezegend zij Hij: Ik heb nog knechten zoals jij, want er is gezegd: *En de Eeuwige wierp een grote storm op de zee.*

וַיִּתֵּן שְׂכָרָהּ:[66]

En hij betaalde haar prijs.

§ 550

תקנ

רַבִּי לֵוִי וְרַבִּי יְהוּדָה בַּר נְחֶמְיָה הֲווּ נָסְבִין תַּרְתֵּין סְלָעִין מְטוּל מְצַמְתָּא קַהֲלָא קוֹמֵי דְּרַבִּי יוֹחָנָן

[67]Rabbi Levi en rabbi Jehoeda bar Nechemja ontvingen twee sela voor het bijeenhouden van de gemeente voorafgaand aan (de komst van) rabbi Jochanan.

עָל ר"ל וּדְרַשׁ יוֹנָה בֶן אֲמִתַּי מֵאָשֵׁר

Rabbi Levi trad op en verklaarde: Jona, de zoon van Amittaj, was uit de stam Asjer, zo

66 Hier verwijst de tekst naar § 113, waar deze tekst in een opsomming voorkomt.

67 Voor de redenering over de afkomst van Jona vergelijke men o.a. Midrasj Rabba, Genesis, 98, 11: **זְבוּלֻן לְחוֹף יַמִּים יִשְׁכֹּן** (בראשית מ"ט י"ג), רַבִּי יְהוּדָה בַּר נַחְמָן וְרַבִּי לֵוִי הַוּוֹן נָסְבִין מִן תַּרְתֵּין סְלָעִין בְּכָל שַׁבָּת לְמְצַמְתָּא צִבּוּרָא דְּרַבִּי יוֹחָנָן, עָאל רַבִּי לֵוִי וַאֲמַר, הָדֵין יוֹנָה מְשַׁל זְבוּלוּן הֲוָה, הֲדָא הוּא דִכְתִיב (יהושע י"ט י'-י"ג): **וַיֵּעַל הַגּוֹרָל הַשְּׁלִישִׁי** (וגו') **וּמִשָּׁם עָבַר קַדְמָה מִזְרָחָה.** וּכְתִיב (מלכים ב י"ד כ"ה): **כִּדְבַר ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּיַד עַבְדּוֹ יוֹנָה בֶן אֲמִתַּי**, אִלֵּין גּוֹבַבְתָּא דְּצִפּוֹרִין. עָאל רַבִּי יוֹחָנָן וּדְרַשׁ הָדֵין יוֹנָה מְשַׁל אָשֵׁר, הֲדָא הוּא דִכְתִיב (שופטים א' ל"א): **אָשֵׁר לֹא הוֹרִישׁ אֶת יֹשְׁבֵי עַכּוֹ וְאֶת יוֹשְׁבֵי צִידוֹן**, וּכְתִיב (מלכים א י"ז ט'): **קוּם לֵךְ צָרְפַתָה אֲשֶׁר לְצִידוֹן**, אֲמַר לֵיהּ רַבִּי לֵוִי לְרַבִּי יְהוּדָה אַף עַל גַּב דְּשַׁבַּתָּא דִידָךְ, סַב תְּרֵתִין סְלָעִין וְשַׁבְקֵי דְּנִיעוֹל, עָאל רַבִּי לֵוִי אָמַר יָפֶה לִמְּדָנוּ רַבִּי יוֹחָנָן בְּשַׁבָּת זוֹ שֶׁעָבְרָה, הָדֵין יוֹנָה מְשַׁל אָשֵׁר הָיָה אֶלָּא אָבִיו מְשַׁל זְבוּלוּן וְאִמּוֹ מְשַׁל אָשֵׁר. (בראשית מ"ט י"ג): **וְיַרְכָתוֹ עַל צִידֹן**, יֵרֵד שֶׁיָּצָא מִמֶּנָּה מִצִּידוֹן הָיְתָה; (Gen. 49:13) *Zevoeloen zal bij de oever van de zee wonen*. Rabbi Jehoeda zoon van Nachman en rabbi Levi kregen elk twee sela's voor iedere Sjabbat om de gemeente van rabbi Jochanan bijeen te houden. Rabbi Levi trad op en zei: Jona stamde van Zevoeloen, want dit staat er geschreven (Joz 19:10-13): *Bij de derde loting viel het lot als volgt*, etc., *van daar oostwaarts [naar Gat-haChefer]*. En er staat geschreven (ii Kon. 14: 25): *naar het woord van de Eeuwige, de God van Jisrael, dat Hij sprak bij monde van Zijn knecht Jona, de zoon van Amittaj [... uit Gat-haChefer]*, dat is Govavta van Tsipporin (Sepphoris). Rabbi Jochanan trad op en verklaarde: dit is Jona uit de stam van Asjer, want dit staat er geschreven (Richt. 1:31): *Asjer heeft de inwoners van Akko niet verdreven, noch de inwoners van Sidon*. Ook staat er geschreven (i Kon. 17:9): *Maak je op voor Tsarfat dat bij Sidon hoort*. Rabbi Levi sprak tot rabbi Jehoeda: ook al is het jouw Sjabbat, neem je twee sela's en laat mij les geven. Rabbi Levi trad op, hij zei: Ook al heeft rabbi Jochanan ons de afgelopen Sjabbat geleerd dat Jona uit de stam van Asjer was, stamde zijn vader uit Zevoeloen, en zijn moeder uit Asjer, want (Gen. 49:13): *en zijn dij leunt aan tegen Sidon,* de dij die van haar uitging [d.i. zijn moeder] was uit Sidon [dus uit Asjer].

staat het geschreven (Richt. 1:31): *Asjer verdreef de inwoners van Acco niet, noch de inwoners van Sidon* etc. en er staat geschreven (i Kon, 17:9): *Maak u gereed voor Tsarfat, dat bij Sidon ligt*, etc., *kijk, Ik heb daar een weduwe geboden u te onderhouden*.

הָיָה הה"ד (שפטים א' ל"א) **אָשֵׁר לֹא הוֹרִישׁ אֶת־יוֹשְׁבֵי עַכּוֹ וְאֶת־יוֹשְׁבֵי צִידוֹן** וּכְתִיב (מלכים א י"ז ט') **קוּם לֵךְ צָרְפָתָה אֲשֶׁר לְצִידוֹן** (וגו') **הִנֵּה צִוִּיתִי שָׁם אִשָּׁה אַלְמָנָה לְכַלְכְּלֶךָּ**

Maar rabbi Eliëzer onderwees: Jona, de zoon van Amittaj, as de zoon van de weduwe van Tsarfat. Rabbi Jochanan trad op en verklaarde: Jona, de zoon van Amittaj, was uit de stam Zevoeloen, want er staat geschreven (Joz. 19 10-13): *Bij de derde loting viel het lot op de afstammelingen van Zevoeloen*,. en er staat geschreven: *vandaar ... tot Gat-haChefer,* en er staat geschreven (i Kon. 14:25): *Jona de zoon van Amittaj uit Gat-haChefer.*

וּתְנִי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר יוֹנָה בֶּן אֲמִתַּי בֶּן צָרְפִית אַלְמָנָה הָיָה, עָל ר' יוֹחָנָן וּדְרַשׁ יוֹנָה בֶּן אֲמִתַּי בֶּן זְבוּלוּן הָיָה דִּכְתִיב (יהושע י"ט י'-י"ג): **וַיַּעַל הַגּוֹרָל הַשְּׁלִישִׁי לִבְנֵי זְבוּלוּן** וּכְתִיב **מִשָּׁם גִּתָּה חֵפֶר** וכתיב (מלכים ב י"ד כ"ה): **יוֹנָה בֶּן־אֲמִתַּי מִגַּת הַחֵפֶר.**

Op de volgende Sjabbat zei rabbi Levi: het is mooi dat rabbi Jochanan mij heeft geleerd dat zijn moeder uit Asjer kwam, maar zijn vader was uit Zevoeloen, zoals er gezegd is (Gen. 49:13): *Zevoeloen zal aan de oever van de zee wonen en zijn dij leunt aan tegen Sidon*, de dij die van haar uitging [d.i. zijn moeder] was tot Sidon [dus uit Asjer].

בַּשַּׁבַּת חוֹרִינָא א"ר לֵוִי יָפֶה לִמְּדַנִי רַבִּי יוֹחָנָן אִמּוֹ מֵאָשֵׁר וְאָבִיו מִזְּבוּלוּן שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית מ"ט י"ג) **זְבוּלוּן לְחוֹף יַמִּים יִשְׁכֹּן וְיַרְכָתוֹ עַל־צִידוֹן** יָרֵךְ שֶׁיָּצָא מִמֶּנּוּ עַד צִידוֹן הָיְתָה

En er staat geschreven *hij daalde af naar Jaffo, en vond een schip dat naar Tarsjiesj ging*, dat is (Gen. 49:13): *en het zal een haven voor de schepen zijn*. Rabbi Jona sprak: Jona, de zoon van Amittaj, was een van degenen die de pelgrimsreis maakten, en hij ging op voor de viering van het wateroffer, en de heilige Geest streed met hem om je duidelijk te maken dat de Goddelijke Aanwezigheid niet rust dan op een vreugdevol hart, want er is gezegd (ii Kon. 3:15): *Toen de speelman op de snaren speelde, kwam de hand van de Eeuwige op hem* etc.; *en de Eeuwige wierp een geweldige wind* etc., *een grote storm*; dat betekent dus dat er drie stormen zijn.

וּכְתִיב **וַיֵּרֶד יָפוֹ וַיִּמְצָא אֳנִיָּה בָּאָה תַּרְשִׁישׁ** הֲוֵי (בראשית מ"ט י"ג) **וְהוּא לְחוֹף אֳנִיֹּת.** אָמַר רַבִּי יוֹנָה יוֹנָה בֶּן אֲמִתַּי מֵעוֹלֵי רְגָלִים הוּה וְנִכְנַס לִשְׁמְחַת בֵּית הַשּׁוֹאֵבָה וְשָׁרְתָה עָלָיו רוּחַ הַקֹּדֶשׁ לְלַמֵּדְךָ שֶׁאֵין הַשְּׁכִינָה שׁוֹרָה אֶלָּא עַל לֵב שָׂמֵחַ שֶׁנֶּאֱמַר (מלכים ב ג' ט"ו) **וְהָיָה כְּנַגֵּן הַמְנַגֵּן וַתְּהִי עָלָיו יַד־ה'** (וגו') **וה' הֵטִיל רוּחַ־גְּדוֹלָה** (וגו') **סַעַר־גָּדוֹל,** נִמְצֵאתָ אוֹמֵר שָׁלֹשׁ רוּחוֹת הֵם[68]

Rabbi Natan sprak: Jona ging alleen maar op pad om zichzelf te gronde te richten, want er is gezegd: *Pak me op en werp me in de zee*. En zo vind je het ook over onze voorvaderen en de profeten, dat zij hun leven gaven voor Jisrael. Betreffende Mosje, wat zegt de

א"ר נָתָן לֹא הָלַךְ יוֹנָה אֶלָּא לְאַבֵּד עַצְמוֹ בְּיָם שֶׁנֶּאֱמַר **שָׂאוּנִי וַהֲטִילֻנִי אֶל הַיָּם** וְכֵן אַתָּה מוֹצֵא בְּאָבוֹת וּבִנְבִיאִים שֶׁנָּתְנוּ נַפְשָׁם עַל יִשְׂרָאֵל, בְּמֹשֶׁה מַהוּ

68 Hier verwijst de tekst naar § 219.

אוֹמֵר (שמות ל"ג ל"ג) **וְעַתָּה אִם־תִּשָּׂא חַטָּאתָם** (וגו') (במ' י"א ט"ו) **וְאִם־כָּכָה אַתְּ־עֹשֶׂה לִי הָרְגֵנִי**, וְדָוִד אוֹמֵר (שמ' ב כ"ד י"ז) **וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־ה' הִנֵּה אָנֹכִי חָטָאתִי וְאֵלֶּה הַצֹּאן מֶה עָשׂוּ** (וגו') נִמְצָא כֹּל מָקוֹם הָאָבוֹת וְהַנְּבִיאִים נָתְנוּ נַפְשָׁם עַל יִשְׂרָאֵל

Schrift (Ex. 32:32): *Nu dan, wanneer U hun zonde wilt vergeven*[69] etc., en (Numeri 1:15): *als U mij dat wilt aandoen, dood mij dan*; over Davied zegt de Schrift (ii Sam. 24:17): En Davied sprak tot de Eeuwige: *Zie ik, ik heb gezondigd, maar wat hebben deze schapen gedaan* etc. Overal vind je dat de voorvaderen en de profeten hun leven over hebben voor Jisrael.

תַּנְיָא ר' אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר בַּחֲמִשִּׁי נֶהְפְּכוּ מֵי מִצְרַיִם לְדָם, בּוֹ בַיּוֹם יָצְאוּ אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם, בּוֹ בַיּוֹם עָמְדוּ מֵי הַיַּרְדֵּן לִפְנֵי אֲרוֹן ה', בּוֹ בַיּוֹם סָתַם חִזְקִיָּהוּ כֹּל הַמַּעְיָנוֹת, בַּחֲמִשִּׁי בָּרַח יוֹנָה מִפְּנֵי אֱלֹהִים, וְלָמָּה בָּרַח, שֶׁפַּעַם רִאשׁוֹנָה שְׁלָחוֹ לְהָשִׁיב אֶת עָרֵי יִשְׂרָאֵל וְעָמְדוּ דְּבָרָיו שֶׁנֶּאֱמַר (מלכים ב י"ד כ"ה) **הוּא הֵשִׁיב אֶת עָרֵי יִשְׂרָאֵל**[70]

Er is overgeleverd dat r. Eliëzer placht te zeggen dat de wateren van Egypte veranderd werden in bloed op de vijfde dag, op dezelfde dag trokken onze voorvaderen uit Egypte, op dezelfde dag bleven de wateren van de Jordaan stilstaan voor de Ark van de Eeuwige, op diezelfde dag blokkeerde Chizkijahoe alle bronnen. Op de vijfde dag vluchtte Jona van voor God. En waarom vluchtte hij? Omdat de eerste maal dat Hij hem zond om de steden van Jisrael tot terugkeer te brengen zijn woorden stand hielden, zoals er gezegd is (ii Kon. 14:25): *Hij bracht* de steden *van Jisrael terug*.

פַּעַם שֵׁנִית שְׁלָחוֹ עַל יְרוּשָׁלַיִם לְהַחֲרִיבָהּ, כֵּיוָן שֶׁעָשׂוּ תְּשׁוּבָה עָשָׂה הקב"ה בְּרוֹב רַחֲמָיו וְנִחַם עַל הָרָעָה וְלֹא הֶחֱרִיבָהּ וּקְרָאוֹ אוֹתוֹ נָבִיא הַשֶּׁקֶר

De tweede maal zond Hij hem tegen Jeroesjalajim, om haar te vernietigen. Zodra zij zich bekeerden handelde de Heilige, gezegend zij Hij, uit de overvloed van Zijn mededogen, en Hij kreeg spijt van het kwaad, en Hij vernietigde haar niet, en men noemde hem een leugenprofeet.

פַּעַם שְׁלִישִׁית שְׁלָחוֹ אֶל נִינְוֵה לְהַחֲרִיבָהּ דָּן יוֹנָה בֵּינוֹ לְבֵין עַצְמוֹ וְאָמַר יוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁהַגּוֹיִם קְרוֹבֵי תְּשׁוּבָה הֵם וְיַעֲשׂוּ תְּשׁוּבָה וּמְשַׁלַּח רוֹגְזוֹ עַל יִשְׂרָאֵל וְלֹא דַי שֶׁיִּשְׂרָאֵל קוֹרִין אוֹתִי נָבִיא הַשֶּׁקֶר אֶלָּא אַף עוֹבְדֵי אֱלִילִים קוֹרִין אוֹתִי נָבִיא הַשֶּׁקֶר

De derde maal zond Hij hem naar Nineve, om haar te vernietigen. Jona voerde een rechtsgeding met zichzelf. Hij zei: Ik weet dat de volkeren, gemakkelijk tot bekering komen; ze zullen tot bekering komen, en dan zal Hij Zijn woede tegen Jisrael zenden. Het is niet genoeg dat de Israelieten mij een leugenprofeet noemen, maar de afgodendienaars noemen mij dan ook een leugenprofeet.

אֶבְרַח לִמְקוֹם שֶׁאֵין כְּבוֹדוֹ שָׁם

Ik ga op de vlucht naar een plaats waar Zijn heerlijkheid niet is.

מָשָׁל לְמֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם שֶׁמֵּתָה אִשְׁתּוֹ

Een vergelijking met een koning van vlees en bloed, wiens vrouw stierf toen zij zoogde; hij

69 Het vers vervolgt וְאִם־אַיִן מְחֵנִי נָא מִסִּפְרְךָ אֲשֶׁר כָּתָבְתָּ, *maar zo niet, verwijder mij dan uit Uw boek dat U geschreven hebt.*

70 De Bijbeltekst geeft hier הוּא הֵשִׁיב אֶת־גְּבוּל יִשְׂרָאֵל.

כְּשֶׁהִיא מֵנִיקָה וּבִקֵּשׁ אִשָּׁה מֵנִיקָה לְהֵנִיק אֶת בְּנוֹ, מָה עָשָׂה, קָרָא לְמֵנִיקָתוֹ לְהֵנִיק אֶת בְּנוֹ כְּדֵי שֶׁלֹּא יֹאבֵד בְּרָעָב מֵה עָשְׂתָה מֵנִיקָתוֹ שֶׁל מֶלֶךְ הִנִּיחָה אֶת בְּנוֹ וּבָרְחָה,

zocht een min om zijn zoon te zogen. Wat deed hij, hij nodigde zijn min uit om zijn zoon te zogen, zodat hij niet zou omkomen van honger. Wat deed de min van de koning? Zij verliet zijn zoon en vluchtte.

כֵּיוָן שֶׁרָאָה הַמֶּלֶךְ כָּךְ, שָׁלַח אִגֶּרֶת לְתָפְשָׂהּ וּלְחַבְּשָׂהּ אוֹתָהּ בְּבֵית הָאֲסוּרִין וּלְהוֹרִידָהּ לִמְקוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ נְחָשִׁים וְעַקְרַבִּים,

Zodra de koning dit merkte zond hij een brief om haar op te pakken en haar in de gevangenis te werpen, en haar naar beneden te brengen naar een plaats waar slangen en schorpioenen zijn.

לְיָמִים עָמַד הַמֶּלֶךְ עַל פִּי הַבּאֹר וְהָיְתָה בּוֹכָה וְצוֹעֶקֶת לַמֶּלֶךְ, נִתְגַּלְגְּלוּ רַחֲמֵי הַמֶּלֶךְ עָלֶיהָ וְהִפְקִיד הַמֶּלֶךְ לְהַעֲלוֹתָהּ וּלְהַחֲזִירָהּ.

Na enige tijd stond de koning bij de opening van de put. Ze was aan het huilen en riep tot de koning. Toen kreeg de barmhartigheid van de koning weer de overhand over haar en hij gaf opdracht om haar omhoog te brengen en haar terug te brengen.

כָּךְ יוֹנָה כֵּיוָן שֶׁבָּרַח מִן הקב"ה הִסְגִּירוֹ בַּיָּם בְּמְעֵי הַדָּג עַד שֶׁצָּעַק לִפְנֵי הקב"ה וְהוֹצִיאוֹ.

Zo ook Jona. Omdat hij vluchtte voor de Heilige gezegend zij Hij, sloot Deze hem op op zee in de buik van de vis tot hij smeekte tot de Heilige, gezegend zij Hij, en Hij hem weer naar buiten bracht.

יָרַד לְיָפוֹ וְלֹא מָצָא אֳנִיָּה לֵירֵד שָׁם וְהָיְתָה אֳנִיָּה מִיָּפוֹ מַהֲלַךְ שְׁנֵי יָמִים, מָה עָשָׂה הקב"ה הֵבִיא עָלֶיהָ רוּחַ סְעָרָה וְהֶחֱזִירָהּ לְיָפוֹ וְרָאָה יוֹנָה וְשָׂמַח שִׂמְחָה גְּדוֹלָה אָמַר עַכְשָׁו אֲנִי יוֹדֵעַ שֶׁדַּרְכִּי מְיוּשָּׁרֶת לְפָנָי

Hij daalde af naar Jaffo, maar vond er geen schip, om daarin af te dalen, want het schip was nog twee dagreizen van Jaffo verwijderd. Wat deed de Heilige, gezegend zij Hij, Hij bracht ertegen een geweldige storm en bracht het terug naar Jaffo. Jona zag het en hij verheugde zich met grote vreugde. Hij zei: Nu weet ik dat mijn weg recht voor me ligt.

אָמַר לָהֶם אֵרֵד עִמָּכֶם, אָמְרוּ לוֹ הָרֵי אָנוּ הוֹלְכִים לְאִיֵּי הַיָּם תַּרְשִׁישָׁה, א"ל אעפ"כ, בְּשִׂמְחַת לִבּוֹ שֶׁל יוֹנָה הִקְדִּים וְנָתַן שְׂכָרָהּ שֶׁנֶּאֱמַר **וַיִּתֵּן שְׂכָרָהּ וַיֵּרֶד בָּהּ**

Hij zei: ik ga met jullie mee. Zij zeiden hem: Maar kijk, wij zijn op weg naar de eilanden van de zee, naar Tarsjiesj. Hij zei: Hoe dan ook. Uit de vreugde van Jona's hart betaalde hij vooruit, en hij gaf haar prijs, zoals er gezegd is: *Hij gaf haar prijs en daalde in haar af.*

פָּרְשׁוּ לַיָּם עָמַד עֲלֵיהֶם רוּחַ סְעָרָה מִימִינָם וּמִשְּׂמאֹלָם וְכָל הָאֳנִיּוֹת עוֹבְרוֹת וּבָאוֹת בְּשָׁלוֹם וּבִשְׁתִיקָה וְאוֹתָהּ אֳנִיָּה בְּצָרָה גְּדוֹלָה **וְחִשְּׁבָה לְהִשָּׁבֵר**

Ze waren onderweg op zee, toen tegen hen een stormwind opstak, van rechts en van links. En alle schepen gingen en kwamen vredig en rustig maar dit schip was in grote moeilijkheid en het dreigde te breken.

ר' חָנִינָא אוֹמֵר מִשִּׁבְעִים לָשׁוֹן הָיוּ בָּאֳנִיָּה וְכָל אֶחָד אֱלוֹהוֹ בְיָדוֹ

R. Chanina zegt: van de zeventig talen waren er mensen op het schip, elk met zijn god in

וּמִשְׁתַּחֲוִים וְאוֹמְרִים נִקְרָא אִישׁ אֶל אֱלֹוהוֹ וְהָאֵל אֲשֶׁר יַעֲנֶה וְיַצִּיל הוּא הָאֱלֹהִים וְקָרְאוּ וְלֹא הוֹעִילוּ מְאוּמָה.

zijn hand, en ze bogen zich terneer en ze zeiden: laten we aanroepen, ieder naar zijn eigen god; en de God die antwoord geeft en redt, die is God. Ze riepen aan maar ze bereikten niets.

יוֹנָה בְּצַעַר נַפְשׁוֹ (שופטים ג' כ"א) **נִרְדָּם וַיַּעַף**[71] לוֹ, בָּא אֵלָיו רַב הַחוֹבֵל אָמַר לוֹ אָנוּ עוֹמְדִים בֵּין מוּת לְחַיִּים וְאַתָּה נִרְדָּם מֵאֵיזֶה עַם אָתָּה, אָמַר לוֹ **עִבְרִי אָנֹכִי**, אָמְרוּ לוֹ שָׁמַעְנוּ שֶׁאֱלֹהֶיךָ גָּדוֹל קוּם קְרָא אֶל אֱלֹהֶיךָ אוּלַי יַעֲשֶׂה לָנוּ בְּכֹל נִפְלְאוֹתָיו שֶׁעָשָׂה בַּיָּם, אָמַר לָהֶם בִּשְׁבִילִי צָרָה זֹאת **שְׁאוּנִי וַהֲטִילוּנִי אֶל־הַיָּם**.

In de benauwdheid van zijn ziel viel Jona in slaap en het was hem zeer te moede. Toen kwam de kapitein van het schip bij hem en zei tot hem: wij staan tussen dood en leven, en jij slaapt, van welk volk ben je? Hij zei hem: Ik ben een Hebreeër. Toen zei men hem: we hebben gehoord dat jouw God groot is. Sta op, roep tot jouw God, misschien zal hij voor ons handelen naar al zijn wonderdaden die Hij deed in de zee. Hij zei hen: om mijnentwillen is deze benauwdheid. Til me op en werp me in de zee.

א"ר שִׁמְעוֹן עֲדַיִן לֹא קִבְּלוּ עֲלֵיהֶם לְהַשְׁלִיכוֹ לַיָּם עַד שֶׁהִפִּילוּ גּוֹרָלוֹת וְנָפַל הַגּוֹרָל עַל יוֹנָה, מָה עָשׂוּ, נָטְלוּ כֵּלִים שֶׁבָּאֳנִיָּה וְהִשְׁלִיכוּם לַיָּם לְהָקֵל מֵעֲלֵיהֶם וְלֹא הוֹעִילוּ, רָצוּ לַחֲזוֹר לַיַּבָּשָׁה וְלֹא יָכְלוּ

R. Sjimon zei: ze besloten nog niet om hem in zee te gooien tot ze loten hadden geworpen, maar het lot viel op Jona. Wat deden ze? Ze pakten goederen die in het schip waren en wierpen die in zee om hun last te verlichten, maar het hielp niet. Ze wilden terugkeren naar het vasteland, maar ze konden het niet.

נָטְלוּ אֶת יוֹנָה וְהַעֲמִידוּהוּ עַל יַרְכְּתֵי הַסְּפִינָה, אָמְרוּ רִבּוֹן הָעוֹלָמִים אַל תִּתֵּן עָלֵינוּ דָּם נָקִי שֶׁאֵין אָנוּ יוֹדְעִים מָה מַעֲשֶׂה שֶׁל זֶה הָאִישׁ, הֵטִילוּ אוֹתוֹ עַד אַרְכֻּבּוֹתָיו וְהַיָּם עוֹמֵד מִזַּעְפּוֹ נָשְׂאוּ אוֹתוֹ אֶצְלָם וְהַיָּם הוֹלֵךְ וְסוֹעֵר, הֵטִילוּ אוֹתוֹ עַד טַבּוּרוֹ וְהַיָּם עוֹמֵד מִזַּעְפּוֹ, נָשְׂאוּ אוֹתוֹ אֶצְלָם וְהַיָּם הוֹלֵךְ וְסוֹעֵר, הֵטִילוּ אוֹתוֹ עַל צַוָּארוֹ (וכו' כְּדִלְעֵיל) עַד שֶׁהֵטִילוּ כּוּלּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר **וַיִּשְׂאוּ אֶת יוֹנָה**.

Toen pakten ze Jona en zetten hem op het boord van het schip, en ze zeiden: Heer der werelden, geef ons niet de schuld van onschuldig bloed, want we weten niet wat deze man heeft gedaan. Ze lieten hem zakken tot zijn knieën en de zee nam afstand van zijn woede. Ze tilden hem weer op naar henzelf toe en de zee ging weer aan het stormen. Toen lieten ze hem zakken tot aan zijn buik en de zee nam afstand van zijn woede. Ze tilden hem weer op naar henzelf toe en de zee ging weer aan het stormen. Toen lieten ze hem zakken tot aan zijn nek, etc. (als boven), tot ze hem helemaal lieten zakken, zoals er gezegd is: *Ze namen Jona op*.

ר' מֵאִיר אוֹמֵר מְמוּנֶּה הָיָה הַדָּג לִבְלוֹעַ אֶת יוֹנָה מִשֵּׁשֶׁת יְמֵי בְרֵאשִׁית שֶׁנֶּאֱמַר וַיְמַן ה' דָּג גָּדוֹל, נִכְנַס לְתוֹךְ פִּיו כְּאָדָם שֶׁנִּכְנָס לְבֵית הַכְּנֶסֶת

Rabbi Meïer zegt: Die vis was voorbestemd om Jona op te slokken sinds de zes dagen van de schepping, want er is gezegd: *De Eeuwige bestemde een grote vis*. Hij ging zijn bek binnen als een mens die binnengaat

71 In Richt. 4:21, waar deze twee woorden zo voorkomen, worden ze direct gevolgd door וַיָּמָת, en hij stierf.

גְּדוֹלָה וְהָיוּ שְׁתֵּי עֵינָיו כְּחַלּוֹנוֹת אָמַר פנסאות[72] מְאִירוֹת לְיוֹנָה

in de grote synagoge. En de twee ogen van de vis waren vensters; hij zegt: lichten die Jona licht verschaften.

ר' מֵאִיר אוֹמֵר מַרְגָּלִית הָיְתָה תְלוּיָה בְּמֵעָיו שֶׁל דָּג וּמְאִירָה לְיוֹנָה כַּשֶּׁמֶשׁ הַזֶּה שֶׁהָאִיר בִּגְבוּרָה וְרָאָה יוֹנָה כֹּל מָה שֶׁבַּיַּמִּים וּבַתְּהוֹמוֹת, א"ל הַדָּג לְיוֹנָה אִי אַתָּה יוֹדֵעַ שֶׁיּוֹמִי בָּא לְהִתְאַכֵּל לְתוֹךְ פִּיו שֶׁל לִוְיָתָן, אָמַר לוֹ הוֹלִיכֵנִי אֶצְלוֹ וַאֲנִי מַצִּיל אוֹתִי וְאוֹתְךָ מִפִּיו

R. Meir zegt: er was een parel opgehangen in de buik van de vis, die Jona licht gaf, als de zon hier die krachtig licht geeft. En zo zag Jona alles wat er is in de zeeën en de diepten. Toen zei de vis tegen Jona: je weet toch wel dat vandaag mijn dag is gekomen om opgegeten te worden in de mond van Livjatan. Toen zei hij: breng me bij hem, dan zal ik mezelf en jou uit zijn mond redden.

הוֹלִיכוֹ אֵצֶל לִוְיָתָן, אָמַר לוֹ בִּשְׁבִילְךָ יָרַדְתִּי לִרְאוֹת אֶת מְדוֹרְךָ בַּיָּם, וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁאֲנִי עָתִיד לֵירֵד וְלִיתֵּן חֶבֶל בְּרֹאשְׁךָ וְלַעֲשׂוֹת סְעוּדָה מִמְּךָ לַצַּדִּיקִים, הֶרְאָהוּ חוֹתָמוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ הִבִּיט לַבְּרִית וְרָאָה לִוְיָתָן וּבָרַח מִלְּפָנָיו מַהֲלַךְ שְׁנֵי יָמִים,

Hij bracht hem bij Livjatan, en hij zei hem: Om jou ben ik afgedaald om je verblijfplaats in de zee te zien. en niet alleen dat, maar ik ben het die in de toekomst naar beneden zal komen en jou een touw om je hoofd zal binden, om een feestmaal uit jou te maken voor de rechtvaardigen. Hij toonde hem het zegel van Avraham, onze vader. Hij keek naar het verbond. En toen Livjatan het zag vluchtte hij bij hem vandaan, een afstand van twee dagreizen.

אָמַר לוֹ אֲנִי הִצַּלְתִּיךָ מִפִּיו שֶׁל לִוְיָתָן הַרְאֵנִי כֹּל מָה שֶׁבַּיַּמִּים וּבַתְּהוֹמוֹת, וְהֶרְאָהוּ נַחַל גָּדוֹל שֶׁל אוֹקֶיָנוֹס שֶׁנֶּאֱמַר **וְנָהָר יְסוֹבְבֵנִי**.

Hij zei hem: Ik heb je gered uit de mond van Livjatan, toon mij nu alles wat er is in de zeeën en de diepten. Hij toonde hem de grote rivier van Okeanos, zoals er gezegd is: *De stroom was rondom mij.*

וְהֶרְאָהוּ שְׁבִילֵי יַם סוּף שֶׁעָבְרוּ יִשְׂרָאֵל בְּתוֹכָם, שֶׁנֶּאֱמַר **סוּף חָבוּשׁ לְרֹאשִׁי**.

En hij toonde hem de stromingen van de Schelfzee, waar de Israelieten doorgetrokken waren, zoals er gezegd is: *Het zeewier is om mijn hoofd gebonden*.

וְהֶרְאָהוּ מְקוֹם שֶׁמִּשְׁבְּרֵי הַיָּם אֵלּוּ יוֹצְאִים שֶׁנֶּאֱמַר **כֹּל מִשְׁבָּרֶיךָ וְגַלֶּיךָ עָלַי עָבָרוּ**

En hij toonde hem de plaats waar de brekers van de zee en zijn golven uitkomen, zoals er gezegd is: *Al Uw brekers en Uw golven slaan over mij heen.*

וְהֶרְאָהוּ עַמּוּדֵי אֶרֶץ בְּמְכוֹנָיָה שֶׁנֶּאֱמַר **הָאָרֶץ בְּרִיחֶיהָ בַּעֲדִי לְעוֹלָם**

En hij toonde hem de pijlers van de aarde op haar plaats, zoals er gezegd is: *de aarde, de afsluitbomen ervan waren om mij heen voor altijd.*

וְהֶרְאָהוּ שְׁאוֹל תַּחְתִּית שֶׁנֶּאֱמַר **מִבֶּטֶן שְׁאוֹל שִׁוַּעְתִּי**

En hij toonde hem de onderste Sjeol, zoals er gezegd is: *uit de buik van de Sjeol roep ik om hulp.*

72 Zie noot 25, p. 18.

וְהֶרְאָהוּ גֵּיהִנֹּם שֶׁנֶּאֱמַר **וַתַּעַל מִשַּׁחַת חַיַּי**

En hij toonde hem Gehinnom, zoals er gezegd is: *U hebt mijn leven uit de vernietiging opgetild.*

וְהֶרְאָהוּ הֵיכָל ה' שֶׁנֶּאֱמַר **לְקַצְבֵי הָרִים**, מִכָּאן אָנוּ לְמֻדִּים שֶׁיְּרוּשָׁלַיִם עַל שִׁבְעָה הָרִים עוֹמֶדֶת,

En hij toonde hem de Tempel van de Eeuwige, zoals er gezegd is: *Tot de grondvesten van de bergen ..,* hieruit leren we dat Jeruzalem op zeven bergen staat.

וְרָאָה שָׁם אֶבֶן שְׁתִיָּה קְבוּעָה בַּתְּהוֹמוֹת וְרָאָה שָׁם בְּנֵי קֹרַח עוֹמְדִים וּמִתְפַּלְּלִין עָלֶיהָ

En daar zag hij de Even Sjetija (de Funderingssteen), vastgezet in de diepten, en daar zag hij de zonen van Korach, die erop staan te bidden.

וְהָיָה יוֹנָה שְׁלֹשָׁה יָמִים וּשְׁלֹשָׁה לֵילוֹת בִּמְעֵי הַדָּג וְלֹא הִתְפַּלֵּל.

Jona was al drie dagen en drie nachten in het binnenste van de vis, en hij had nog niet gebeden.

אָמַר הקב"ה אֲנִי הִרְחַבְתִּי לוֹ מָקוֹם בִּמְעֵי דָּג זָכָר כְּדֵי שֶׁלֹּא יִצְטָעֵר וְהוּא אֵינוֹ מִתְפַּלֵּל.

Toen zei de Heilige, gezegend zij Hij, Ik heb hem een ruime plaats gegeven in het binnenste van een mannetjesvis, zodat hij niet bevreesd zou worden, maar hij heeft nog niet gebeden.

אֲנִי מְזַמֵּן דָּגָה מְעוּבֶּרֶת שס"ה אֲלָפִים רְבָבוֹת דָּגִים קְטַנִּים כְּדֵי שֶׁיִּצְטָעֵר וְיִתְפַּלֵּל לְפָנַי, מִפְּנֵי שֶׁהקב"ה מִתְאַוֶּה לִתְפִלָּתָן שֶׁל צַדִּיקִים.

Maar nu bestem ik voor hem een vis zwanger van driehonderdvijfenzestig duizend kleine visjes, zodat hij bang wordt en tot Mij bidt. Immers, de Heilige, gezegend zij Hij, verlangt naar de gebeden van de rechtvaardigen.

בְּאוֹתָהּ שָׁעָה זִמֵּן לוֹ הקב"ה דָּגָה מְעוּבֶּרֶת וְאָמְרָה לוֹ דָּגָה לַדָּג, אִישׁ נָבִיא שֶׁבְּמֵעֶיךָ, שִׁגְּרַנִי הקב"ה לְבָלְעֶךָ.

Op dat moment bestemde de Heilige, gezegend zij Hij, een zwangere vis voor hem. En de vrouwtjesvis zei tegen het mannetje: wat die profeet betreft, die in jouw binnenste zit, de Heilige, gezegend zij Hij, heeft mij gezonden om hem op te slokken.

אִם אַתָּה פּוֹלְטוֹ, הֲרֵי טוֹב, וְאִם לָאו, אֲנִי בּוֹלַעֲךָ עִמּוֹ. אָמַר לָהּ מִי יוֹדֵעַ אִם הַדָּבָר שֶׁאַתָּה אוֹמֵר אֱמֶת, אָמַר לוֹ לִוְיָתָן.

Als jij hem uitspuwt, kijk dan is het goed, maar zo niet, dan zal ik jou opslokken met hem erbij. Hij zei tegen haar: wie weet of zoals jij het vertelt, het de waarheid is. Zij zei hem: Livjatan.

הָלְכוּ אֵצֶל לִוְיָתָן, אָמְרָה לוֹ דָּגָה לִוְיָתָן מֶלֶךְ עַל כֹּל דָּגֵי הַיָּם אִי אַתָּה יוֹדֵעַ שֶׁשִּׁגְּרַנִי הקב"ה אֵצֶל דָּג זֶה לִבְלוֹעַ אִישׁ נָבִיא שֶׁבְּמֵעָיו, אָמַר לָהּ הֵן,

Ze gingen naar Livjatan, en de vrouwtjesvis zei tegen Livjatan: koning over alle vissen van de zee, u weet toch wel dat de Heilige, gezegend zij Hij, mij gezonden heeft naar deze vis om de profeet die in zijn binnenste zit op te slokken? Waarop hij haar zei: ja.

אָמַר לוֹ דָּג לְלִוְיָתָן אֵימָתַי, אָמַר לוֹ בְּשָׁלֹשׁ שָׁעוֹת אַחֲרוֹנוֹת כְּשֶׁיָּרַד הקב"ה לְצַחֵק בִּי שָׁמַעְתִּי כֵּן, מִיָּד פְּלָטוֹ וּבִלְעַתּוּ הַדָּגָה וְהָיָה בְּצַעַר גָּדוֹל

Toen zei de vis tot Livjatan: wanneer? Hij zei hem: Gedurende de laatste drie uren, toen de Heilige, gezegend zij Hij, afdaalde om met mij te spelen, hoorde ik dat. Dadelijk spuwde hij hem uit en de vrouwtjesvis slokte hem op.

מִתּוֹךְ הַדּוֹחַק וּמִתּוֹךְ הַטִּנּוּף,

En hij raakte in grote narigheid in de opstopping en de viezigheid.

מִיָּד כִּוֵּון לִבּוֹ בִּתְפִלָּה שֶׁנֶּאֱמַר **וַיִּתְפַּלֵּל יוֹנָה** (וגו') **מִמְּעֵי הַדָּגָה**, אָמַר רִבּוֹן הָעוֹלָמִים (תהלהם קל"ט ז'-ח') **אָנָה אֵלֵךְ מֵרוּחֶךָ וְאָנָה מִפָּנֶיךָ אֶבְרָח אִם אֶסַּק שָׁמַיִם** (וגו')

Dadelijk richtte hij zijn hart op het gebed, zoals er gezegd is: *en Jona bad ... uit het binnenste van de vis*. Hij zei: Heer der werelden (Ps. 139:7-8): *Waar kan ik heengaan weg van Uw Geest en waar zou ik heenvluchten weg van Uw aangezicht? Al zou ik naar de hemel opklimmen*, etc.

אַתָּה מֶלֶךְ עַל כֹּל הַמַּמְלָכוֹת וְאָדוֹן עַל כֹּל רוֹזְנֵי תֵבֵל, כִּסְאֲךָ שְׁמֵי שָׁמַיִם וְאֶרֶץ הֲדוֹם רַגְלֶיךָ, מַלְכוּתְךָ בַּמָּרוֹם וּמֶמְשַׁלְתְּךָ בָּעוֹמֶק.

U bent koning over alle koninkrijken en Heer over alle prinsen van de aarde. De hoogste hemelen vormen Uw troon, de aarde is de voetbank van Uw voeten. Uw koninkrijk is in de hoogte en Uw heerschappij in de diepte.

מַעֲשֵׂי כָל הָאָדָם גְּלוּיִים לְפָנֶיךָ וְתַעֲלוּמוֹת כָּל גֶּבֶר פְּרוּשׁוֹת לְךָ, דַּרְכֵי כֹל אָדָם אַתָּה חוֹקֵר וּמְצַעֲדֵי כָל חַי אַתָּה בוֹחֵן, סִתְרֵי כְלָיוֹת אַתָּה יוֹדֵעַ, רָזֵי לְבָבוֹת אַתָּה מֵבִין, כֹּל מֻסְתָּרִים גְּלוּיִים לְךָ, אֵין תַּעֲלוּמוֹת לְפָנֵי כִסֵּא כְבוֹדֶךָ וְאֵין נִסְתָּר מִנֶּגֶד עֵינֶיךָ,

De werken van alle mensen zijn openbaar en de geheimen van elke man zijn aan U duidelijk. U zoekt de wegen van alle mensen na, en U test de voetstappen van alle levenden. U kent de geheimen van de nieren, en U begrijpt de geheimen van de harten. Alle verborgenheden zijn U openbaar, er zijn geen geheimen voor de troon van Uw eer, en niets is verborgen voor Uw ogen.

כֹּל רָז וְרָז אַתָּה סוֹדֵר וְכָל דָּבָר וְדָבָר אַתָּה סָח, בְּכָל מָקוֹם אַתָּה שָׁם, עֵינֶיךָ צוֹפוֹת רָעִים וְטוֹבִים בְּבַקָּשָׁה מִמְּךָ עֲנֵנִי **מִבֶּטֶן שְׁאוֹל** וְהוֹשִׁיעֵנִי בִּמְצוּלָה וְתָבֹא בְּאָזְנֶיךָ שַׁוְעָתִי וּמַלֵּא בַּקָּשָׁתִי, שֶׁאַתָּה יוֹשֵׁב בְּרָחוֹק וְשׁוֹמֵעַ בְּקָרוֹב, נִקְרָאתָ מַעֲלֶה וּמוֹרִיד נָא הַעֲלֵנִי, נִקְרָאתָ מֵמִית וּמְחַיֶּה. הִגַּעְתִּי לָמוּת הַחֲיֵינִי, וְלֹא נַעֲנָה עַד שֶׁיָּצָא דָּבָר זֶה מִפִּיו וְאֲשֶׁר נָדַרְתִּי לְהַעֲלוֹת אֶת לְוָיָתָן וְלַעֲשׂוֹתוֹ לִפְנֵיהֶם אֲשַׁלֵּם בְּיוֹם יְשׁוּעוֹת יִשְׂרָאֵל

U arrangeert ieder geheim, stuk voor stuk, U spreekt ieder woord, stuk voor stuk, uit, overal bent U. Uw ogen zien kwade en goede zaken. Alstublieft, antwoord mij uit de buik van de Sjeol, en red mij in de diepte. Laat mijn uitroep U onder oren komen, en vervul mijn verzoek, immers, U zetelt ver weg, maar hoort in nabijheid. U wordt genoemd: Hij die opheft, en die laat neerdalen, ach hef mij op! U wordt genoemd: Hij die laat sterven, en die doet leven, ik sta op het punt te sterven, laat mij leven! Hij kreeg geen antwoord tot deze uitspraak uit zijn mond kwam: En wat ik beloofd heb, namelijk Livjatan omhoogbrengen en hem klaarmaken voor hen op de dag van de redding van Jisrael.

וַאֲנִי בְּקוֹל תּוֹדָה אֶזְבְּחָה־לָּךְ, מִיָּד רָמַז הקב"ה לַדָּג וְהֵקִיא אֶת יוֹנָה תתקס"ח פַּרְסָאוֹת לְיַבָּשָׁה וְרָאוּ הַמַּלָּחִים אֶת כֹּל הָאוֹתוֹת וְהַנִּפְלָאוֹת שֶׁעָשָׂה הקב"ה עִם יוֹנָה וְהִשְׁלִיכוּ

Maar ik, ik zal U offeren met woorden van dank. Dadelijk gaf de Heilige, gezegend zij Hij, een aanwijzing aan de vis, en die spuwde Jona 968 perzische mijlen op het droge. En de zeelieden zagen alle tekenen en wonderen die de Heilige, gezegend zij Hij, met Jona deed, en elk wierp zijn godheid weg, zoals er

gezegd is: *Zij die nietswaardige nuttelooshe-den bewaren*. Ze keerden terug naar Jaffo, en ze gingen op naar Jeroesjalajim, en besneden het vlees van hun voorhuid, zoals er gezegd is: *De mannen werden vreselijk bang* etc.

אִישׁ אֶת אֱלֹהָיו שֶׁנֶּאֱמַר **מְשַׁמְּרִים הַבְלֵי־שָׁוְא,** וְחָזְרוּ לְיָפוֹ וְעָלוּ לִירוּשָׁלַיִם וְמָלוּ בָּשָׂר עָרְלָתָם שֶׁנֶּאֱמַר **וַיִּירְאוּ הָאֲנָשִׁים יִרְאָה גְדוֹלָה** (וגו'),

En brachten ze offers? nee, maar wel het verbond van de besnijdenis, want dat is als het bloed van een offer. En stuk voor stuk beloofden ze hun vrouw en kinderen en alles wat ze hadden aan de God van Jona, ze beloofden het en kwamen het na, en over hen zegt men en over de rechtvaardige bekeerlingen [(Ps. 118:4): *Laten zij, die de Eeuwige vrezen, nu zeggen, dat Zijn goedertierenheid voor altijd is*].

וְכִי זֶבַח זָבְחוּ, אֶלָּא בְּרִית מִילָה שֶׁהוּא כְּדָם זֶבַח וְנָדְרוּ אִישׁ אִשְׁתּוֹ וּבָנָיו וְכֹל אֲשֶׁר לוֹ לֵאלֹהֵי יוֹנָה וְנָדְרוּ וְשִׁלְּמוּ וְעֲלֵיהֶם הוּא אוֹמֵר וְעַל גֵּרֵי הַצֶּדֶק [(תהלים, קי"ח ד'): **יֹאמְרוּ נָא יִרְאֵי יְיָ כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ.**]

Hoofdstuk 2

פרק ב

Jona was drie dagen in het binnenste van de vis (zie § 12). *Uit de schoot van de Sjeol heb ik geroepen* (beschreven in § 437).

וַיְהִי יוֹנָה בִּמְעֵי הַדָּג שְׁלֹשָׁה יָמִים (בְּרֵמֶז י"ב). **מִבֶּטֶן שְׁאוֹל שִׁוַּעְתִּי** (כְּתוּב בְּרֵמֶז תל"ז):

Hoofdstuk 3

פרק ג

En doe haar de aanzegging (beschreven in § 343). *En Nineve was een grote stad van God*, maar er staat ook geschreven (Gen. 10:12): *Resen tussen Nineveh en Kalach, dat is de grote stad*;[73] we weten niet of Nineve nu de grootste stad is of dat Kalach de grootste stad is. Maar naar wat er geschreven staat: *Nineve was de grootste stad*, blijkt dat Nineve de grootste stad was.

וּקְרָא אֵלֶיהָ אֶת הַקְּרִיאָה (כְּתוּב בְּרֵמֶז שמ"ג). **וְנִינְוֵה הָיְתָה עִיר גְּדוֹלָה לֵאלֹהִים,** כְּתִיב (בראשית י' י"ב) **וְאֶת רֶסֶן בֵּין נִינְוֵה וּבֵין כָּלַח הִיא הָעִיר הַגְּדֹלָה.** אֵין אָנוּ יוֹדְעִים אִם נִינְוֵה הִיא הָעִיר הַגְּדוֹלָה אִם כָּלַח הִיא עִיר גְּדוֹלָה, אֶלָּא מִמָּה דִּכְתִיב **וְנִינְוֵה הָיְתָה עִיר גְּדוֹלָה** הֱוֵי וְנִינְוֵה הִיא עִיר גְּדוֹלָה.

Nineve had een omvang van drie dagreizen; en er waren daar twaalf straten, en in iedere straat woonden twaalfduizend mensen, en iedere markt had weer twaalf ingangen en iedere ingang had twaalf hoven en iedere hof had twaalf huizen, en in alle huizen stuk voor stuk waren twaalf geweldenaren, en alle geweldenaren stuk voor stuk hadden twaalf zonen.

נִינְוֵה הָיְתָה מַהֲלַךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים. וְהָיוּ בָּהּ שְׁנֵים עָשָׂר שְׁווּקִים, וְכָל שׁוּק וְשׁוּק הָיוּ בּוֹ שְׁנֵים עָשָׂר אֶלֶף בְּנֵי אָדָם וְכָל רְחוֹב וּרְחוֹב הָיוּ בָּהּ י"ב מְבוֹאוֹת וְכָל מָבוֹי הָיוּ בּוֹ י"ב חֲצֵרוֹת וְכָל חָצֵר י"ב בָּתִּים וְכָל בַּיִת וָבַיִת שְׁנֵים עָשָׂר גִּבּוֹרִים וְכָל גִּבּוֹר הָיוּ לוֹ שְׁנֵים עָשָׂר בָּנִים.

En Jona maakte zijn boodschap bekend op straat, en zijn stem werd gehoord over een

וְהָיָה יוֹנָה מַכְרִיז בְּשׁוּק וְהָיָה קוֹלוֹ

73 In dit vers is niet duidelijk of de bijstelling הִוא הָעִיר הַגְּדֹלָה nu op Nineveh of op Kalach slaat; de opmerking in Jona geeft de oplossing.

afstand van 40 dagreizen, en men hoorde zijn stem in ieder huis. Op dat moment bereikte de zaak Osnappar, de koning van Nineve.

נִשְׁמָע מַהֲלֵךְ אַרְבָּעִים יוֹם וְהָיוּ שׁוֹמְעִים קוֹלוֹ כָּל בַּיִת וָבַיִת בְּאוֹתָהּ שָׁעָה הִגִּיעַ הַדָּבָר לְאָסְנַפָּר מֶלֶךְ נִינְוֵה

Rabbi Nechunja, de zoon van Hakkana, zei: Zorg dat je het berouw kent vanuit Farao, die erg rebelleerde tegen de Heilige, gezegend zij Hij, (Ex. 5:2): *Wie is de Eeuwige dat ik naar Zijn stem zou luisteren?* En met het taalgebruik waarmee hij zondigde, met datzelfde taalgebruik bekeerde hij zich, (Ex. 15:11): *wie is als U onder de machtigen, Eeuwige*. En de Heilige, gezegend zij Hij, redde hem van de dood, om van Zijn kracht en sterkte melding te maken, zoals er gezegd is (Ex. 9:15, 16): *maar daarom heb Ik u overeind gehouden*, en hij regeerde over Nineve.

רַבִּי נְחוּנְיָא בֶּן הַקָּנָה אוֹמֵר תֵּדַע לְךָ הַתְּשׁוּבָה מִפַּרְעֹה שֶׁמָּרַד בהקב"ה מְאֹד (שמות ה', ב') **מִי ה' אֲשֶׁר אֶשְׁמַע בְּקוֹלוֹ** וּבִלְשׁוֹן שֶׁחָטָא בּוֹ בִּלְשׁוֹן עָשָׂה תְּשׁוּבָה (שמות ט"ו, י"א) **מִי־כָמֹכָה בָּאֵלִם ה'** וְהִצִּילוֹ הקב"ה מִן הַמִּיתָה לְסַפֵּר כֹּחַ וּגְבוּרָתוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמות ט' ט"ו) **וְאוּלָם בַּעֲבוּר זֹאת הָעֲמַדְתִּיךָ**. וּמָלַךְ בִּנְוֵה

En de mensen van Nineve schreven valse documenten uit, en ze beroofden elkaar, en ze bedreven sodomie. En toen de Heilige, gezegend zij Hij, Jona zond om tegen haar te profeteren dat zij verwoest zou worden, luisterde de Farao, en hij stond op van zijn troon, en hij scheurde zijn klederen, en hij kleedde zich in een zak, en hij proclameerde aan heel zijn volk dat het hele volk drie dagen moest vasten.

וְאַנְשֵׁי נִינְוֵה כּוֹתְבִים כִּתְבֵי עָמָל וְגוֹזְלִים וּמַתְעִבִין בְּמִשְׁכַּב זָכוּר, וְשָׁלַח הקב"ה יוֹנָה לְהִתְנַבֵּא עָלֶיהָ לְהַחְרִיבָהּ וְשָׁמַע פַּרְעֹה וְעָמַד מִכִּסְאוֹ וְקָרַע בְּגָדָיו וְלָבֵשׁ שַׂק וְהִכְרִיז בְּכָל עַמּוֹ שֶׁיָּצוּמוּ כֹּל הָעָם שְׁלֹשָׁה יָמִים

En hij stelde de mannen aan een kant op, en de vrouwen aan een andere kant en zo het vee aan een kant, maar hun kinderen aan een andere kant. En de kinderen zagen de borsten van hun moeders en ze huilden, en ook zagen de moeders hun kinderen, en ze huilden.

וְהֶעֱמִיד אֲנָשִׁים לְבַד וְנָשִׁים לְבַד וְכֵן בְּהֵמָה מִצַּד אֶחָד וְיִלָּדֶיהָ מִצַּד אֶחָד וְהַיְלָדִים רוֹאִים שְׁדֵי אִמָּם וּבוֹכִים וְגַם אִמָּם רוֹאִים הַיְלָדִים וּבוֹכִים

En er waren meer *dan twintigduizend mensen*. *En* de Eeuwige *had spijt van het kwaad dat Hij had aangezegd.* Veertig dagen stelde Hij zijn woede uit, in overeenstemming met de veertig dagen dat Hij Jona naar Nineve gezonden had. Maar na veertig dagen keerden zij terug op hun kwade wegen, erger nog dan hun eerdere daden, en ze werden opgeslokt als de doden in de onderste Sjeol, zoals er gezegd is (Job 24:12): *Uit de stad der gestorvenen kreunen zij*.

וְהָיוּ יוֹתֵר **מִשְּׁנֵים עָשָׂר רִבּוֹא אָדָם**. **וַיִּנָּחֶם** ה' **עַל הָרָעָה אֲשֶׁר דִּבֶּר** אַרְבָּעִים יוֹם הֵאֱרִיךְ אַפּוֹ נֶגֶד אַרְבָּעִים יוֹם שֶׁשָּׁלַח לְיוֹנָה לְנִינְוֵה וּלְאַחַר אַרְבָּעִים יוֹם שָׁבוּ לְדַרְכֵיהֶם הָרָעִים יוֹתֵר מִן הָרִאשׁוֹנִים וְנִבְלְעוּ הַמֵּתִים בִּשְׁאוֹל תַּחְתִּית שֶׁנֶּאֱמַר (איוב כ"ד, י"ב) **מֵעִיר מֵתִים יִנְאָקוּ**.

En zij zullen met kracht tot God roepen. Wat is dat: met kracht? R. Sjimon de zoon van Chalafta zegt: de schaamteloze wint het van de slechte, hoeveel te meer van het goede

וְיִקְרְאוּ אֶל אֱלֹהִים בְּחָזְקָה, מהוּא בְּחָזְקָה, אר"ש בֶּן חֲלַפְתָּא חֲצִיפָא נִצַּח לְבִישָׁא כָּל שֶׁכֵּן לְטוֹבוֹ שֶׁל עוֹלָם,

van de wereld. En de koning stond op van zijn koninklijke zetel (etc. als boven). Men tilde de zuigelingen van hen naar omhoog, en men zei tot de Heilige, gezegend zij Hij, onder groot geween: Doe het omwille van dezen die niet gezondigd hebben.

וְעָמַד מֶלֶךְ מִכִּסֵּא מַלְכוּתוֹ (וכו' כְּדִלְעֵיל) וְהִגְבִּיהַּ יוֹנְקֵי שָׁדַיִם שֶׁלָּהֶם כְּלַפֵּי מַעְלָה וְאָמַר לְהקב"ה בִּבְכִי גָּדוֹל עֲשֵׂה בִּשְׁבִיל אֵלּוּ שֶׁלֹּא חָטְאוּ

Op de derde dag keerden ze zich allemaal af van hun slechte weg. Zelfs iets wat iemand vond in de velden, of in de wijngaarden, in de straten of op de pleinen, dat brachten ze terug naar de eigenaar. Zelfs gestolen tichels, waarmee men het paleis van de koning had gebouwd - men deed het paleis verdwijnen, en men gaf de tichels terug aan hun eigenaars.

בְּיוֹם שְׁלִישִׁי חָזְרוּ כֻּלָּם מִדַּרְכָּם הָרָעָה אֲפִילּוּ מְצִיאָה שֶׁאָדָם מָצָא בַּשָּׂדוֹת וּבַכְּרָמִים, בַּשְּׁווָקִים וּבָרְחוֹבוֹת הֶחֱזִירוּ לַבְּעָלִים, וַאֲפִילּוּ לְבֵנִים שֶׁל גֶּזֶל שֶׁבָּנוּ בַּפַּלְטִין שֶׁל מֶלֶךְ סִתְּרוּ הַפַּלְטִין וְהֶחֱזִירוּ הַלְּבֵנִים לְבַעֲלֵיהֶם,

En iedere wijngaard waarin twee planten of twee bomen stonden afkomstig van diefstal - ze ontwortelden die en gaven ze terug aan hun eigenaars.

וְכָל כֶּרֶם וְכֶרֶם שֶׁהָיוּ בוֹ שְׁתֵּי נְטִיעוֹת אוֹ שְׁנֵי אִילָנוֹת מִן הַגֶּזֶל עָקְרוּם וְהֶחֱזִירוּם לְבַעֲלֵיהֶן,

Zo ook een kledingstuk, als er maar een paar spoeltjes van gestolen draad in zaten, dan scheurden ze het kledingstuk kapot, en gaven het terug. Ze handelden naar recht en gerechtigheid; ieder die een overtreding had begaan, bekende en aanvaardde de wettelijke uitspraak, ging het om steniging, dan steniging, verbranding, dan verbranding.

וְכֵן בֶּגֶד שֶׁהָיוּ בוֹ שְׁתֵּי פַּקְעִיּוֹת שֶׁל גֶּזֶל קָרְעוּ הַבֶּגֶד וְהֶחֱזִירוּ עָשׂוּ מִשְׁפָּט וּצְדָקָה וְכֹל עֲבֵירָה שֶׁבְּיָדוֹ מִתְוַדֶּה וּמְקַבֵּל עָלָיו דִּין תּוֹרָה אִם סְקִילָה סְקִילָה אִם שְׂרֵפָה שְׂרֵפָה,

Zelfs als iemand een bouwval verkocht aan zijn collega en deze vond daarin geld etc., dat is als het verhaal betreffende koning Katsia[74] (beschreven in § 727).

Wat deed de rechter? Hij vroeg naar de verkoopoorkonde van die bouwval, ging 35 generaties terug, en hij vond de erfgenaam van de man die het geld verborgen had, en hij gaf het aan zijn eigenaar terug.

וְאֲפִילּוּ מָכַר אָדָם לְחֲבֵרוֹ בַּיִת חוֹרְבָּה וּמָצָא בּוֹ מָמוֹן (וכו') כְּמַעֲשֶׂה מַלְכָּא קַצְיָא (פָּתוּב בִּרְמֵז תשכ"ז). מָה הָיָה עוֹשֶׂה הַדַּיָּן בִּקֵּשׁ שְׁטַר שֶׁל אוֹתָהּ חוּרְבָּה וּמָצָא ל"ה דוֹרוֹת וּמָצָא יוֹרֵשׁ לְאוֹתוֹ הָאִישׁ שֶׁהִטְמִין אוֹתוֹ מָמוֹן וְהֶחֱזִירוֹ לְבַעֲלָיו:

§ 551

תקנא

God zag hun werken. R. Jitschak zegt: Vier zaken verscheuren het vonnis van een mens: Rechtvaardigheid, klagen, verandering van naam, verandering in daad. Klagen, want er staat geschreven (Ps. 107:28): *En zij klaagden tot de Eeuwige in hun benauwdheid, en Hij bracht hen hun narigheden.* Rechtvaar-

וַיַּרְא הָאֱלֹהִים אֶת מַעֲשֵׂיהֶם. א"ר יִצְחָק אַרְבָּעָה דְּבָרִים מְקָרְעִין גְּזַר דִּינוֹ שֶׁל אָדָם, צְדָקָה, צְעָקָה, שִׁנּוּי הַשֵּׁם וְשִׁנּוּי מַעֲשֶׂה. צְעָקָה, דִּכְתִיב (תהלים ק"ז כ"ח) **וַיִּצְעֲקוּ אֶל ה' בַּצַּר לָהֶם**

74 Het verhaal over koning Katsia (en Alexander de Grote) bevat een oordeel vergelijkbaar met het hier beschreven oordeel. Het is o.a. te vinden in Midrasj Rabba, Genesis, 30:1.

מְמְצוּקוֹתֵיהֶם יוֹצִיאֵם. צְדָקָה, דִּכְתִיב (משלי י' ב') **וּצְדָקָה תַּצִּיל מִמָּוֶת** שִׁנּוּי הַשֵּׁם, דִּכְתִיב (בראשית י"ז ט"ו) **וַיֹּאמֶר ה' אֶל אֶבְרָהָם שָׂרַי אִשְׁתְּךָ** (וגו'). שִׁנּוּי מַעֲשֶׂה, דִּכְתִיב **וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת מַעֲשֵׂיהֶם** (וגו'),

digheid want er staat geschreven (Spr. 10:2): *En rechtvaardigheid redt van de dood*. Naamsverandering want er staat geschreven (Gen. 17:15): *De Eeuwige sprak tot Avraham: Saraj, je vrouw,* enz. Verandering in daad, want er staat gescheven: *God zag hun daden*, etc.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים אַף שִׁנּוּי מָקוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית, י"ב א'-ב) **וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָם "לֶךְ־לְךָ"** וְהֵדֶר **"וְאֶעֶשְׂךָ לְגוֹי גָּדוֹל".** וְאִידֵךְ הַהוּא זְכוּתָא דְּאַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל הוּא דְקָא גָּרִים

En er zijn er die zeggen: ook verandering van plaats, want er is gezegd (Gen. 12:1-2): *En de Eeuwige sprak tot Avraham, Ga toch*. En dan volgt: *En Ik zal je tot een groot volk maken*. Maar een ander: Het is de verdienste van het land Jisrael dat dit veroorzaakt heeft.

שָׁנוּ רַבּוֹתֵינוּ: סֵדֶר תַּעֲנִיּוֹת כֵּיצַד מוֹצִיאִין הַתֵּבָה לִרְוֹחוֹבָהּ שֶׁל עִיר וְנוֹתְנִין אֵפֶר מַקְלֶה עַל גַּבֵּי תֵּיבָה וּבְרֹאשׁ הַנָּשִׂיא וּבְרֹאשׁ אַב בֵּית דִּין, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד נוֹטֵל וְנוֹתֵן בְּרֹאשׁוֹ, וְזָקֵן שֶׁבָּהֶם אוֹמֵר לִפְנֵיהֶם דִּבְרֵי כִבּוּשִׁים

Onze rabbijnen hebben de regels voor het vasten overgeleverd: Men brengt de ark naar de markt van de stad, dan brengt men as van het vuur op de ark en op het hoofd van de vorst en op het hoofd van de voorzitter van het beth din, en dan pakt iedereen as en doet die op zijn hoofd, en de oudste onder hen spreekt tot hen neerdrukkende woorden.

אַחֵינוּ, לֹא שַׂק וְלֹא תַעֲנִית גּוֹרְמִים אֶלָּא תְּשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים גּוֹרְמִים, שֶׁנֶּאֱמַר **וַיַּרְא הָאֱלֹהִים אֶת מַעֲשֵׂיהֶם כִּי שָׁבוּ מִדַּרְכָּם,** וְאוֹמֵר: **וְיִתְכַּסּוּ שַׂקִּים הָאָדָם וְהַבְּהֵמָה,** מַאי עָבוּד אָסְרוּ הַבְּהֵמוֹת לְחוֹד וּוְלָדוֹת לְחוֹד, אָמְרוּ לְפָנָיו רבש"ע אִם אֵין אַתָּה מְרַחֵם עָלֵינוּ אֵין אָנוּ מְרַחֲמִין עַל אֵלּוּ. וַיִּקְרְאוּ אֶל אֱלֹהִים בְּחָזְקָה,

Onze broeders! Niet zak noch vasten bewerken het, maar bekering en goede werken bewerken het, zoals er gezegd is: *En God zag hun werken, dat ze teruggekeerd waren van hun weg*. En verder: *Mensen en dieren moeten zich in boetekleding hullen*. Wat werd er gedaan? Ze bonden het vee enerzijds vast en hun jongen anderzijds. Ze zeiden tot Hem: Heer van de wereld, als U geen medelijden met ons hebt, dan hebben wij geen medelijden met dezen. En ze riepen met kracht tot God.

מַאי אָמוּר, אָמַר שְׁמוּאֵל: אָמְרוּ לְפָנָיו רבש"ע עָלוּב וְשָׁאֵינוֹ עָלוּב, צַדִּיק וְרָשָׁע, מִי נִדְחֶה מִפָּנֵי מִי

Wat werd er gezegd? Volgens Sjemoeël zeiden ze tot Hem: Heer der wereld, een ongelukkige en iemand die niet ongelukkig is, een rechtvaardige en een slechte, wie wordt voor de andere weggestoten?

וְיָשׁוּבוּ אִישׁ מִדַּרְכּוֹ הָרָעָה וּמִן הֶחָמָס, אָמַר שְׁמוּאֵל אֲפִילּוּ גֵּזֶל מֵרִישׁ וּבְנָאוֹ בַּבִּירָה, מְקַעְקֵעַ הַבִּירָה וּמַחְזִיר מֵרִישׁ לְבָעָלָיו.

Iedereen moet terugkomen van zijn slechte weg en van het geweld. Sjemoeël heeft gezegd: zelfs als iemand een balk gestolen had en die in een burcht had ingebouwd, hij brak de burcht af en gaf de balk terug aan zijn eigenaar.

וּפְלִיגָא דְּר' יוֹחָנָן דְּאָמַר יוֹחָנָן מַה

Dit is in tegenspraak met r. Jochanan, want r.

Jochanan zegt: Ze gaven terug wat ze in de hand hadden, maar wat in kist, kast of toren was, gaven ze niet terug.

שֶׁהָיָה בְּכַף יְדֵיהֶם הֶחְזִירוּ, בְּשִׁידָה תֵּיבָה וּמִגְדָּל לֹא הֶחְזִירוּ:

Hoofdstuk 4

פרק ד

Toen de Heilige, gezegend zij Hij, de mensen van Nineve zag, dat ze terugkeerden van hun weg, werd Hij minder boos, en Hij stond op van zijn rechterstoel en Hij ging zitten op de zetel van barmhartigheid, Hij werd verzoend en Hij zei: Ik heb het vergeven.

כֵּיוָן שֶׁרָאָה הקב"ה בְּאַנְשֵׁי נִינְוֵה שֶׁשָּׁבוּ מִדַּרְכָּם, נָח מִכַּעֲסוֹ וְעָמַד מִכִּסֵּא דִּין וְיָשַׁב עַל כִּסֵּא רַחֲמִים וְנִתְרַצָּה וְאָמַר סָלַחְתִּי

Dadelijk viel Jona op zijn gezicht en hij zei: Heer der wereld, Ik weet dat ik tegen U gezondigd heb, vergeef mijn overtreding, namelijk dat ik vluchtte naar de zee, omdat ik de sterkte van Uw macht niet kende, maar nu ken ik die, zoals er gezegd is: *U bent een genadige en barmhartige God.* De Heilige, gezegend zij Hij, zei: Jij hebt Mijn eer gespaard, maar je vluchtte voor Mij naar de zee, Ik heb ook jouw eer gespaard, en Ik heb je gered uit de schoot van de Sjeol.

מִיָּד נָפַל יוֹנָה עַל פָּנָיו וְאָמַר רבש"ע יוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁחָטָאתִי לְפָנֶיךָ, מְחוֹל לַעֲוֹנִי שֶׁבָּרַחְתִּי לַיָּם, שֶׁלֹּא יָדַעְתִּי כֹּחַ גְּבוּרָתְךָ וְעַכְשָׁיו יָדַעְתִּי, שֶׁנֶּאֱמַר **יָדַעְתִּי כִּי אַתָּה אֵל חַנּוּן וְרַחוּם** א"ל הקב"ה, אַתָּה חַסְתָּ עַל כְּבוֹדִי וּבָרַחְתָּ מִלְּפָנַי לַיָּם, אַף אֲנִי חַסְתִּי עַל כְּכוֹדְךָ וְהִצַּלְתִּיךָ מִבֶּטֶן שְׁאוֹל.

Door de grote hitte in het binnenste van de vrouwtjesvis waren zijn kleed, zijn overkleed en zijn haar verbrand, en vliegen, muggen, mieren en vlooien hadden zich op hem neergelaten en kwelden hem zo dat hij zijn ziel dood wenste, zoals er gezegd is: *Hij verzocht dat zijn ziel zou sterven.*

וּמֵרוֹב חַמָּה שֶׁהָיָה בִּמְעֵי הַדָּגָה נִשְׂרַף בִּגְדּוֹ וּמְעִילוֹ וְשַׂעֲרוֹתָיו וּזְבוּבִים וְיִתּוּשִׁין וּנְמָלִים וּפַרְעוֹשִׁים שָׁרוּיִים עָלָיו וּמְצַעֲרִין אוֹתוֹ עַד שֶׁבִּקֵּשׁ נַפְשׁוֹ לָמוּת. שֶׁנֶּאֱמַר: **וַיִּשְׁאַל אֶת נַפְשׁוֹ לָמוּת.**

Op grond hiervan heeft men gezegd: Ieder aan wie het mogelijk is voor zijn collega om medelijden te vragen of hem terug te voeren naar bekering maar hij voert hem niet terug, die geraakt in narigheid.

מִכָּאן אָמְרוּ: כָּל שֶׁאֶפְשָׁר לוֹ לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל חֲבֵרוֹ אוֹ לְהַחֲזִירוֹ בִּתְשׁוּבָה וְאֵינוֹ מַחְזִירוֹ, בָּא לִידֵי צַעַר.

Wat deed de Heilige, gezegend zij Hij? Hij liet een ricinusboom opschieten boven het hoofd van Jona in één nacht. En ‘s morgens waren er boven hem 275 bladen, en alle bladeren, stuk voor stuk, gaven schaduw, vier span en een handbreedte groot. Vier mannen konden in de schaduw zitten van de ricinusboom, om zich tegen de zon te beschutten.

מֶה עָשָׂה הקב"ה הֶעֱלָה קִיקָיוֹן עַל רֹאשׁ יוֹנָה בַּלַּיְלָה, וּבַשַּׁחֲרִית עָלוּ עָלָיו רע"ה עָלִין וְצַל כָּל עָלֶה וְעָלֶה אַרְבָּעָה זֶרֶת וְטֶפַח, אַרְבָּעָה אֲנָשִׁים יְכוֹלִים לֵישֵׁב בְּצִלּוֹ תַּחַת הַקִּיקָיוֹן לִכְבּוֹשׁ אֶת הַשֶּׁמֶשׁ

Maar de Heilige, gezegend zij Hij, bestemde een worm, die de ricinusboom sloeg, zodat hij verdroogde en afstierf. Nu lieten vliegen en muggen zich weer op hem neer en ze kwelden hem van alle kanten zo dat hij zijn

זִימֵּן הקב"ה תּוֹלַעַת וְהִכָּה אֶת הַקִּיקָיוֹן וְיָבֵשׁ וָמֵת. וּזְבוּבִין וְיַתּוּשִׁין שְׁרוּיִין עָלָיו וּמְצַעֲרִים אוֹתוֹ מִכָּל צְדָדִים עַד שֶׁבִּקֵּשׁ נַפְשׁוֹ לָמוּת

ziel dood wenste.

Op dat moment begonnen zijn ogen te stromen met tranen als regen voor de Heilige, gezegend zij Hij. En Hij sprak tot hem: Jona, waarom huil je? Vind je het onaangenaam dat je deze boom niet groot heb laten worden, jij hebt toch geen mest toegevoegd, en je hebt hem geen water gegeven, de ene nacht was hij er en de volgende nacht was hij verdroogd. Heb je zoveel medelijden met hem? *Zou ik dan niet begaan zijn met Nineve, de grote stad?*

Op dat moment viel Jona op zijn gezicht en hij zei: Leid Uw wereld naar de mate van Uw barmhartigheid, want er staat geschreven (Dan. 9:9): *Bij de Eeuwige, onze God, is de barmhartigheid en de vergeving*.

בְּאוֹתָהּ שָׁעָה זָלְגוּ עֵינָיו דְּמָעוֹת כְּמָטָר לִפְנֵי הקב"ה וְאָמַר לוֹ, יוֹנָה, מִפְּנֵי מָה אַתָּה בוֹכֶה, יֵשׁ לְךָ צַעַר עַל זֶה שֶׁלֹּא גִּדַּלְתּוֹ, לֹא הִכְנַסְתָּ בְּתוֹכוֹ זֶבֶל וְלֹא הִשְׁקִיתָ בּוֹ מַיִם, לַיְלָה אֶחָד הָיָה וְלַיְלָה אַחַת יָבֵשׁ. כָּךְ חַסְתָּ עָלָיו. **וַאֲנִי לֹא אָחוּס עַל נִינְוֵה הָעִיר הַגְּדוֹלָה**

בְּאוֹתָהּ שָׁעָה נָפַל עַל פָּנָיו וְאָמַר, הַנְהֵג עוֹלָמְךָ בְּמִדַּת רַחֲמִים דִּכְתִיב (דניאל, ט' ט'): **לַה' אֱלֹהֵינוּ הָרַחֲמִים וְהַסְּלִיחוֹת.**

Inhoud

Inleiding		1
Jona met Rasji	יונה עם פירוש רש"י	5
Pirke de Rabbi Eliëzer	פרקי דרבי אליעזר	15
Midrasj Jona	מדרש יונה	25
Jalkoet Sjimoni, Jona	ילקוט שמעוני, יונה	43